

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Street art a jeho využití ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ

Street Art and Its Application in Art Education at Primary School

Vypracovala: Eva Kučerová
Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Street art a jeho využití ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne _____

Podpis studentky

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své diplomové práce Mgr. Karlu Řepovi Ph.D. za vstřícnost, cenné rady a připomínky, které mi během vypracování celé práce poskytoval. Dále mé poděkování patří paní učitelce Lindě Zrzavecké Konrádové a žákům třídy 5.B ze ZŠ Bezdrevská v Českých Budějovicích za umožnění realizace tematické řady. V neposlední řadě děkuji mým nejbližším, kteří mi byli oporou v průběhu realizace této práce, ale i během celého studia.

Abstrakt

Diplomová práce „Street art ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ“ se zabývá celosvětovým fenoménem současné výtvarné kultury, kterým street art bezpochyby je. Práce mapuje historii tohoto specifického umění, jeho vznik a vývoj a poukazuje na jeho rozmanité formy. Pozornost je věnována také vybraným světovým představitelům tohoto fenoménu.

Práce se dále zabývá didaktickou platformou, v jejímž rámci lze street art využít jako hodnotný zdroj inspirace pro výtvarnou výchovu na prvním stupni ZŠ. V projektové části je dále realizován soubor lekcí s danou tematikou, ověřující její výtvarně-edukační potenciál pro praxi výtvarné výchovy.

Klíčová slova

street art, výtvarná výchova, veřejný prostor, tematická řada

Bibliografická citace práce

KUČEROVÁ, Eva. *Street art a jeho využití ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ*. České Budějovice. 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, Ph.D.

Abstract

The diploma thesis "Street art in art education at primary school" deals with the global phenomenon of contemporary art culture, which street art undoubtedly is. The thesis traces the history of this specific art, its origin and development and highlights its diverse forms. Attention is also paid to selected world representatives of this phenomenon.

The thesis also deals with the didactic platform within which street art can be used as a valuable source of inspiration for art education at the primary school. In the project part, a set of lessons with the given theme is further implemented, verifying its art-educational potential for art education practice.

Key words

street art, art education, public space, thematic series

Obsah

Úvod.....	8
I. Teoretická část	10
1 Fenomén street artu v kontextu výtvarné kultury.....	11
1.1 Veřejný prostor jako místo pro sdělení.....	12
1.2 Kořeny a stručná historie pouličního umění	16
1.3 Formy street artu	22
2 Vybraní autoři a jejich tvorba.....	28
2.1 Blek le Rat	28
2.2 Keith Haring.....	31
2.3 Chewing Gum Man.....	32
2.4 Invader	34
2.5 Jean-Michel Basquiat	34
2.6 Ben Eine	35
2.7 Roa.....	36
2.8 Interesni Kazki, AEC	37
2.9 Os Gemeos.....	37
2.10 Banksy.....	38
3 Využití street artu na 1. stupni ZŠ.....	43
3.1 Aplikace tematiky z hlediska kurikulárních dokumentů	43
3.2 Práce s pouličním uměním v primárním vzdělávání	47
3.3 Street art z pohledu didaktiky výtvarné výchovy	50
4 Výtvarně projektové metody	54
II. Projektová část	56
5 Tematická řada „V kůži pouličního umělce“	57
5.1 Organizace a příprava tematické řady	57
5.2 Realizace výtvarné řady	58
5.2.1 Lekce první: Blek le Rat	59

5.2.2 Lekce druhá: Keith Haring.....	61
5.2.3 Lekce třetí: Chewing Gum Man	63
5.2.4 Lekce čtvrtá: Invader	64
5.2.5 Lekce pátá: Ben Eine.....	66
5.2.6 Lekce šestá: Jean – Michel Basquiat	67
5.2.7 Lekce sedmá: Interesni Kazki	69
5.2.8 Lekce osmá: Banksy.....	71
5.3 Reflexe realizace výtvarné řady	72
Závěr.....	74
Seznam použitých zdrojů	76
Přílohy	82
Zdroje příloh.....	149

Úvod

Již od nepaměti po sobě chtěli lidé zanechat nějakou stopu. Vzkyazy egyptských dělníků vyškrábané na kamenných kvádrech egyptských pyramid pravděpodobně odkazují na potřebu člověka potvrdit svou přítomnost v daném čase a místě. Prostřednictvím veřejného prostoru a v něm umístěných obrazů, soch, reliéfů a do kamene vyrývaných textů z různých koutů světa na nás stále promlouvají dávní tvůrci. Podobně k nám někteří lidé chtějí promlouvat i dnes. Jejich ambicí je možná trochu provokovat, vyburcovat k zamyšlení, pobavit či zaujmout jiným výrazným sdělením. Jako místo pro komunikaci s veřejností volí prostředí města, ulice, chodníky nebo stěny budov. Říkáme jim streetartoví umělci.

Téma street artu mě zaujalo již v prvním ročníku studia na Pedagogické fakultě JU v Českých Budějovicích. Byl to slavný britský tvůrce Banksy, kdo ve mně probudil větší zájem o pouliční umění. Konkrétně jeho dílo *I don't believe in global warming* mě inspirovalo k rozšíření mých znalostí o tomto tématu a jejich dalšímu rozvedení směrem k praxi výtvarné výchovy v rámci této diplomové práce.

Předložená práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se pokusím v první řadě definovat veřejný prostor jako prostředí, které je pro pouličního umělce a jeho sdělení esenciální. První kapitola bude dále věnována analýze samotného vývoje street artu, jeho vzniku a historii. Vzhledem k relativně krátké existenci tohoto umění je poměrně obtížné zmapovat jeho samotné počátky, které bývají povětšinou dávány do souvislosti s fenoménem graffiti. Posléze bude pozornost věnována jednotlivým formám a vybraným výtvarným technikám street artu. V dnešní době má street art velký počet světově proslulých představitelů. Vybraným autorům a představením jejich tvorby je vyhrazena celá druhá kapitola. Třetí kapitola je pak věnována problematice využití street artu na 1. stupni základní školy a samotné aplikaci tohoto tvůrčího fenoménu z hlediska současného kurikula – rámcové vzdělávací oblasti Umění a kultura a didaktiky výtvarné výchovy pro první stupeň.

Součástí závěrečné práce je i její projektová část, která se věnuje přípravě a realizaci výtvarné řady s názvem „V kůži pouličního umělce“. Tato tematická řada se může stát inspirací pro ostatní učitele, kteří by chtěli s tímto tématem při hodinách výtvarné výchovy pracovat. Řada obsahuje 8 výtvarných lekcí

a strukturovaných příprav. Jejím cílem je představit a přiblížit téma street artu ve výtvarné výchově nejen žákům, ale i ostatním učitelům a ověřit jeho výtvarně-
edukační potenciál.

Smyslem diplomové práce je tedy komplexní nahlédnutí do problematiky tohoto specifického druhu umění a zkoumání způsobů jeho přijetí žáky prvního stupně. Klade si také za cíl analyzovat a představit funkční způsoby, jakými lze street art do hodin výtvarné výchovy začlenit, a také dokázat, že je pouliční tvorba plnohodnotnou a legitimní součástí současného výtvarného umění.

I. Teoretická část

1 Fenomén street artu v kontextu výtvarné kultury

V téměř každém městě nalezneme obrazy různé povahy. I ty nejmenší aglomerace mohou být plné informačních, reklamních ale i dalších vizuálně-obrazných sdělení. Tato sdělení zcela zásadně ovlivňují kvalitu veřejného prostoru, zejména jeho estetickou úroveň. V posledních několika dekádách se však můžeme setkat také s obrazy jiné povahy, jenž hraničí s uměleckými nebo jinak tvořivě angažovanými projevy. Jedná se o díla tzv. street artu, umění, kterému dala samotná ulice svůj název. Postupem času začíná veřejnost rozpoznávat a respektovat sílu street artu a vnímá ho jako specifické vyjadřovací médium. Umělci ulice se dostávají na světlo světa, veřejnost si u nich objednává práce na zakázku, jejich díla se vystavují v galeriích. Na pomezí 20. a 21. století se již street art považuje za regulérní druh umění. Není to již tajemná záležitost, vyjadřující se pouze k politickým nebo náboženským záležitostem, jak tomu bývalo v minulosti. Při snaze pochopit tento fenomén je ale zásadní prozkoumat jeho kořeny sahající až k počátkům prvních snah člověka o sebevyjádření.

V této souvislosti představím dané téma ve třech vzájemně se doplňujících a prolínajících podkapitolách. První podkapitola se bude zabývat veřejným prostorem, který slouží v kontextu výtvarné kultury jako místo pro sdělení, a vizuálními kvalitami veřejného prostoru. V této podkapitole rovněž nastíním samotným vznik pouličního umění spolu s rozlišením jeho forem, nejpodstatnějšími však budou graffiti a street art. Ve druhé podkapitole se budu zabývat nejznámějšími autory street artu, předložím výběr těch nejvýraznějších děl spojených s nejslavnějšími jmény. Třetí kapitola se bude věnovat samotnému využitím street artu na 1. stupni ZŠ, ať už z pohledu didaktiky, kurikulárních dokumentů či zakomponování street artu do výtvarné výchovy z pohledu RVP.

Ve své podstatě bychom mohli tvůrčí pojmy, o kterých bude v následujícím textu řeč, označit jako součást tzv. environmentálního umění, což je fenomén, který svou genezí sahá až do 50. let 20. století. Při snaze definovat pojem environment nebo environmentální, zjistíme, že není definován jednoznačně a můžeme ho chápat různými způsoby. Významy se buď často překrývají, nebo se vůbec neshodují. Jednou z interpretací může být životní prostředí, nebo taky v překladu: „týkající se životního prostředí“, bráno spíše z ohledu ekologie. V naprosto odlišném pojetí ale může být pojem environment chápán jako forma uměleckého

vyjádření, které se nachází v prostředí obklopující diváka. Divák se přímo nachází v prostoru, kde na sebe nechává dílo působit. V tomto případě je často využíváno vnějších, přidružených přírodních jevů jako součástí vytvořeného díla.

Nicméně v širším slova smyslu lze pod pojem environment zahrnout jakékoliv výtvarné projekty a záznamy, vzniklé ve veřejném prostoru a zasahující do životního prostředí.

1.1 Veřejný prostor jako místo pro sdělení

Veřejný prostor, nebo také veřejné prostranství, je veškerý prostor přístupný veřejnosti. Typicky je tento prostor vlastněn veřejností, tedy státem nebo obcí. Různé země používají tento termín v různých kontextech a vymezeních, vycházejících z tradičních právních pojmů.

Označení veřejný prostor vysvětluje předseda Asociace pro urbanismus a územní plánování Petr Durdík následovně: „Veřejný prostor a veřejná prostranství jsou pojmy, se kterými se ve svém životě velmi často setkáváme. Zvláště v poslední době se stávají centrem pozornosti jak odborné, tak i laické veřejnosti. A není divu. Veřejný prostor je výrazně přeměňován, využíván a zabírán pro různé aktivity a z velké části i přechází z veřejného na soukromý. Tento trend vyvolává různé, většinou oprávněné negativní reakce. Dochází k výraznému dilematu, jak skloubit potřeby společnosti a zachování veřejného prostoru pro budoucí generace. Veřejná prostranství jsou zcela jiným případem. Jedná se o základní skladební prvek, který zajišťuje komunikaci, orientaci, společenský život, relaxaci a další funkce, které jsou pro fungování veřejnosti nezbytné. Jsou významným prvkem, který zajišťuje soudržnost obyvatel a jejich identifikaci s veřejným prostorem samotným.“¹

Pojem veřejný prostor však nezahrnuje pouze hmotné objekty a stavby, ale i nehmotnou rovinu prostředí, zahrnující myšlenky, vztahy, děje, média atd., a lze jej vnímat jako celek. Využití veřejných prostor a prostranství se neustále

¹ *Veřejný prostor, veřejná prostranství: sborník z konference AUÚP, Znojmo 21.-22.11.2013.* Brno: Ústav územního rozvoje, 2013. Urbanismus a územní rozvoj, 6/2013. s. 7.

mění, především v závislosti na společenských podmínkách, úrovni demokracie, možnostech a požadavcích doby svého vzniku. Na utváření veřejného prostoru se podílíme my všichni, široká veřejnost, ale i umělci pracující skrytě, pod rouškou tmy.

Každý aktivní účastník veřejného prostoru vždy přebírá roli, skrze kterou vyjadřuje a demonstruje své záměry nebo postavení. Kvalitu veřejného prostoru si tedy v jisté míře vytváříme sami, nejen péčí, ale i způsobem užívání – buď oceňujeme jeho hodnoty a vážíme si jich, zvelebujeme ho, anebo jej poškozujeme. Otázka zvelebování či poškozování veřejného prostoru například sprejováním graffiti zůstává stále nezodpovězená, záleží totiž na subjektivním vnímání jedince, zda mu určité graffiti připadá jako vandalismus, nebo by ho označil za street art.

Při hodnocení vizuální kvality veřejných prostorů je zásadní souvislost mezi kvalitou prostoru a způsobem, kterým je lidmi využíván. Předpokladem pro toto hodnocení je fakt, že se lidé rádi na určitém místě zastaví, konkrétní místo je jim příjemné, nebo se tam dokonce i pravidelně vrací. Naopak, pokud se lidé ve veřejném prostoru necítí dobře, snaží se na takovém místě trávit co nejméně času, nebo se mu příště raději vyhnou úplně. Z toho vyplývá, že jedním z faktorů, které hrají roli při určování kvality prostoru, je doba lidmi zde strávená. Kvalitní veřejné prostory lákají k zastavení, většinou budou plné lidí.²

Na základě předešlé, obecně vyjádřené souvislosti lze definovat tři kritéria kvality veřejných prostorů: bezpečí, pohodlí a prožitek. První kritérium je bezpečí. Ve veřejných prostorech vzbuzují pocit bezpečí překvapivě lidé. Když se na konkrétním prostoru nenachází nikdo, vyvolává to u potenciálních návštěvníků pocit nebezpečí. Tento špatný dojem je možné odstranit, a to nejlépe využíváním prostoru po celý den a zajištěním různých funkcí, jako je například obchod, služby nebo bydlení. Dalším faktorem bezpečí veřejného prostoru je jeho přehlednost. Jelikož není lehké definovat, co činí veřejný prostor pohodlným, je snazší definovat, čemu je potřeba se vyhnout.³

² [Srov.] ŠTĚPÁNKOVÁ, Alice. Co je veřejný prostor a kdo jej utváří? *Mediální a komunikační servis Říčany* [online]. 2017 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z - <https://www.maks-ricany.cz/maks/co-je-verejny-prostor-a-kdo-jej-utvari>

³ [Srov.] tamtéž.

K podnětům vyvolávajícím pocit nepohodlí přispívá mnoho různých činitelů. Mezi ty nejčastější patří například nedostatek laviček nebo míst k odpočinku, špatné podmínky pro chůzi, hluk a další. Posledním kritériem je prožitek, k němuž se váží tři okolnosti. Prvním z nich je měřítko, kdy je měřítkem veřejného prostoru člověk. Člověk se přirozeně necítí příjemně, je-li prostor příliš rozlehlý. Záleží také na okolních, přilehlých budovách a jejich charakteru. Měly by být rozmanité a něčím přitahovat pozornost. Další okolností je klima, které by nemělo překážet ve využívání veřejných prostor. Kvalitní veřejné prostory by měly nabízet v létě stinná místa a ochranu proti větru nebo sněhu v zimě. Poslední okolností je estetická kvalita, ta lidem pomáhá utvářet si z prostředí nějaký dojem. Estetická kvalita vyžaduje kvalitní design a neodmyslitelnou údržbu. Ne vždy je však kvalitní design zárukou atraktivnosti a nejvyšší kvality prostoru.

Norberg-Schulze ve svém díle *Genius loci: krajina, místo, architektura* (1980) představuje koncept místa, který v jeho pojetí tvoří základ teorie architektury. Místo pro něj znamená existencionální prostor, ve kterém se odehrává život. Jde o konkrétní místo vytvořené k bydlení, které je specifické svým kvalitativním rozměrem. Místo je proto kvalitativním, celostním jevem, který nemůžeme redukovat na žádnou z jeho vlastností a je dáno jakožto určitý charakter či atmosféra.⁴

Důkazem, že místo je bezpodmínečně spojeno s existencí člověka, je fakt, že jakékoliv lidské jednání si neumíme představit bez jeho umístění. Norberg-Schulz nahlíží na místo jako na totalitu, kterou tvoří vztahy konkrétních věcí. Tyto konkrétní věci jako jsou domy, lesy, řeky, tvoří svět. Nejsou v něm od sebe oddělené, naopak se vzájemně propojují a vytváří společně stále nové vztahy. Vztahy těchto jednotlivých věcí utvářejí „atmosféru“ (neboli charakter), která určuje podstatu místa. Na těchto věcech a jejich vztazích je závislá povaha místa. Místo má být popsáno pomocí kategorií krajina a sídlo. Tyto kategorie následně analyzuje prostřednictvím „trojrozměrné organizace prvků“, které jsou souhrnně označeny jako prostor.⁵

⁴ [Srov.] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Překlad Petr Kratochvíl, Pavel Halík. Praha: Dokořán, 2010, s. 13.

⁵ [Srov.] tamtéž, s. 13.

Prostor je dále rozdělen na kategorie interiér a exteriér. Tyto kategorie představují vztah mezi nebem a zemí. Polarita vnitřku a vnějšku určuje meziprostor, který nazývá světem. Prostor je vymezen hranicemi, které skrze své specifické formování určují jeho charakter. „Charakter je určen tím, jaké věci jsou, a vztahuje proto naše zkoumání ke konkrétním jevům našeho žitého světa.“ Tento vztah vytváří podstatu místa, kterým je definována obecná existencionální dimenze prostoru. Charakterem může být označena jak obecná atmosféra, tak i konkrétní formy, tedy věci, které definují prostor. Norberg-Schulz od obecně chápaného pojmu „místo“ dochází až k identifikaci konkrétního prostoru, ve kterém se následně uskutečňuje bydlení. Norberg-Schulz v tomto díle nastiňuje předpoklady, jak je „genius loci“ – tedy „duch místa“ formován a uchován. Genius loci ovlivňují tři základní složky. Jedná se o „umístění“, „prostor“ a „charakter“. Norberg-Schulz říká, že všechny tyto složky jsou nezbytné pro lidskou orientaci a identifikaci ve světě.⁶

Doposud se na lidské aktivity nahlíželo především z funkčního hlediska, vytvářela se pouze místa pro naplnění konkrétního účelu. Norberg-Schulz však upozorňuje na potřebu zaměřit se spíše na kvalitativní stránku místa. To znamená, nalézt specifickou identitu, kterou se každé místo vyznačuje. Základním principem architektury je proto pochopení poslání místa. Takto je země chráněna a lidé se sami stávají součástí všezahrnujícího celku. Tím je pouze uznána skutečnost, že je člověk nedílnou součástí prostředí a že vede pouze k odcizení člověka a k rozvrácení prostředí, pokud na to zapomíná. Patřit k nějakému místu znamená nalézt existenciální oporu. Místo dává člověku identitu, jen pochopí-li své místo, může se tvořivě podílet na jeho dějinách.⁷

Černoušek uvádí, že prostřednictvím prostředí, ve kterém žijeme a dotváříme jej, je determinována existence všech živých tvorů. „Člověk není pasivní produkt svého prostředí, ale cílesměrná bytost, která jedná a tím přetváří své prostředí, a naopak je prostředím ovlivňována. Hlavní princip spočívá v dynamické interakci mezi člověkem a jeho životním prostředím.“ Z tohoto faktu je patrné, že životní prostředí má nezastupitelnou úlohu v psychickém vývoji každého jedince již od jeho narození. Prostředí je charakteristické prostorem a subjekty, které ho

⁶ [Srov.] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Překlad Petr Kratochvíl, Pavel Halík. Praha: Dokořán, 2010, s. 10.

⁷ [Srov.] tamtéž, s. 10.

naplňují. Životní prostředí ve své pestré paletě barev, tvarů, zvuků, forem a materiálu uchovává společenské a kulturní hodnoty, které do něho vnesl jeho historický tvůrce – člověk. Kromě toho, že prostředí na člověka působí fyzikálně a chemicky, ovlivňuje nás také po psychologické stránce – vizuálně, hmatově, zvuky a vůněmi a jinými vědomě nepostřehnutelnými faktory.⁸

1.2 Kořeny a stručná historie pouličního umění

Zkoumáme-li prehistorii grafických záznamů ve veřejném prostoru, můžeme s určitou nadsázkou zkoumat již první doložené projevy v pravěké kultuře, které „veřejný prostor“ nějakým způsobem výtvarně nebo obrazně dotvářely. Americký teoretik umění Garry Hunter se ve své knize „Světový street art“ dostává k analogii pojmů graffiti a petroglyfy. Graffiti, jak je známe dnes, má svůj původ v petroglyfech. Petroglyfy jsou obrazy na skále vytvořené v pravěku nebo pozdějších dobách. Pravěký člověk je vytvářel opracováváním povrchu kamene, především řezáním, dlabáním, obušováním, tesáním nebo malbou, případně kombinací těchto technik. Nalezneme je ve všech koutech světa s výjimkou Antarktidy. Nejstarší objevené petroglyfy se datují od 27000 let př. n. l.⁹

Stará jako lidstvo samo je snaha tvořit, přetvářet a dotvářet prostředí kolem sebe. První zmínky v historii člověka o vytváření vlastních obrazů nalezneme ve východní Africe, spolu s nimi se zde objevují i nejstarší důkazy o použití barvy. Nejstarší známé ukázky malby figurativní nalezneme v jeskyni Chauvet-Pont-d'Arc, ve francouzském regionu Ardèche. Zvířata zde ztvárněná mohou představovat totemické předky spirituálních vůdců. Vědci odhadují, že malby vycházely z vjemů, jak lovci a sběrači vnímali rodinu, území, obranu, nebezpečí, hojnost země anebo plodnost. Další tvůrčí akcí je rytí do zdí. Jeden z dalších nejstarších důkazů o lidské činnosti nalezneme v jihozápadní Francii.¹⁰

Jeskynní komplex Lascaux se proslavil svými malbami z doby mladšího paleolitu, datovanými mezi roky 15000 až 13000 př. n. l. Jeskynní malby se tvořily vrypy za pomoci kostí nebo kamenů a zobrazovaly především býložravá zvířata, tedy

⁸ [Srov.] ČERNOUŠEK, M. *Psychologie životního prostředí*. Praha: Horizont, 1986, s. 35.

⁹ [Srov.] HUNTER, Garry. *Světový street art*. Přeložil Katarína BELEJOVÁ. 1. vyd. Brno: CPress, 2017. s. 6.

¹⁰ [Srov.] tamtéž, s 6.

lovnou zvěř. Jejich provedení velmi výstižně a realisticky poukazuje na důvěrnou znalost zpodobněných objektů. Vedle zobrazování zvířat se výjimečně objeví i vyobrazení člověka, jeho provedení je ale často velmi primitivní. Důležitý pojem, který je třeba vysvětlit, je sgrafito. Jedná se o slovo řeckého původu, jinak také grafein, což znamená psát. Z těchto pojmů pochází termín graffiti, znamenající škrábnutí, vryp nebo náčrtek. Samotné tyto termíny poukazují na způsob a možnosti lidstva zanechání své stopy nebo konkrétního sdělení v rané historii. S příklady rytí do zdí se můžeme setkat v oblastech označovaných za „kolébku civilizace“, a to v oblastech Mezopotámie nebo antického Řecka. V těchto civilizacích, včetně antického Říma, se využívaly různé symboly jako prostředek komunikace různých společenství.

S rozvojem těchto starověkých civilizací se rozvíjely i figurativní symboly, které nabízely jednoduchý způsob komunikace panovníka s prostou, negramotnou veřejností. V rámci této komunikace se vyznačovala teritoria, sdělovala se náboženská nebo politická poselství, nebo se pouze vizuálně značily názvy budov a obchodů. „Takový jev můžeme vidět například v Madridu, kde nad nápisem na značce ulice Calle de Postas (Poštovní ulice) najdeme obrázek poštovního vozu, což ilustruje způsob dvojitého značení pro širokou veřejnost využívaného již od středověku. Dnešní street art z těchto jednoduchých obrazců do značné míry těží a nechává se jimi inspirovat – výrazně figurativní obsah je totiž čitelný pro lidi bez ohledu na jejich jazykové znalosti a nevyžaduje slova.“¹¹

Již v antice se objevovaly ve veřejném prostoru nápisy, velmi podobné těm dnešním. Svědčí o tom např. nálezy v Pompejích, jejichž průzkum započal v polovině 18. století.¹² Většinou šlo o jednoduché kresby, hesla opěvující sportovce, jména osob a panovníků, ale někdy i vulgarismy nebo dokonce volební slogany. Autoři takovýchto nápisů pravděpodobně neměli umělecké ambice, důraz se kladl především na obsah sdělení. Tyto projevy spojuje s dnešním street artem právě tato snaha o sdělení. S největší pravděpodobností se objevovala tvorba nápisů v průběhu celého středověku. Zdá se být lidskou přirozeností projevit svůj názor tímto způsobem. Bohuslav Beneš a Václav Hrníčko uvádí, že toto patří mezi historické důkazy, potvrzující, že prostí občané měli potřebu

¹¹ HUNTER, Garry. *Světový street art*. Přeložil Katarína BELEJOVÁ. 1. vyd. Brno: CPress, 2017. s. 7.

¹² [Srov.] GANZ, Nicholas. *Graffiti world: street art from five continents*. 1. vyd. London: Thames & Hudson, 2004 s. 8.

vyjádřit své necenzurované představy.¹³

V revolučních či jinak vypjatých dobách, kdy člověk cítil potřebu vyburcovat nebo informovat co nejširší publikum, stoupal význam i množství nápisů na veřejných místech. V době rakousko-uherské monarchie se v ulicích některých českých měst objevovaly nápisy namířené proti monarchii. Nápisy ve veřejném prostoru sehrály svoji roli během první i druhé světové války, za druhé světové války měly nápisy až agresivní ráz. Neméně důležitou funkci sehrály nápisy v šedesátých letech 20. století, kdy se v Čechách objevilo dnes již legendární heslo „Jdi domů, Ivane“.¹⁴

Je zřejmé, že autoři takových nápisů nebyli vandalové, že mnohdy nasazovali svůj život, aby je zapsali. V současné době již není obsah street artových sdělení tolik závažný a nehrozí vysoké tresty za jejich vytvoření. Nadále však zůstává v tomto druhu lidské komunikace podobnost: danou formou něco konkrétního sdělit, mnohdy i za pomoci vtipu či satiry.

Street art má své základy v graffiti. Takový názor je sice odvážný, ale sdílí jej mnoho odborníků, např. Radek Wohlmuth i někteří umělci. Inity, český výtvarník, chápe street art jako „výtvarně sofistikovanější formu postavenou na základě graffiti“.¹⁵ Pasta deklaruje: „Graffiti je zkrátka matkou street artu.“¹⁶ V následujícím textu se pokusíme vývoj street artu vysvětlit.

Novodobé dějiny graffiti jsou krátké. Lze je vysledovat na přelomu 60. a 70. let 20. století. V New Yorku a Philadelphii se tenkrát objevily první takzvané tagy, což jsou jednoduché barevné monogramy nebo logotypy, napsané pomocí jednoho či několika tahů. Byly umístěny na zdech, plochách pro plakáty a v prostorách metra. Jejich autory byli writeři jako Taki 183, Julio 204, Cat 161 či Cornbread.¹⁷ Legendou se pro tvůrce graffiti stal Taki 183 a zároveň je uváděn jako historicky první writer. Svými tagy upoutal pozornost veřejnosti a médií. Tagy byly vnímány jako protest proti zavedeným pořádkům a zároveň jako zábava mladé generace. Tagování se začalo šířit do světových velkoměst, zvyšovala se kvantita, ale

¹³ [Srov.] BENEŠ, Bohuslav a Václav HRNÍČKO. *Nápisy v ulicích*. Brno, 1993. s. 7.

¹⁴ [Srov.] tamtéž. s. 13.

¹⁵ ČERMÁKOVÁ, Blanka. *Metropolis. Legendy českého street artu a graffiti*. 1. vyd. Praha, 2010. s. 25.

¹⁶ VONDRÁKOVÁ, Darja. *Street art a graffiti (vandalství vs. umění)* [online]. Brno, 2006 [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yz8rz/>

¹⁷ [Srov.] GANZ, Nicholas. *Graffiti world: street art from five continents*. 1. vyd. London: Thames & Hudson, 2004 s. 9.

i kvalita jednotlivých „podpisů“. Úmyslem writerů bylo vytvoření co největšího počtu tagů, které budou dobře viditelné, proto vymýšleli nové způsoby, jak a na jaké místo svoji přezdívku vytvořit.¹⁸

Velikost tagů rostla a měnila se. Z jednoduchých nápisů tvořených jedním tahem se transformovala v obrovské barevné, mnohdy iluzorně trojrozměrné piecy, často umístované na vagóny metra či vlakové soupravy. Nebyl to však pouze přechod od jednoho uměleckého vyjádření ke druhému, došlo k odklonu a poté k následnému soužití směrů, kdy writeři na vagónech vlaků tvořili velká a na čas náročná díla, přičemž dokázali kdykoli během dne potagovat celou ulici.

Je zcela pochopitelné, že některým jedincům s ambicemi již nestačilo pouhé psaní svého jména a zcela logicky přešli od písmen k obrázkům. Jako příklad lze uvést amerického umělce Keitha Haringa. Ten na konci 80. let 20. století bílou křídou kreslil na černé reklamní plochy v prostorách newyorského metra své typické figury, například batole, UFO, psa atd. Keith Haring našel svůj vlastní způsob vyjadřování, který se vzdáleně podobal umění Aztéků nebo domorodců z Austrálie. Byl srozumitelný a nezakládal se na neustálém opakování jména – přezdívky v podobě graffiti, ale byl založen na obrázcích, které úspěšně působily jako samostatné sdělení, a přitom byly mnohdy reakcí na reklamy a okolní prostory. Vystudovaný umělec Haring vnímal graffiti jako dobře využitelný způsob sdělení pro široké publikum lidí.¹⁹

Z okruhu writerů pocházel Jean-Michel Basquiat (1960-1988), osobnost, která začala s tvorbou v 70. letech 20. století v New Yorku. Ve městě se začal objevovat tag SAMO©, který byl akronymem sousloví „same old shit“. Basquiat přenesl svá syrová a mnohdy agresivní graffiti na plátna a stal se uznávaným umělcem 80. let 20. století. Často se objevoval v blízkosti nepřehlédnutelného umělce Andy Warhola. Basquiat používal při své tvorbě prvky africké kultury, graffiti subkultury a začlenil i populární kulturu. Keith Haring i Jean-Michel Basquiat uskutečnili významný krok při přeměně graffiti ve street art, přispěli k přerodu písma v obrazy.²⁰

¹⁸ [Srov.] Životopis Taki 183. Taki 183 [online]. 2017 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z <http://taki183.net/#biography>

¹⁹ [Srov.] HEARTNEY, Eleanor. *Art & today*. 1. vyd. London, 2008. s. 28.

²⁰ [Srov.] LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. 1. vyd. London: Tate, 2009. s. 35.

Represivní kroky zákonodárců namířené proti writerům paradoxně daly vzniknout nové street artové technice. Na konci 70. let 20. století byl v New Yorku vydán přísný antigraffiti zákon, na který místní graffiti tvůrci originálně zareagovali. Místo sprejů začali používat samolepky od firmy Avery, na kterých je dnes již legendární nápis „Hello, my name is“. Graffiti tvůrci do nich vpisovali své tagy. Tyto konkrétní nálepky lze považovat za předchůdce současných stickers (nálepky, samolepky) a jsou možným přechodem od graffiti ke street artu. Mnozí umělci zahájili vlastní kariéru jako writeři graffiti, ale díky samolepkám našli mnohotvárný obrázkový svět pouličního umění, který se zdál přitažlivější a více jim vyhovoval. Je pozoruhodné, že tagy na samolepkách se koncem 80. let 20. století začaly objevovat také v Evropě, konkrétně v německém Mnichově. Byly to takzvané „Klebies“, štítky s kolonkou pro adresáta, jenž člověk mohl pořídit na jakékoli německé či rakouské poště zcela zdarma.²¹

Na konci 80. let 20. století vznikl street art v dnešní podobě. V uvedeném období byla již ustálena technika zvaná stencils, která je v podstatě šablonovým graffiti. Proslavil ji umělec z Francie Blek le Rat, její velký propagátor. V začátcích používal malé šablony krysy, přes něž prováděl nástřik barvami v rozmanitých místech Paříže. Později nahradil malé šablony velkými, zaujaly ho postavy v životní velikosti. Technika stencils se postupem času rozšířila do celého světa. Provázela ji nová spojitost. Autoři, používající techniku stencils se začali považovat za umělce (na rozdíl od writerů graffiti). Technika stencils patří v současné době mezi velmi oblíbené a hodně rozšířené.

Nezůstalo jen u stickers či stencils, umělci vymysleli postupem času další techniky street artové tvorby s tím, že se nechali inspirovat vším, co je obklopovalo a co na ně působilo. Zásadním prvkem zůstala originalita jednotlivých děl a zároveň sehrála svoji roli i kvalita provedení.

Důkazem, že během tvorby může umělec použít v podstatě cokoli, je práce skupiny KNITTA. Členové této skupiny obháčkují stožáry, tyče dopravních značek i další předměty, které jsou ve veřejném prostoru.²²

²¹ [Srov.] SIEGL, Norbert. Definition des Begriffs Graffiti. *Graffiti Europa*. [online]. 2010 [cit. 2021-11-4]. Dostupné z: <http://www.graffitieuropa.org/definition.htm>

²² [Srov.] HRDINA, Matouš. Magazín Metropolis 387. Popletené město. *Issuu* [online]. 2010 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: https://issuu.com/mediametropolis/docs/387_magazin_metropolis. s. 10-12.

Skupinu KNITTA možná inspirovala tvorba dvou umělců, kteří zahalovali vybrané historické budovy do velkých kusů plátna. Členové této dvojice, Christo a Jean-Claude, výborně naplnili potřebu street artových tvůrců být viděni co největším množstvím pozorovatelů a vyvolat v jejich myslích otázky a pochybnosti o způsobu života, kterým žijí.²³

V českých zemích jsou počátky street artu spojovány se jménem Vladimír Boudník (1924-1968). Ten se svými přáteli připravoval a uskutečňoval různé akce v Praze na konci 40. a v 50. letech minulého století. Boudník si mnohdy vybral nějakou otlučenou a oprýskanou zeď, do které postupně vyrýval rozmanité skvrny, čímž vytvořil finální dílo. Během své tvorby oslovoval kolemjdoucí a tvrdil, že tvůrčí schopnosti a obrazotvornost má v sobě každý člověk.²⁴

Po roce 1989 se v Čechách objevuje street artové umění prostřednictvím Davida Černého, který zorganizoval v roce 1991 natření sovětského tanku na pražském Smíchově na růžovo.²⁵ Dalším počinem tohoto druhu může být zhasnutí neonového srdce Jiřího Davida nad Pražským hradem v roce 2003. Stalo se tak na počest odchodu Václava Havla z prezidentského úřadu. Podobně by bylo možné zařadit akci výtvarníka Romana Týce (člen skupiny ZTOHOVEN), který v dubnu 2007 v padesáti pražských semaforech původní skla nahradil skly s legračními figurkami.²⁶

²³ [Srov.] Tamtéž.

²⁴ [Srov.] BOUDNÍK, Vladimír. *Mezi avantgardou a undergroundem*. 1. vyd. Praha: Gallery, 2004. s. 56-59.

²⁵ [Srov.] PODOBSKÝ, Milan. Tank Davida Černého je zpátky na Smíchově, i když jen dočasně. *Náš region* [online]. 2018 [cit. 2021-11-5]. Dostupné z:

<https://nasregion.cz/tank-davida-cerneho-je-zpatky-na-smichove-i-kdyz-jen-docasne-58542/>

²⁶ [Srov.] ŠEVČÍKOVÁ, Šárka. Jsme Havlovi teenageři, tvrdí Roman Týc ze skupiny Ztohoven.

Radiozurnal.rozhlas.cz [online]. 2013 [cit. 2021-11-5]. Dostupné z:

<https://radiozurnal.rozhlas.cz/jsme-havlovi-teenageri-tvrdi-roman-tyc-ze-skupiny-ztohoven-6221277>

1.3 Formy street artu

„Vaše mysl funguje nejlépe, když jste paranoidní. Prozkoumáváte každou cestu a možnost vaší situace vysokou rychlostí a naprosto jasně.“

- Banksy

Termín pouliční umění obecně označuje neoficiální a nezávislé umění, které bylo vytvořeno pro širokou veřejnost. Když je toto umění určeno široké veřejnosti, znamená to, že bude umístěno na veřejných místech. Pouliční umění se zobrazuje veřejnosti především v ulicích, na budovách, na vlacích, v metrech nebo v parcích. Toto umění je často osobním prohlášením umělce o společnosti, v níž žije. Zpočátku byly veškeré počiny umělců považovány pouze za vandalismus a ničení budov, či jiných objektů, které se staly umělcovým „plátnem“. Postupem času se jak umělecká práce, tak pohled na ni přeměnil, a je vnímána způsobem, že umělci pracují na sdělování zpráv společnosti, nebo čistě jen na kráse děl.²⁷

Někteří umělci tak používají své umění jako způsob, jak zvýšit povědomí o sociálních nebo politických otázkách, přitom jiní využívají městský prostor jako svou osobní galerii k vystavení děl. Povětšinou nedovolená instalace uměleckých děl ve veřejném prostoru se pojí s určitými riziky a výzvami. Ziskem této činnosti je oslovení daleko širšího publika, než by se umělcům povedlo například v galeriích, nebo skrz jiné styly. Umělci ulic používají k výrobě svých děl primárně barvy ve spreji, postupně ale začali zahrnovat i odlišná média jako mozaikové obklady, samolepky, šablony, reverzní graffiti, LED art, sochy „Lock On“, videoprojekci nebo environmentální umění. S termínem „pouliční umění“ se pojí termíny „post-graffiti“ nebo „neo-graffiti“.²⁸

K formám street artu patří **malba** – jde o techniku nástěnné malby (mnohdy se setkáváme i s anglickým pojmem murals), která je při street artu hojně používána. Při nanášení barev na zdi, fasády domů nebo chodníky používají autoři válečky (v angličtině paintrollers), teleskopické tyče, spreje, stříčky, různé trysky, štětce, fixy, někdy i křídly nebo uhel.²⁹

²⁷ [Srov.] OVERSTREET, Martina. *In graffiti we trust*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2006, s. 56.

²⁸ [Srov.] tamtéž. s. 56.

²⁹ CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 54.

Přestože při street artu bývá používána technika typická pro graffiti, kterou je kresba a malba sprejem nebo fixem, výrazným rozdílem je tady motiv. Ten ve většině případů není typografický, ale námětem jsou třeba portréty, figury, rozmanité postavičky, zvířata a věci.³⁰

Mezi další formy street artu patří **šablony** nebo též stencils či stencil graffiti. V literatuře se můžeme setkat i s anglickým výrazem spray paint stencils a francouzským označením pochoir. Jde o techniku, při níž umělec provádí nástřik barvami na různé povrchy přes šablonu. Šablona bývá vyrobena z kartonu nebo papíru, do něž je příslušný motiv vystřižen nebo vyřezán (skalpelem, nožem, nůžkami), může být také připraven na řezacím plotteru. Umělci šablonu přikládají přímo na vybraný povrch a stříkají přes ni barvu. Pokud chtějí vytvořit vícebarevný motiv, musí mít každá vrstva barvy vlastní šablonu. Jedná se zde o podobnost s technikou sitotisku. Je to rychlá metoda, která umělcům umožňuje neomezené opakování jednotlivých motivů při zachování stejné kvality. Velikost šablon není omezena. Mohou být malé i velké, klidně i v nadživotní velikosti. Motivem šablon bývají filmové hvězdy a hudebníci, komiksové postavičky či postavy z videoher. Mohou zobrazovat věci, jako je televize, lebka, zbraň, plynová maska, ale i zvířata, květiny, různé slogany, verše a nápisy.³¹

Mezi nejrozšířenější formy street artu patří **nálepky** (v angličtině stickers) a samolepky, které se pojí s pojmy sticker art, sticker bombing, sticker tagging, slap tagging. Umožňují velice rychlou instalaci, čímž minimalizují případné dopadení a pokutování. Velkou výhodou nálepek je možnost snadného odstranění z povrchu, na který byly umístěny. Náměty na nálepkách mohou být rozmanité, jde především o vizuální efekt díla. Lze použít písmo, piktogram, fotku, ilustraci či libovolný design. Vzniklé logo nahrazuje tag, typický jako podpis graffiti writerů.³²

Současné grafické programy a kvalitní počítačové tiskárny jsou dnes relativně snadno dostupné, proto si autoři navrhují a tisknou nálepky většinou sami. Náročnější je ruční výroba nálepek vystřihováním či vyřezáváním z barevné

³⁰ CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 55.

³¹ MATOUŠEK, Ivan. *Street art* [online]. Brno, 2009 [cit. 2021-12-2]. Dostupné z: <https://is.muni.cz./th/h7qw2/>. s. 16.

³² CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 56.

samolepící fólie. Další možný způsob výroby nálepek je založen na kresbě či potisku samolepících archů na počítačové tiskárně nebo profesionální výroba ofsetem a sítotiskem.³³

Nálepky se často objevují na zadní straně dopravních značek, na informačních tabulích městské hromadné dopravy, na reklamních plochách, sloupech veřejného osvětlení, okapových rourách, odpadkových koších, skříňkách plynových a elektrických zařízení, můžeme je najít i v metru nebo na tramvajových zastávkách.³⁴

Již více než dvě stě let slouží k propagaci výrobků **plakáty** (v angličtině posters). Zvou na společenské akce, šíří politické ideje, vyzývají občany k účasti na různých setkáních, na protestních pochodech nebo hudebních koncertech, jsou nepřehlédnutelným marketingovým prostředkem do-it-yourself hnutí. Síla plakátu je založena na jeho schopnosti komunikovat s velkou skupinou lidí ve veřejném prostoru. Důvodem, proč jsou plakáty (street poster art) oblíbeným druhem street artu, je možnost vytvořit je v klidném prostředí umělcova ateliéru.³⁵

Výroba plakátů se podobá výrobě nálepek. Bývá použita malba na papír, stříkání sprejem přes připravenou šablonu na papír, ofsetový tisk, sítotisk nebo tisk na počítačové tiskárně, který umožňuje tisk ve vysokém nákladu při nezměněné kvalitě. Rozdíl tkví pouze ve velikosti plakátů oproti velikosti nálepek. Plakáty nemusí být jen obdélníkové, jejich tvar může obkreslovat siluetu zobrazeného výjevu. Témata zobrazená na plakátech mohou být různá, kromě klasických námětů mohou obsahovat portréty lidí, různé figury či obrazy zvířat.³⁶

K umístění plakátů se používá většinou lepidlo na tapety či škrobové lepidlo (v angličtině wheatpaste). Pro instalaci plakátů je stěžejní přilnavost vybraného lepidla k podkladovému materiálu. Plakáty můžeme najít přímo na plakátovacích plochách, na zdech domů či továren, na mostech, v podchodech a na dalších místech. Díky vlastnostem papíru, který se vlivem prostředí snadno rozkládá,

³³ [Srov.] MANCO, Tristan. *The Stencil Graffiti Handbook*. 1. vyd. London: Thames & Hudson, 2020. s. 45.

³⁴ [Srov.] tamtéž, s. 45.

³⁵ CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 7.

³⁶ [Srov.] tamtéž, s. 14.

není vylepování plakátů v porovnání s malbou nebo stencil graffiti považováno za závažný trestný čin.³⁷

Adbusting či **subvertising** je street artová technika, která útočí na reklamní billboardy, pouliční bannery a jiné formy reklamy umístěné ve veřejném prostoru. Taktika je známá pod anglickým pojmenováním culture jamming a je založena na zasahování, narušování či pozměňování významu reklam. Autoři pomocí štětců, barev, barevných sprejů, písmen vystřižených z papíru a lepidla přepisují, přelepují nebo doplňují slova či obrázky do stávajících sloganů tak, že zcela změni nebo zesměšní původní smysl komerčních reklam a někdy i politických billboardů. Nově vytvořený obsah mnohdy vtipně poukazuje na konzumní způsob moderního života, komerci a mamon nadnárodních korporací. Pomocí vtupu a satiry kritizuje bezohledné ničení přírody, pokrytectví některých politiků. Subvertising není legální, jelikož inzerent ani majitel dané reklamní plochy nedali souhlas pro manipulaci s reklamou. Výhodou je, že úpravy provedené na billboardech jsou většinou lehce odstranitelné.³⁸

Velkým trendem street artu jsou díky své variabilitě **instalace a 3D objekty**. Jejich velikost a podoba není téměř ničím omezena, obvykle vznikají kombinací několika technik a materiálů. 3D objekty bývají vytvořeny často z polystyrenu, jejich povrch může být upraven podobně jako u nálepek a plakátů. Do veřejného prostoru se instalují pomocí lepidla či oboustranné lepicí pásky. 3D graffiti je dalším typem objektů, má formu tagu, ale jeho prostorové provedení a rozmanitost použitých materiálů jej posouvá na jinou úroveň.

K instalacím jako technice bývá řazen **dispatchwork**, což je doplňování oprýskaných zdí či schodů kostičkami lega a také upravování předmětů, které se již nacházejí na ulici (například sochy a pomníky). Autoři využívají ke své tvorbě patníky, mříže či zábradlí, někdy i vzduch vycházející z průduchů metra. Instalace mohou mít zvukovou či světelnou podobu, někdy může být instalací i videoprojekce na zeď budovy. V literatuře můžeme v této souvislosti najít anglické označení LED art.³⁹

³⁷ [Srov.] tamtéž, s. 23.

³⁸ [Srov.] CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 28.

³⁹ [Srov.] tamtéž, s. 28.

S technikou **mozaiky** se můžeme setkat již od dob antiky. Vzniká sestavováním malých kousků barevného skla, kamínek či jiných materiálů do požadovaného vzoru či obrazce.

Někteří autoři street artu vytvářejí mozaiky z obkladů a kachlíků, na které přímo malují připravený motiv ručně či technikou stencil graffiti. K instalaci street artových mozaik se používá montážní lepidlo v tubě nebo oboustranná lepicí páska, kachlíky lze na vybraný povrch připevnit cementovou maltou. Pro rychlejší způsob instalace si někteří tvůrci sestavený námět nalepí na podložku a dílo poté bývá vystaveno i s touto podložkou.⁴⁰

Yarn bombing, guerilla knitting, pole knitting, urban knitting nebo **graffiti knitting** jsou názvy pro doslova nejměkčí formy street artového umění, které se na ulicích světových metropolí objevují přibližně šest let. Autoři guerillového pletení oblékají do barevných svetrů nenápadné a nudné objekty v různých částech města. Oživují tím veřejný prostor a baví sebe i kolemjdoucí. Kromě zábradlí, dopravních značek, hydrantů, patníků, sedadel městské hromadné dopravy, laviček a telefonních budek mohou být opleteny i kmeny stromů, sochy či pomníky, mostní pilíře, někdy dokonce i auta, autobusy a domy. Yarn bombing se podobně jako například nálepky řadí k méně destruktivním technikám, je snadno odstranitelný a většinou se po několika dnech či týdnech ztrácí.⁴¹

Vlněné instalace musejí vznikat postupně. Nejprve si autor vybere vhodnou lokalitu a změří objekt, který má být opleten. Potom si připraví pletený materiál a připevní jej na vybraný objekt pomocí plastových stahovacích pásek nebo pevnou přízi, někdy použije k připevnění kombinaci obojího. Celou instalaci si mnohdy fotograficky zdokumentuje. Důležité je, aby opletení nebylo snadno odstranitelné. Mnoho děl zůstane na svém místě jen několik dní, ale jiná vydrží i několik měsíců. Pokud je opletení objektů brzy špinavé a roztrhané, odstraňují je i samotní autoři. Přestože se plete na společných setkáních, guerilla knitting je podobně jako třeba flash mob úzce spjatý s internetem, bez kterého by byla příprava větších projektů velmi obtížná – profily na sociálních sítích sdružují celou pletařskou komunitu, plánuje se zde většina instalací a velká část lidí

⁴⁰ MATOUŠEK, Ivan. *Street art* [online]. Brno, 2009 [cit. 2021-12-2]. Dostupné z: <https://is.muni.cz./th/h7qw2/>. s. 17.

⁴¹ CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 116.

se o akcích yarn knittingu dozví právě na webových stránkách.⁴²

Guerilla gardening nebo též guerillové zahradnictví je hnutí, jehož členové vysazují květiny na zanedbané městské plochy. Aktivisté využívají opuštěnou či nevyužitou půdu k pěstování rostlin a oživení veřejného prostoru. Jde vlastně o pozitivní způsob společenského protestu proti nevšímavosti lidí vůči špíně, nepořádku a celkově zanedbaným plochám na veřejně přístupných místech. Obliba guerilla gardening v poslední době vzrůstá a jeho stoupenci sdílejí své zkušenosti a nápady na sociálních sítích. Na rozhraní mezi guerillovým zahradnictvím a malbou se nalézá takzvané mechové graffiti (v angličtině moss graffiti). Mech musí být pečlivě očištěn od hlíny, je třeba ho rozmixovat s podmáslím nebo jogurtem a cukrem, pak se připravená směs nalije do plastového sáčku a na vybranou zeď je touto směsí namalován motiv. Za příznivých podmínek se mech uchytlí na zdi a po nějakou dobu kopíruje tvar zvoleného motivu, pak se rozroste po celé ploše zdi.⁴³

Aby byl seznam, který popisuje základní nosiče street artu, úplný, je nutné zmínit i formu **performance** – street party a flash mob. Webster's New Millennium Dictionary of English definuje flash mob jako skupinu lidí, jejíž členové se domluví přes internet, shromáždí se na určeném veřejném prostranství, udělají něco bizarního a pak se rychle rozejdou.

Flash mob bývá organizován prostřednictvím sociálních sítí. Skupina lidí obdrží e-mail s přesnými instrukcemi, místem, datem a konkrétním časem konání akce. Známymi příklady jsou polštářové bitvy nebo forma zvaná silent disco (tichá diskotéka), na kterou se pozvaní účastníci dostaví se svým vlastním hudebním přehrávačem a sluchátky. V přesně určeném čase začne každý z účastníků tohoto setkání tančit na svou hudbu. Po vlastní akci se aktéři rychle rozejdou, čímž je performance ukončena. Záměr tohoto dočasného zásahu do městského prostředí spočívá v oživení prostoru a v touze zpochybnit zaseté návyky a pravidla chování.⁴⁴

⁴² [Srov.] HRDINA, Matouš. Magazín Metropolis 387. Popletené město. *Issuu* [online]. 2010 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: https://issuu.com/mediametropolis/docs/387_magazin_metropolis. s. 10-12.

⁴³ [Srov.] CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. 1. vyd. Årsta, 2011. s. 127.

⁴⁴ [Srov.] CICIRKAITE, Ieva. What is a Flashmob? *David Charles Fox* [online]. 2020 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://davidcharlesfox.com/what-is-a-flashmob-history-meaning/>

2 Vybraní autoři a jejich tvorba

V následující výběrové kapitole si představíme konkrétní autory spolu s jejich projevy. Tito vybraní autoři korespondují s projektovou částí práce. Je potřeba autory lépe poznat, porozumět kontextům jejich tvorby a zároveň vytvořit malou „galerii“. V projektové části se následně budeme zabývat uplatněním těchto autorů ve výtvarných činnostech.

2.1 Blek le Rat

Xavier Prou, jinak také Blek le Rat, se narodil v Paříži v roce 1952. Vystudoval malířství na Národní škole výtvarných umění v Paříži, kde získal znalosti o technice leptu, litografii a sítotisku. Později vystudoval ještě architekturu, která mu ukázala, jak rozumět krajině města. Umělcův pseudonym Blek le Rat je odvozen z dětského italského komiksu s názvem „Blec le Roc“, který pouze trochu pozměnil. Slovo rat znamená ve francouzském i anglickém jazyce krysa a je anagramem pro výraz art.⁴⁵

V roce 2008 Blek le Rat vyprávěl v interview pro sanfranciskou galerii FFDG, jak se v roce 1971 ještě jako student poprvé setkal při návštěvě New Yorku s graffiti, kterými byl ihned fascinován. Tvorbě graffiti se začal věnovat ihned po návratu do Paříže. Umělec se snažil napodobovat americké graffiti, které viděl v New Yorku, ale příliš se mu to nedařilo. Navíc cítil, že do ulic Paříže se moderní newyorské graffiti úplně nehodí. Blek le Rat měl v paměti stencil s portrétem Mussoliniho v přilbě, kterou viděl jako malý chlapec během výletu v Itálii na zdi ve městě Padova. Takové šablony se během války šířily jako forma propagandy. Na základě toho začal umělec vytvářet stencils, které podepisoval Blek. Následně pokračoval v tvorbě pod tímto pseudonymem.⁴⁶

⁴⁵ [Srov.] Blek le Rat Biography. *Street Art Bio* [online]. 2020 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.streetartbio.com/artists/blek-le-rat-biography/>

⁴⁶ [Srov.] BELLO, Manuel. Blek le Rat Interview. *fecalfacedotcom* [online]. 2008 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: http://www.fecalface.com/SF/index.php?option=com_content&task=view&id=1056&Itemid=92

Blek le Rat může být dnes pokládán za „otce“ techniky šablon. Šablony začal používat v roce 1981. K tvorbě se šablonami ho inspirovalo stencil graffiti amerických umělců Johna Feknera, Richarda Hambletona a Cedar Lewisohna. K prvním šablonám Blek le Rata patří zobrazení skupiny kryš (viz Přílohy I., obr. 1, obr. 2, obr. 3), které rozmísťoval po celé Paříži více než rok. Blek le Rat vysvětluje: „Vybral jsem si kryš jako symbol městského prostředí a též invaze a vysokého počtu těchto zvířat, jež osídlují naše města a budí v nás strach.“⁴⁷

Od drobných šablon se tvorba Blek le Rata přímo před zraky veřejnosti časem přesunula k rozměrným stencil graffiti. Jeho první šablonou v životní velikosti se stal portrét nazvaný *Old Irish Man* (Starý Ir), k jehož tvorbě Blek le Rata inspirovala fotografie starého muže ze severoirského města Belfast, který okřikl anglické vojáky mířící zbraněmi na děti, které po nich házely kameny. S touto stencil začal Blek le Rat rozšiřovat svá díla i do jiných francouzských měst a posléze také do dalších evropských zemí. V roce 1991 stanul Blek le Rat před soudem, byl obviněn za poškozování cizí věci a musel zaplatit vysokou pokutu. Tato zkušenost jej přinutila změnit svoji techniku. Aby předešel dalšímu zatčení, rozhodl se na zdi místo přímého sprejování přes šablony lepit plakáty předem vytvořené v ateliéru technikou šablony.⁴⁸

Po nepříjemném soudním sporu započal Blek le Rat v roce 1991 dosud trvající projekt na zámku Château de Bagnac ve francouzském regionu Limousin. Starý zámek byl od požáru v padesátých letech opuštěný. Blek le Rat byl od dětství touto skvostnou stavbou fascinován, a proto do prostoru zámku vytvořil stencils znázorňující postavy Michelangelových *Sibyl* ze Sixtinské kaple a *Fauna* podle sochy z Muzea Louvre. Blek le Rat se do zámku každý rok vrací a na zdi přidává nové dílo.⁴⁹

Velkým přínosem Blek le Rata pro street art je jeho tvorba stencils a plakátů zobrazujících figury v životní velikosti. Při umísťování svých děl klade Blek le Rat důraz na interakci mezi výtvořem a prostředím a snaží se o propojení díla

⁴⁷ PHILBY, Charlotte. Blek le Rat: This is not a Banksy. *The Independent* [online]. [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/artsentertainment/art/features/blek-le-rat-this-is-not-a-banksy-811130.html>.

⁴⁸ [Srov.] Blek le Rat Biography. *Street Art Bio* [online]. 2020 [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://www.streetartbio.com/artists/blek-le-rat-biography/>

⁴⁹ [Srov.] PROU, Sybille. *Blek le Rat: Getting Though the Walls*. 1. vyd. London: Thames & Hudson, 2008. s. 65.

se sociálním kontextem lokality, ve které zrovna pracuje. Konstantní používání motivu figury v jeho tvorbě odkazuje na pop artové odmítnutí abstrakce. Proslulá jsou Blek le Ratova vyobrazení starých lidí a žebráků (*Starý Ir, Starý muž s vycházkovou holí, Řecká dáma, Žena z Bangladéše*), výtvarných umělců (*Andy Warhol, Joseph Beuys*), osobností z historie a politického i kulturního života (*Napoleon, Prezident Mitterrand, Lady Diana, američtí hudebníci Tom Waits a James Brown*), vojáků (*Ruský voják, Francouzský voják, Americký voják*) či portrét francouzské novinářky *Florence Aubenas*, unesené 5. ledna 2005 v Iráku, jejímž portrétováním chtěl Blek le Rat přilákat pozornost k jejímu případu. Kromě popkultury čerpá mnoho jeho děl náměty z dějin umění (*Faun, Kentaur, Ukřižovaný Kristus, Madona s dítětem, páže nesoucí přilbu z Caravaggiova Portrétu Alofa de Wignacourta, Michelangelův David držící zbraň AK-47 kalašnikov, muž inspirovaný postavou z obrazu Lov tuňáků Salvadora Dalího*).⁵⁰

Mezi časté motivy Blek le Rata patří také vlastní portréty, jejichž zobrazení bývají mnohdy nepřímou reflexí vlastního života, který převádí do širšího sociálního nebo politického kontextu. Blek le Ratova díla obsahují politická sdělení a zaujímají postoj k otázkám militarismu, globalizace a diskriminace, on sám se cítí těmito jevy frustrován, což ho motivuje k nelegálnímu způsobu tvorby umění, jež je dostupné všem lidem.

Blek le Rat celý svůj život zasvětil tvorbě street artu v ulicích a ilegality patří k nepostradatelným aspektům jeho činnosti. Současné mezinárodní hnutí street artu Blek le Rat pokládá za budoucnost umění a říká „Opravdu věřím, že graffiti a street art jsou tím nejdůležitějším uměleckým hnutím vůbec.“⁵¹ Dílo Blek le Rata ovlivnilo využíváním novátorské a nezvyklé techniky stencil graffiti obaly hudebních nosičů, reklamu, grafický design a tvorbu mnoha dalších představitelů street artu z celého světa. Jmenujme například autorku Swoon či umělce Logana Hickse ze Spojených států. Význam umělce Blek le Rata ocenil i Banksy, když napsal: „Pokaždé, když si myslím, že jsem namaloval něco aspoň trochu originálního, objevím, že Blek le Rat to vytvořil také. Jenom o dvacet let dříve.“⁵²

⁵⁰ [Srov.] PROU, Sybille. *Blek le Rat: Getting Though the Walls*. 1. vyd. London: Thames & Hudson, 2008. s. 105.

⁵¹ Blek le Rat Biography. *Street Art Bio* [online]. 2020 [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://www.streetartbio.com/artists/blek-le-rat-biography/>

⁵² Tamtéž.

2.2 Keith Haring

Americký malíř a aktivista Keith Haring se narodil v roce 1958 ve státě Pensylvánie v USA. Už jako malý chlapec rád kreslil komiksy. Po dokončení střední školy se rozhodl studovat profesionální umění a grafický design v Pittsburghu. V roce 1978 se přestěhoval do New Yorku, kde se poprvé setkal s uměním graffiti. To pak hluboce ovlivnilo jeho následující tvorbu. Přestože měl klasické umělecké vzdělání, brzy ho ve své tvorbě zavrhl a začal se naplno věnovat umění graffiti, které podle něj přímo promlouvalo hlasem ulice k jeho publiku v New Yorku. V roce 1980 začal ve stanicích newyorského metra vyplňovat svými kresbami černé reklamní tabule, kterých někdy v jednom dni zaplnil i více než čtyřicet. Jeho kresby křídou upoutaly nejen cestující metra, ale také reklamní agentury, komerční muzea a galerie. Haring však nechtěl, aby se jeho dílo vzdálilo od obyčejných diváků a dál pokračoval ve vystavování svých děl na veřejných místech.⁵³

Keith Haring byl hluboce ovlivněn způsobem života New Yorku, který byl plný energie bez hranic a jasné radosti, podobně jako Haringův jedinečný styl. Jeho barevnost a jasné hravé kompozice odrážejí podobnost s primitivními kresbami v unikátním stylu prolínání lidských (viz Přílohy I., obr. 4) a zvířecích figur.

Ve svých kresbách reagoval Haring vždy na konkrétní místo, okolní reklamy i aktuální společenské otázky. Po celý život se věnoval různým veřejným projektům. Vytvořil řadu nástěnných kreseb (viz Přílohy I., obr. 5, obr. 6) na více než padesáti místech světa, které zahrnovaly zdi nemocnic i různých zařízení pro děti. Pokreslil též pařížské Muzeum moderního umění nebo Berlínskou zeď. V roce 1986 vytvořil nástěnnou malbu při příležitosti oslavy stého výročí sochy Svobody, s níž mu pomáhalo více než devět set dětí. Haring rovněž pořádal různé umělecké vzdělávací programy pro děti ve spolupráci se školami a muzei a podporoval i programy na zvýšení gramotnosti. V roce 1988 bylo Haringovi diagnostikováno onemocnění AIDS. O rok později založil umělec nadaci Keith Haring Foundation, která podporovala boj proti AIDS a pomáhala dětem trpícím touto závažnou nemocí. Haring zemřel v únoru 1990 v New Yorku

⁵³ [Srov.] GLENN, Martina. Keith Haring. *Art Museum* [online]. 2008 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: http://artmuseum.cz/umelec.php?art_id=291

na komplikace spojené s AIDS.⁵⁴

2.3 Chewing Gum Man

Ben Wilson se narodil v roce 1963 v Cambridge a vyrůstal v Barnetu v severním Londýně v živé a kreativní domácnosti, ve které byl jedním ze šesti dětí. Oba jeho rodiče byli umělci a Ben s nimi celé své dětství vyráběl věci – z hlíny, cihel, dřeva nebo čehokoli, co bylo po ruce. Doma i ve škole, začal Ben vytvářet velké dřevěné sochy: velké lidské postavy, zátiší, stoly a židle. Během svého základního kurzu umění na Middlesex Polytechnic využil příležitosti a v zalesněné oblasti za budovou vysoké školy postavil první ze svých mnoha uměleckých produktů – rozsáhlé stavby, na které můžete lézt nebo jimi můžete procházet.⁵⁵

Ben tak začal umisťovat své umění do veřejných prostor. Dřevěné figurky a reliéfy byly tajně umístěny kolem Barnetu, k překvapení a radosti místních obyvatel, kteří je našli přibité na billboardech nebo ponechané před supermarketem. Další díla vznikla v nedalekých lesích za použití dřeva z padlých stromů.⁵⁶

Na počátku 80. let 20. století trávil čas v Amsterdamu se svým umělecky založeným otcem. V dalším období svého života cestoval po USA, Austrálii a Novém Zélandu. Na všech těchto místech Ben využil příležitosti pracovat. Stavěl obří lidské postavy a jiná umělecká díla. V 90. letech 20. století byl ve Velké Británii pověřen vytvořením rozsáhlých architektonických děl, včetně *Tree Keep* ve Wysing Arts Centre, Cambridgeshire a v dalších různých školách a komunitních centrech v Londýně a po celé Británii. V roce 2003 Ben ve Finsku stavěl komplikovanou dřevěnou budovu v Muzeu současného lidového umění v Kaustinen. Tam s ním udělal rozhovor John Maizels, redaktor britského uměleckého časopisu *Raw Vision*. V roce 2004 John Maizels představil Benovu práci v londýnské show *Rovná práva na kreativitu*.⁵⁷

⁵⁴ [Srov.] KOLOSSA, Alexandra. *Keith Haring: 1958-1990; život pro umění*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2006. s. 50.

⁵⁵ [Srov.] Ben's story. *Ben Wilson Chewing Gum Man*. [online]. 2012 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://benwilsonchewinggumman.com/home-2/about>

⁵⁶ [Srov.] tamtéž.

⁵⁷ [Srov.] tamtéž.

Během této doby Ben maloval olejovými pastely a akrylem, a začal pracovat s odhozeným odpadem: nedopalky cigaret, s plechovkami, krabičkami od džusů atd. Bylo to velmi vědomé, emocionální a politické rozhodnutí zpochybnit nepříznivý dopad konzumerismu na lidstvo a životní prostředí. To bylo záměrem Benova umění. Již v roce 2003 začal experimentovat s malováním na odhozené žvýkačky (viz Přílohy I., obr. 7). Od října 2004, přestože stále pokračoval ve své práci na dřevěných sochách, se umění žvýkaček stalo jeho hlavním zaměřením. Začal pracovat na obrovské sekvenci obrázků na žvýkačkách, které původně začaly na Barnett High Street, ale nakonec se dotkly většiny severního Londýna i oblastní mimo něj. Ve vizuálním světě, kterému dominují snímky reklamy, jsou Benovy velkorysé obrázky žvýkaček (viz Přílohy I., obr. 8, obr. 9) připomínající drahokamy snadno přehlédnutelné. Jsou tam proto, aby si jich kolemjdoucí všimli jen náhodou, mají je ale objevit především ti, kteří si uvědomují své okolí.⁵⁸

⁵⁸ [Srov.] Ben's story. *Ben Wilson Chewing Gum Man*. [online]. 2012 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://benwilsonchewinggumman.com/home-2/about>

2.4 Invader

Invader se narodil v roce 1969 v Paříži ve Francii, kde v současné době stále žije a pracuje. Je to anonymní francouzský pouliční umělec nejvíce známý pro pixelované mozaiky (viz Přílohy I., obr. 10, obr. 11) instalované ve městech po celém světě. Invaderova díla se skládají z dlaždic připomínajících grafickou podobu videohry Space Invaders. Tato hra je také zdrojem umělceva pseudonymu. "Nikdy jsem nebyl v pokušení odhalit svou identitu," řekl umělec. "To, co dělám a tvořím, je důležitější než to, kdo přesně jsem."⁵⁹

Stejně jako Banksy a Shepard Fairey, Invader využívá veřejný prostor jako plátno a „vtrhl“ do ulic v mezinárodním měřítku s jedinečnou značkou graffiti. Přebírá snímky z populární kultury a převádí je do robustní retro grafiky. Od prosince 2020 lze jeho výtvořiny vidět na dobře viditelných místech v 79 městech ve 33 zemích světa. Jako doprovod k jeho celoměstským instalacím neboli „Invazím“ Invader vydává knihy a mapy jako průvodce umístěním svých mozaik. Invader také vyrábí mozaiky pomocí QR kódů a hromádek Rubikových kostek – přičemž ty jsou obvykle instalovány uvnitř (viz Přílohy I., obr. 12).⁶⁰

2.5 Jean-Michel Basquiat

Dalším významným autorem, který se realizoval koncem 70. let 20. století v ulicích New Yorku, byl Jean-Michel Basquiat. Narodil se roku 1960 v Brooklynu. Byl blízkým přítelem již zmiňovaného Haringa a spolupracoval i s Andy Warholem. Keith Haring se o Basquiatově raném díle vyjádřil takto: „Materiál, který jsem viděl na zdech, byl více poezií než graffiti. Byl druhem filozofických básní.“⁶¹

Jean-Michel se brzy etabloval v uměleckých kruzích a přešel k tvorbě na plátně. Proto jej někteří nepovažují za skutečného autora street artu. Jeho vliv na toto hnutí ale nelze popřít. Umělečtí kritici označili jeho malbu za neo-primitivní

⁵⁹ BETTERS, Elyse. Space Invaders: Blast from the past that still inspires. *BBC News*. [online]. 2013 [cit. 2021-12-1]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/technology-22714047>

⁶⁰ [Srov.] tamtéž.

⁶¹ LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. 1. vyd. London: Tate, 2009. s. 79.

a neo-expresivní. Byl svou tvorbou řazen k jménům, jako je Andy Warhol nebo Julian Schnabel. Basquiat ve svých živelných malbách reflektoval sprejerské subkultury a popkultury, inspiroval se také černošskými kulturami a egyptskými nástěnnými malbami. To vše doplňoval svým výjimečným citem pro moderní umění (viz Přílohy I., obr. 13, obr. 14, obr. 15). Jean-Michel Basquiat zemřel v roce 1988 ve svém ateliéru na předávkování heroinem.⁶²

2.6 Ben Eine

Benjamin Flynn, narozený v roce 1970 v Londýně, profesionálně známý jako Eine, je anglický umělec působící v Londýně. Známým se stal pro své abecední písmo na oknech nebo na výlohách obchodů. Vyrobil řadu vlastních návrhů oděvů, zejména některé zakázkové mikiny „VANDALS“, a začal zkoumat sítotisky, až nakonec založil kultovní sítotiskovou společnost Pictures On Walls (POW). S Banksym vytvořil Eine mnoho ručně tažených tisků pro umělce zastoupené POW. Jeho přirozený talent pro barevné kombinace mu umožnil, že dokázal vylepšit díla dodaná jinými umělci. V roce 2008 opustil tuto pozici, aby pokračoval ve své vlastní sólové kariéře.⁶³

V této době Eine přispíval k nálepkovým graffiti (viz Přílohy I., obr. 16, obr. 17, obr. 18) a jeho neonové a černé nálepky EINE se hojně vyskytovaly ve východním Londýně. Eine se poprvé dostal do popředí na "komerční" graffiti scéně prostřednictvím svého symbiotického partnerství s londýnským graffiti umělcem Banksym; prostřednictvím Eineho měl Banksy přístup na undergroundovou scénu a díky Banksymu se Eine propracoval do komerčního světa.

Ve své komerční práci vytvořil řadu stylů písma včetně Shutter, NewCircus, Neon, Elton, Vandalism, Tenderloin a Wendy. V roce 2007 začala organizace Tower Hamlets Partnership dotazovat obyvatele Brick Lane, zda považují jeho graffiti za urážlivá a měla by být odstraněna. Výsledky průzkumu odhalily, že je Eineho práce vnímána jako projev vandalismu. Nicméně městská rada od té doby revidovala politiku týkající se graffiti s cílem zachovat pouliční umění, které je

⁶² [Srov.] LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. 1. vyd. London: Tate, 2009. s. 80.

⁶³ [Srov.] Ben Eine. Biography. *Ben Eine* [online]. 2020. [cit. 2021-28-10]. Dostupné z: <https://beneine.co.uk/>

populární a neurážlivé, protože přitahuje turismus. V květnu 2010 Ben Eine zvětčil kompletní abecedu na Middlesex Street ve východním Londýně. Middlesex Street byla obyvateli překřtěna na Alphabet Street a The Times ji popsaly slovy jako „ulice, která je nyní mezinárodně uznávána jako živé umělecké dílo s přímým spojením s Bílým domem“. V červenci 2010 britský premiér David Cameron oficiálně daroval americkému prezidentovi Baracku Obamovi obraz Bena Eineho *Město 21. století*. Eine byl tak překvapen, že následně vytvořil „*The Strangest Week*“, umělecké dílo obřích písmen vytvořených ze „smajlíků“ podél Hackney Road.⁶⁴

Eineho sólová výstava (březen 2011) v galerii White Walls v San Franciscu byla před otevřením vyprodaná. Eineho díla byla zahrnuta do dosud největší výstavy pouličního umění *Art in the Streets* v MOCA v Los Angeles v dubnu 2011. Práce Bena Eine byly představeny v *Art Below's The Peace Project*. Benova díla na výstavě obsahovala jeho graffiti typografii. V Regent's Park bylo vystaveno jedno z jeho děl, které jednoduše vysvětlovalo slovo láska výrazem *Circus Love*. To bylo již dříve uvedeno v pořadu *Art Below* z července 2012, kde bylo umístěno na stěně stanice metra Oxford Circus na Central Line. Eine se připojil k rostoucímu seznamu pouličních umělců, kteří vystavovali s Art Below. V roce 2012 typograf Chank Diesel vydal Tenderloin, bezplatné písmo navržené ve spolupráci s Einem. V lednu 2020 pojmenovala vysoká škola Central Saint Martins jednu svoji učebnu po Benu Einovi.⁶⁵

2.7 Roa

Anonymní pouliční umělec ROA se narodil v belgickém Gentu v roce 1976. je známý svými velkoplošnými, monochromatickými nástěnnými malbami krys, ptáků, králíků, ryb a další divoké zvěře, kterou často zobrazuje v rozkladu (viz Přílohy I., obr. 19, obr. 20, obr. 21). ROA používá minimální paletu barev jako je černá a bílá, ale také živé barvy při zobrazování masa a vnitřních orgánů zvířat. Občas ROA umístí své niterné, vetché stvoření do ulic Gentu ve své rodné Belgii, i když realizoval veřejné projekty i v jiných světových městech. V mezinárodním

⁶⁴ [Srov.] Ben Eine. Biography. *Ben Eine* [online]. 2020. [cit. 2021-28-10]. Dostupné z: <https://beneine.co.uk/>

⁶⁵ [Srov.] tamtéž.

měřítka vytvořil díla na ulicích měst po celé Evropě, Spojených státech, Austrálii, Asii, Novém Zélandu a Africe. Mezi jeho hlavní zájmy patří ochrana přírody a hranice mezi životem, smrtí a posmrtným životem. Když vyrůstal, umělec se inspiroval graffiti a americkými kulturami skateboardingu a hip-hopu. Práce ROA zdobily zdi v Londýně, New Yorku, Berlíně, Varšavě, Madridu, Moskvě, Los Angeles, Mexico City a Paříži a vystavoval v mnoha galeriích po celém světě. V roce 2011 byl umělec zařazen do průkopnické výstavy „Art in the Streets“ v MOCA Los Angeles spolu s ikonami pouličního umění, jako jsou Banksy a Invader.⁶⁶

2.8 Interesni Kazki, AEC

Aleksei Bordusov alias AEC Interesni Kazki je ukrajinský umělec žijící v Kyjevě. Jeho jasné, zajímavé nástěnné malby – inspirované vědou, mytologií, kosmologií, mýty a časy minulými – jsou plné barev a často doplněné černobílými kresbami. Vysoce detailní kousky společnosti AEC vypadají jako z pohádky obývané barevnými imaginárními bytostmi, které se často zdají být v pohybu. Srovnání s pohádkovými postavami není náhodné, jeho přezdívka Interesni Kazki doslova znamená Zajímavé pohádky (viz Přílohy I., obr. 22, obr. 23, obr. 24). Charakteristická díla AEC v surrealistickém stylu lze nalézt na zdech po celé Evropě i mimo ni, v Austrálii, Spojených státech, Portoriku, Indii nebo Brazílii.⁶⁷

2.9 Os Gemeos

OSGEMEOS (také známí jako Os Gemeos nebo Os Gêmeos, portugalsky *The Twins*) jsou identická dvojčata a pouliční umělci, vlastními jmény Otavio Pandolfo a Gustavo Pandolfo (narození 1974). Graffiti začali vytvářet v roce 1987 a jejich práce jsou k vidění na ulicích a v galeriích po celém světě. Dvojčata začínala jako breakdanceři, až později se začala věnovat graffiti. Jejich první graffiti napodobovalo rané hiphopové kousky z New Yorku. Trvalo několik let,

⁶⁶ [Srov.] Roa. Biography. *Artsy* [online]. 2021. [cit. 2021-29-10]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artist/roa>

⁶⁷ [Srov.] AEC Interesni Kazki. Story. *Street Art for Mankind* [online]. 2020. [cit. 2021-12-3]. Dostupné z: <https://streetartmankind.org/artists/aec-interesni-kazki/>

než začali do svých graffiti vkládat brazilské kulturní prvky a vlivy.

Jejich první významný umělecký počín mimo jejich bezprostřední okolí a jejich omezený přístup k americkému hip hopu (*Style Wars, Subway Art, Beat Street*) pramenil z náhodného setkání s Barrym McGeem (také známým jako Twist), který pobýval několik let v Brazílii. Sdíleli spolu umělecké zkušenosti a McGee jim poskytl fotografie amerických graffiti. Prostřednictvím McGeeho se OSGEMEOS setkali s Allenem Benedictem (zakladatelem *12oz Prophet Magazine*), který s nimi jako první udělal rozhovor po cestě do Brazílie v roce 1997, díky kterému byli OSGEMEOS představeni publiku mimo Jižní Ameriku. Jejich práce byla popsána jako „únikové fantazie“, pozoruhodné svým snovým, ilustrativním a vzorovaným stylem. Pozorovatelé přirovnali tuto snovou estetiku k dílům Hieronyma Bosche a MC Eschera.⁶⁸

V jejich díle se často objevují postavy se žlutou pletí. Tvorba dvojčat je různorodá a sahá od malých štítků až po komplikované nástěnné malby (viz Přílohy I., obr. 25, obr. 26, obr. 27). Náměty pochází od rodinných portrétů po komentáře ke společenským a politickým okolnostem São Paula a také k brazilskému folklóru. Jejich graffiti bylo ovlivněno jak tradičním hipopem, tak brazilskou kulturou. OSGEMEOS vystavují umělecká díla po celém světě, včetně obrazů, soch, instalací, kreseb a performance. V roce 2013 spolupracovali s luxusní značkou Louis Vuitton na návrhu šátku.⁶⁹

2.10 Banksy

Nepochybně nejvýznamnějším představitelem street artu je umělec, který vystupuje pod pseudonymem Banksy. Svou pravou totožnost bedlivě tají. Až na výjimky neposkytuje žádné rozhovory. Ani Banksyho agent, ani jeho rodiče údajně neví, kdo slavný Banksy je. Jeho rodiče si myslí, že se jejich syn žíví jako malíř pokojů. Převážná většina informací o Banksyho osobním životě je sporná. Patrně se narodil kolem roku 1974 poblíž západoanglického Bristolu. Na počátku 90. let se Banksy začal věnovat tvorbě graffiti, byl součástí poměrně živé

⁶⁸ Artsy Editors. Street Art Duo OSGEMEOS On Their „Extended Studio“, the City of Sao Paulo. *Artsy* [online]. 2014 [cit. 2021-12-3]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-street-art-duo-osgemeos-on-their-extended-studio>

⁶⁹ [Srov.] tamtéž.

bristolské undergroundové scény.⁷⁰

Banksyho inspiroval k používání techniky šablon zážitek, kdy strávil několik nočních hodin schovaný vleže pod vlakem při pokusu vytvořit graffiti. Všiml si, že číslo, kterým byla označena vlaková souprava, bylo nasprejované přes šablonu a uvědomil si, že tato technika by mu umožnila daleko rychlejší tvorbu. Umělec o sobě dával vědět svými výtvary stále častěji na přelomu milénia, a to nejen ve svém rodném městě a okolí, ale i v Londýně, nebo třeba v Los Angeles, kde si jeho práci veřejnost okamžitě všimla.

Banksyho dílo kritizuje globalizaci, konzumní společnost, politiku a establishment a díky tomu bývá označováno jako velmi provokativní a satirické. Street art umělec Shepard Fairey jeho tvorbu výstižně popsal slovy: „Jeho díla jsou plná obrazů zakroucených do metafor, které překračují všechny jazykové bariéry. Vyobrazení jsou oslňující a vtipná, přesto jednoduchá a přístupná, takže i děti pochopí jejich smysl.“ (viz Přílohy I., obr. 28, obr. 29)⁷¹

K Banksyho nejproslulejším námětům patří líbající se policisté, holčička objímající atomovou pumu, demonstrant vrhající pugét květin (viz Přílohy I., obr. 30), děti hrdě salutující vlající igelitové tašce Tesco či holubice míru v neprůstřelné vestě. Jako svůj častý motiv si Banksy, podobně jako Blek le Rat, vybral zobrazení krysy. Banksy k tomu říká: „Krysám se říká krysy, protože udělají cokoliv, aby přežily. Existují bez povolení. Jsou nenáviděné, lovené a pronásledované. Žijí v tichém zoufalství mezi špínou. A přesto jsou schopné srazit celé civilizace na kolena. Cítíte-li se špinavý, bezvýznamný a nemilovaný, krysa je přesným modelem vaší role.“⁷²

Banksyho šablony jsou pozoruhodné svojí velikostí, jedná se o velkoformátová díla, která vznikla spojováním menších kusů šablon. Banksy se mimo to věnuje i tvorbě 3D objektů a instalací. Jeho projektem z roku 2005 je série subverted paintings (rozvrácené obrazy) – díla pozměňující obsah známých obrazů slavných tvůrců. Banksy vysvětluje: „Jestli chcete přežít jako graffiti writer, když se přesunete dovnitř, je vaší jedinou možností pokračovat v malování na věci,

⁷⁰ STANĚK, Luděk. Banksy – Terorista Superstar. Příběh Banksyho: Když se z grafitáka z Bristolu stane globální hvězda. *Reflex* 20. 2011. s. 43.

⁷¹ [Srov.] tamtéž. s. 43.

⁷² [Srov.] tamtéž. s. 44.

keré vám stejně jako venku nepatří.“ Například na obraz *Most přes jezírko s lekníny* od Clauda Moneta přimaloval Banksy odpadky a nákupní košík, kompozici obrazu *Noční ptáci* od Edwarda Hoppera doplnil o postavu fotbalového chuligána oblečeného v trenýrkách s britskou vlajkou a rozbíjecího skleněnou výlohu restaurace.⁷³

Několik takových obrazů Banksy propašoval do světových galerií a nainstaloval je do expozic v Tate Britain, Britském muzeu, Louvru či Muzeu moderního umění v New Yorku. Později vysvětlil, že byl motivován vzpomínkou z dětství, kdy mu jeho sestra vyhodila několik kreseb se slovy, že v Louvru stejně nikdy viset nebudou. Ve stejném roce také namaloval devět obrazů na palestinskou stranu bezpečnostní bariéry, která odděluje izraelská a palestinská území na západním břehu Jordánu. Jsou zde zobrazeny například průhledy do idylické krajiny, dívka unášená balónky či chlapec na žebříku přelézající zeď. Díla byla reakcí na vážnou politickou situaci dané lokality, vznikla u příležitosti Santa's Ghetto Project – aktivistického workshopu, který Banksy každoročně pořádá pro skupinu umělců.⁷⁴

V roce 2006 Banksy tajně dopravil pět set kusů ‚alternativního‘ vydání debutového alba hotelové dědičky Paris Hilton do britských obchodů s hudebními nosiči. Na albu vyměnil několik písní za remixy pojmenované *Why Am I Famous?* (Proč jsem slavná?), *What Have I Done?* (Co jsem udělala?) a *What Am I For?* (K čemu jsem?) a navíc upravil fotografie z bookletu.⁷⁵ Tentýž rok Banksy umístil do Disneylandu v Anaheimu v Kalifornii figurínu v životní velikosti oblečenou do oranžové uniformy vězňů v Guantánamu. Ve stejném roce se v Los Angeles konala Banksyho třídenní výstava nazvaná *Barely Legal* (Stěží legální), na kterou v roce 2008 navázala výstava *The Village Pet Store and Charcoal Grill* v New Yorku.⁷⁶

Umělcova doposud největší výstava nazvaná *Banksy versus Bristol Museum* probíhala od poloviny června do konce srpna následujícího roku. Již během prvního víkendu ji navštívilo přes osm a půl tisíce návštěvníků, zařadila se mezi

⁷³ *Banksy: Wall and Piece*. London: Century, 2006. s. 68.

⁷⁴ [Srov.] tamtéž, s. 68.

⁷⁵ TRUSCOTT, Claire a Martin HODGSON. Banksy targets Paris Hilton. 'Guerrilla artist' replaces heiress's CDs in shops with doctored versions. *The Independent* [online]. 2006 [cit. 2021-11-27]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/banksy-targets-paris-hilton414468.html>

⁷⁶ *Banksy: Wall and Piece*. London: Century, 2006. s.68.

třicet nejnavštěvovanějších výstav roku 2009 a jistě to nebylo jen proto, že vstup byl zdarma.

Několik měsíců poté, kdy byl v roce 2010 na americkém festivalu nezávislých filmů Sundance uveden dokument *Exit Through the Gift Shop*, vyšlo najevo, že jeho režisérem je Banksy. Dokument, který byl nominován na Oscara, sleduje osudy Francouze Thierra Guetty. Ten se v devadesátých letech 20. století odstěhoval do Los Angeles a zbohatl zde díky obchodu s levným oblečením, protože jej prodával jako luxusní designové modely. Velkou zálibou Thierryho bylo neustálé natáčení videokamerou. Chtěl prý zaznamenat "všechno". Jelikož je jeho bratrancem shodou okolností street artový umělec Invader, ocitl se Thierry rázem v samotném centru street artové komunity a zatoužil po setkání s tajemným Banksym. To se mu nakonec splnilo.

Thierry Guetta plánoval z nekonečných hodin pořízeného materiálu vytvořit dokument o street artu. Příliš se mu to však nedařilo, a proto Banksy Thierrymu navrhl, že dokument sám sestříhá s tím, že Thierry se zatím může věnovat tvorbě street artu a uspořádat si malou výstavu. Thierry byl tímto nápadem nadšen a z původně malé výstavy připravil pod pseudonymem Mr. Brainwash projekt obrovských rozměrů – najal si armádu dílenských umělců a úspěšně vykrádal a použil styly street artistů, jejichž práci roky pozoroval. Snímek, který diváky nechal nahlédnout do zákulisí tvorby mnoha slavných představitelů street artu, vyvolal množství spekulací, zda je skutečným dokumentem nebo fikcí.

Jestli je Thierry Guetta aka Mr. Brainwash zcela vymyšlená postava a za jeho tvorbou stál Banksy a Shepard Fairey, zůstává utajeno. Banksy se ve svém režijním debutu objevil jen zahalený v mikině s kapucí a jeho hlas byl modifikovaný, nicméně o sobě prozradil víc než kdy předtím. Mystifikační dokument vtipně zmapoval mýtus zrodu celého street artového hnutí, zábavně zkritizoval komercializaci street artu a vyprávěl o odvěké touze člověka po slávě a uznání.

Dalším uměleckým počinem Mr. Brainwashe bylo vytvoření obalu na výběrové album nejlepších hitů zpěvačky Madonny pojmenované *Celebration*. V New Yorku

byla uspořádána umělcova druhá výstava a v letech 2010 a 2011 se zúčastnil přehlídky Art Basel v Miami.⁷⁷

V roce 2003 vytvořil Banksy pro britskou hudební skupinu Blur obal jejich alba *Think Tank* a v roce 2010 vymyslel úvodní znělku pro animovaný seriál *Simpsonovi*. Pro britskou televizní stanici Channel 4 připravil v srpnu roku 2011 pořad *Antics Roadshow*, jedná se o zhruba hodinový dokument o výtržnostech a rušení veřejného pořádku. Na pultech obchodů jsou k dispozici autobiografické publikace mapující jeho tvorbu a knihkupectví nabízejí dokonce turistické mapy Londýna, na kterých jsou vyznačeny lokality s Banksyho díly. Přestože o spolupráci s Banksyem projevíly zájem i některé komerční společnosti, Banksy tyto nabídky odmítá.

V průběhu minulého roku se v několika amerických městech začala objevovat díla street artového umělce, který se podepisuje Hanksy. Hanksy vytváří stencil graffiti ve stylu Banksyho, ale obrazy vždy doplňuje obličejem amerického herce Toma Hankse. Banksy se díky své originální tvorbě proslavil po celém světě a média nezapomínají informovat, že se jeho obrazy na aukcích prodávají v řádu statisíců liber a frontu na ně stojí i některé hollywoodské celebrity jako Angelina Jolie a Brad Pitt, fotbalista David Beckham, topmodelka Kate Moss či popová zpěvačka Christina Aguilera.⁷⁸ Již méně se však uvádí, že vysoké procento z prodeje svých děl Banksy věnuje na charitativní účely.

Časopis *Time* v roce 2010 umístil Banksyho mezi sto nejvlivnějších osobností planety a nakladatelství Taschen ho zařadilo do publikace *100 Contemporary Artists*. Stal se z něj umělec, jehož cena na trhu rostla nejrychlejším tempem v historii. Ralph Taylor, specialista na moderní umění v galerii Sotheby's, prohlásil, že za svoji kariéru neviděl žádné umění, které by tak rychle získalo na ceně. Můžeme zde sledovat paradoxní situaci, protože zatímco na jedné straně Banksy okamžitě zvedá hodnotu nemovitosti, na jejíž zeď tvoří, úřady nechávají jeho stencil graffiti opakovaně přemalovávat či jinak odstraňovat.

⁷⁷ PACÁKOVÁ, Pavlína. Mister Brainwash – paradox současného street artu. *Časopis Hybris* [online]. 2010 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <http://www.hybris.cz/mister-brainwash-paradox-soucasneho-streetartu>

⁷⁸ BEARD, Matthew. Aguilera invests in Banksy. *The Independent* [online]. 2006 [cit. 2021-12-5]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/aguilera-invests-163-25-000-in-banksy-6104457.html>

Banksyho díla polarizují názory lidí. Buď jej jako umělce adorují jako legendu, nebo ho nenávidí. Jeho příznivci ho vzývají jako hlas odporu a obránce práva jednotlivců v kapitalistické společnosti ovládané nadnárodními koncerny a médii. Kritici mu však vytýkají nedostatek originality, jednoduché až banální koncepty a neskryvaně politická poselství. Nedá se mu však upřít bezchybné provedení a dobře promyšlené umístění, jež jeho výtvorům vždy přidává na efektivitě. A bezpochyby to je právě osobnost Banksyho, která ke street artu přitahuje pozornost obrovského množství nových diváků.

3 Využití street artu na 1. stupni ZŠ

Tato kapitola se v první řadě zabývá aplikací a zařazením street artu do obsahové náplně výtvarné výchovy v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro ZV. Samotný RVP ZV je v první podkapitole důkladně popsán, především co se týče teoretických poznatků a informací. Druhá podkapitola mapuje práci s pouličním uměním v primárním vzdělávání na základě analýzy námětových a metodických zdrojů tištěných i elektronických.

3.1 Aplikace tematiky z hlediska kurikulárních dokumentů

Pro každý obor ve středním i základním vzdělávání je zpracován tzv. rámcový vzdělávací program (RVP). Na národní úrovni je tak garantován povinný rámec učiva, tzn., co musí každý absolvent daného oboru umět. Pro oblast našeho zájmu je přirozeně stěžejní vzdělávací oblast Umění a kultura, kam výtvarná výchova patří.

„Tato vzdělávací oblast umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu. Kulturu, jako procesy i výsledky duchovní činnosti, umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence, i jako neoddelitelnou součást každodenního života. [...] Umění, jako proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze

formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.⁷⁹

Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti.⁸⁰

V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp. Na 1. stupni základního vzdělávání se žáci seznamují prostřednictvím činností s výrazovými prostředky a s jazykem hudebního a výtvarného umění, ale také umění dramatického a literárního. S nimi se učí tvořivě pracovat, užívat je jako prostředky pro sebevyjádření. Poznávají zákonitosti tvorby, seznamují se s vybranými uměleckými díly, učí se je vzhledem ke svým zkušenostem chápat a výpovědi sdělované uměleckým dílem rozpoznávat a interpretovat. Právě street art jako specifická forma uměleckého vyjádření může být žákům velmi dostupná. Mohou se s ní setkat v prostředí města, okolí školy, v rámci výletů do městských aglomerací atd. Už proto, že se jedná o výtvarnou kulturu všudypřítomnou, je vhodné pro ni nalézt náležitý prostor v našem předmětu.

Výtvarná výchova pracuje s vizuálně obraznými znakovými systémy, které jsou nezastupitelným nástrojem poznávání a prožívání lidské existence. Tvořivý přístup k práci s nimi při tvorbě, vnímání a interpretaci vychází zejména z porovnávání dosavadní a aktuální zkušenosti žáka a umožňuje mu uplatňovat osobně jedinečné pocity a prožitky. Výtvarná výchova přistupuje k vizuálně obraznému vyjádření (a to jak samostatně vytvořenému, tak přejetému) nikoliv jako k pouhému přenosu reality, ale jako k prostředku, který se podílí na způsobu jejího přijímání a zapojování do procesu komunikace. V etapě základního vzdělávání je výtvarná výchova postavena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání,

⁷⁹ [Srov.] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/. s. 67.

⁸⁰ [Srov.] tamtéž, s. 71.

cítění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. K jejich realizaci nabízí výtvarná výchova vizuálně obrazné prostředky (dále jen prostředky) nejen tradiční a ověřené, ale i nově vznikající v současném výtvarném umění a v obrazových médiích. Mezi tyto novější výtvarné projevy můžeme opět zařadit street art, který mj. vtahuje do hry řadu nových médií.

Tvůrčími činnostmi (rozvíjením smyslové citlivosti, uplatňováním subjektivity a ověřováním komunikačních účinků) založenými na experimentování je žák veden k odvaze a chuti uplatnit osobně jedinečné pocity a prožitky a zapojit se na své odpovídající úrovni do procesu tvorby a komunikace. Rozvíjení smyslové citlivosti jsou činnosti, které umožňují žákovi rozvíjet schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření. Uplatňování subjektivity jsou činnosti, které vedou žáka k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření. Ověřování komunikačních účinků jsou činnosti, které umožňují žákovi utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových i neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií.⁸¹

V rámci komunikace na veřejné úrovni street art usiluje o vyvolání reakce kolemjdoucích. Vzbuzené reakce mohou být pozitivní i negativní, vždy chce ale zanechat nějaký odkaz. Bohužel se ale stále potýkáme s tím, že street art je častěji vnímán očima veřejnosti jako vandalismus. Graffiti a street art nejsou jen formou uměleckého nebo společenského vyjádření jisté subkultury, ale stal se z nich také nástroj marketingové komunikace. Mohou být pouhým doplňkem nebo plnohodnotným komunikačním nástrojem komerčních či nekomerčních reklamních kampaní. Vhodně zvolenou reklamou nebo odkazem na důležité dění v naší zemi i kdekoli ve světě lze street art využít pozitivně a ku prospěchu. Může též posloužit jako politická či reklamní kampaň.

Co se týče komunikace anonymní, Jakub Maralík tvrdí: „Novým aktuálním přístupem ke graffiti a street artu je spojení těchto uměleckých forem s novými médii. Toto spojení je umožněno technologickým vývojem a finanční dostupností

⁸¹ [Srov.] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/. s. 72.

těchto technologií. Graffiti a street art podobně jako formy klasické se propojují s technologiemi, jako jsou lasery, led diody, projektory, světelné instalace a virtuální realita. Vzniká nový přístup a nové realizační postupy, často velice experimentální. I když jsou tyto přístupy méně invazivní než například klasické graffiti, jejich tvůrci se snaží ponechat si to, co je pro graffiti charakteristické a tradiční, především anonymitu, nezávislost apod.⁸²

Dalo by se říci, že v českém prostředí je street art vnímán střední a starší generací stále jako projev vandalismu. Mladší populace je této formě umění více nakloněna. Dokáže ocenit využití nových technologií, jakými jsou například videoprojekce, laserové projekce či animace a je citlivější k palčivým problémům dnešní doby.

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti podněcuje kutváření a rozvíjení mnoha kompetencí. Žák by měl vnímat umění jako specifický způsob poznání a používat ho jako druh komunikace. Žák by měl vnímat umění jako neoddelitelnou součást lidské existence. Skrze cítění a prožitky má rozvíjet svůj tvůrčí potenciál, kultivovat svůj projev a vytvářet si vlastní hierarchii hodnot. Je žádoucí, aby se žák podílel na vstřícné atmosféře pro tvorbu, aby byl tolerantní k různorodým kulturním hodnotám, projevům a potřebám rozmanitých skupin, národů a národností. Žák by měl dojít k uvědomění sebe sama jako svobodného jedince, k tvořivému přístupu ke světu a k obohacování svého emocionálního života. V neposlední řadě je kladen důraz na osobní angažovanost při procesu tvorby.⁸³

Street art by bylo možné zakomponovat do kurikulárního dokumentu RVP ZV do oblasti Člověk a jeho svět – vzhledem k tomu, že tato oblast se zabývá veřejným prostorem, místem, kde žijeme a lidmi kolem nás. Veřejný prostor bývá úspěšně využíván mnoha umělci. Street art lze začlenit i do oblasti Umění a kultura, ať už z pohledu použitých technik a materiálů či z hlediska historie výtvarného umění nebo pro inspiraci novými náměty. V neposlední řadě by bylo možné toto umění začlenit i do vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura, jelikož jsou součástí street artu mnohdy i slova, slogany a hesla nebo ironické popisky, které nepochybně nesou svůj význam a mohou oslovit případného pozorovatele.

⁸² MARALÍK, Jakub. *Využití uměleckých forem graffiti a street artu v marketingové komunikaci* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/z0v4cz/>. s. 17.

⁸³ [Srov.] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/. s. 72.

3.2 Práce s pouličním uměním v primárním vzdělávání

Pouliční umění se v posledních letech dostává do povědomí lidí čím dál více. Dříve bylo graffiti nejrozšířenější formou tohoto umění. Práce s písmem je součástí výtvarné výchovy na prvním i druhém stupni základních škol. V současné době lze v České republice dohledat několik základních škol, které se zapojily do různých projektů s touto tematikou či v této oblasti vyvíjí vlastní aktivitu a zařazují fenomén street artu do svých vzdělávacích plánů.

Například v **Libici nad Cidlinou** žáci základní školy zažívají nové pojetí výtvarné výchovy, opouští své lavice a svůj výtvarný projev přenáší ze čtvrtek papírů rovnou na stěny učebny. Pomocí sprejů a štětců vytvářejí moderní umění výtvarnou technikou, která je jim blízká. „Nejedná se vyloženě o formu umění, která je součástí školních vzdělávacích plánů, ale děti a mládež oslovuje, tak proč ji nevyužít.“ Právě to si řekla učitelka výtvarné výchovy na základní škole v Libici a s podporou ředitele školy zvedla žáky všech tříd druhého stupně z lavic, přinesla do třídy štafle, nakoupila spreje a barvy na omítku a společně s žáky začala řešit motivy, jimiž postupně pokryjí stěny učebny výtvarné výchovy. S čím vším se tedy návštěvník na stěnách ve třídě výtvarné výchovy setká? Žáci šestých tříd jsou autory barevných strašidel na stěně za katedrou, žáci sedmé až deváté třídy mají už téměř hotovou zadní stěnu s motivy graffiti a postav sprejerů. Na další stěně se objevují jména a přezdívky všech žáků, kteří se svou prací na tvorbě podílejí. (viz Přílohy I., obr. 31) Žáci si nejvíce pochvalují, že je na první pohled vidět, co za nimi zůstalo, co vytvořili.⁸⁴

ZŠ Pod Ralskem má se street artem také osobní kladnou zkušenost. Téma hodiny výtvarné výchovy znělo: Street art – výtvarné umění, které je vytvářené na veřejných místech. Motivy street artových výtvorů byly velice rozmanité. Na zdech tak postupně vznikly barevné nápisy, pestré kresby a malby všech velikostí. „Užili jsme si u toho spoustu legrace a žákům se výtvoři velmi povedly.“⁸⁵ (viz Přílohy I., obr. 34)

⁸⁴ ŠMEJDOVÁ, Ivana. Street art ve škole aneb Výtvarka trochu jinak na základce v Libnici. *Nymburský deník* [online]. 2016 [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: https://nymbursky.denik.cz/zpravy_region/street-art-ve-skole-aneb-vytvarka-trochu-jinak-na-zakladce-v-libici-20161102.html

⁸⁵ ZETOVÁ, Lenka a Tereza VRÁNOVÁ. Street art v 5. třídách. *ZŠ a MŠ Pod Ralskem* [online]. 2021 [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.zsamspodralskem.cz/zakladni-skola/stalo-se/street-art-v-5-tridach-401cs.html>

Být alespoň na chvíli street artovým umělcem se pokusili žáci z **Malostranské základní školy v Praze**. V rámci výtvarné výchovy se žáci 8.B po několik hodin seznamovali se základními typy street artového umění od graffiti až po oplétání sloupů. Jaký vliv má street art na vizuální vnímání města? Je pouhým projevem vandalismu nebo může oživit nezajímavé části města? Na tyto i jiné otázky hledali žáci odpověď. Postupně se seznámili s některými aktivitami britského umělce vystupujícího pod pseudonymem Banksy. Vyvrcholením celého projektu byla výroba "vlastních" šablon a proměna školní plochy (viz Přílohy I., obr. 35).⁸⁶

Masarykovo gymnázium Příbor hlásí: „Vyzkoušeli jsme si street art.“ Dále: „Možná vás při přečtení titulku článku napadly otázky, jak spolu souvisí street artové umění a dění ve výtvarné výchově na našem gymnáziu? Vysvětlení je jednoduché...”

Vedení města Příbor se rozhodlo spolu s technickými službami dát ve veřejném prostranství prostor výtvarné kreativitě žáků místních škol a oslovilo je s nabídkou, zda by nechtěli zkrášlit obyčejné kontejnery na směsný odpad.

Velkým lákadlem byla pro žáky jednak příležitost pracovat na této akci pod vedením street artového umělce Khomy, jednak samotná technika, která se ve street artu používá – sprejování. Právě sprejování se stalo poměrně atraktivní alternativou výtvarné práce a zároveň i vynikající možností, jak si legálně vyzkoušet tento druh tvorby. Načas se tak žákům podařilo ponořit se do tajů pouličního umění a realizovat své výtvarné návrhy. Vylepšené kontejnery jsou již umístěny v příborských ulicích a všichni kolemjdoucí se mohou potěšit pohledem na netradiční popelnice. (viz Přílohy I., obr. 36).⁸⁷

ZŠ J. Šoupala v Ostravě se zapojila do projektu, který byl nazvaný „Graffiti aktivity“. Tento projekt byl zaměřen na výtvarné ztvárnění graffiti a moderního street artu. Toto moderní umění obvykle vzniká na ulici a většinou ho na ulici najdeme. Na ZŠ J. Šoupala v Ostravě ho naopak přesunuli do interiéru a umožnili

⁸⁶ Street art a Banksy na školních chodbách. *Malostranské školy* [online]. 2019 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.malostranskeskoly.cz/novinka/street-art-banksy-na-skolnich-chodbach>

⁸⁷ MANOVÁ, Kateřina. Vyzkoušeli jsme si street art s Khomou. *Masarykovo gymnázium Příbor* [online]. 2020 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.gypri.cz/vyzkouseli-jsme-si-street-art-s-khomou/>

žákům si tuto výtvarnou aktivitu vyzkoušet v důvěrně známém prostředí.

Projekt na ZŠ v Ostravě se skládal ze 3. částí:

1. fáze – žáci se seznamovali s pojmy street art a graffiti.

- Hledali souvislosti v časopisech, na internetových stránkách nebo v televizi a shromažďovali potřebné materiály a informace.
- V hodinách dějepisu se seznamovali s historií nástěnných maleb, která sahá již do období pravěkých jeskynních kreseb, přes renesanci až do současné konzumní společnosti.

2. fáze – prožitková fáze, byla zaměřena již přímo na vlastní projekt a jeho realizaci.

- Žáci se rozdělili do dvou skupin, kde si každá skupina vybrala jedno téma týkající se graffiti. Např. jaké styly písma se používají, jaké plochy se mohou používat pro graffiti, jak se chovat při sprejování, kdy je nejlepší čas vytvářet graffiti, jaké oblečení je vhodné mít na sobě, zda sprejovat sám nebo ve skupině, jaké značky sprejů a fixů je nejvhodnější používat, jaký slang používají sprejeři.
- Shromažďovali veškeré informace z internetu, knih, časopisů a také od samotných writerů (sprejerů).
- Žáci se šli rovněž podívat s doprovodem učitelky na plochy s již vytvořenými graffiti.
- Vytvářeli prezentace v power pointu a smart boardu. Své práce poté prezentovali před ostatními žáky, někteří předvedli své vlastní návrhy a rozvíjeli debaty, jak se nejlépe zhostit svého úkolu.
- Jejich debaty se dotkly také otázky vandalství a ničení majetku cizích osob nelegálním způsobem, se kterým se v Ostravě setkávají. Žáci si uvědomili, že nezákonné „sprejování“ veřejných prostor i budov je drahá a pracně odstranitelná záležitost.

3. fáze – žáci přešli k praktické realizaci projektu. Využili k tomu velké plochy na stěnách školních tělocvičen.

- Žáci nejdříve vodovými a temperovými barvami nakreslili na plochy stěn své graffiti se sportovní tematikou a tematikou fotbalového klubu Baníku Ostrava. Pak si vyzkoušeli použití sprejů, různých násadek, konturovacích fixů apod. Při práci všichni používali ochranné roušky, protože v interiéru to bylo nutné. A pak už jen sprejovali a sprejovali. Všem se to velice líbilo a byli nadšeni.

Vznikl tak projekt Graffiti aktivity, který byl představen veřejnosti na Dni otevřených dveří školy. Díky tomuto projektu se žáci dozvěděli o mnohokrát diskutovaném tématu legálních a nelegálních graffiti. Někteří změnili pohled na předmět výtvarná výchova a u mnoha žáků došlo k seberealizaci. Street art se tedy může setkat s kladnými ohlasy a pro žáky základních škol bývá zpestřením výuky výtvarné výchovy.⁸⁸

Cílem výše uvedených projektů bylo ukázat nejrůznější polohy tohoto výtvarného vyjadřování s nálepkou vandalismu. Zkusit vnímat street art a graffiti jako umění, které formou prevence ovlivňuje současný způsob života dospívající mládeže a trávení volného času mezi teenagery různých sociálních vrstev.

Otázkou však stále zůstává, zda je možné zařadit umění street artu na první stupeň ZŠ. Určitě lze realizovat projekty s námětem Banksyho v první třídě, kdy budou žáci pomocí lahve s rozprašovačem nanášet barvu na podklad. Nebo budou v rámci lekce inspirované Basquiatem kreslit fixem svá oblíbená zvířata, kterým v závěru nasadí tříhrotou korunu. Již není tak jisté, že tyto projekty nedopadnou jako nevinné až kýčovité pokusy o umění. Námět je určitě použitelný pro všechny ročníky prvního stupně ZŠ, ale otázka transferu kvalit takových projektů zůstává sporná. Hodnotný street art musí obsahovat ukotvenou výpověď a měl by být obsahově kvalitní. Kvalitní díla obsahují nějaká sdělení, často mají vícevrstevnatou interpretaci.

3.3 Street art z pohledu didaktiky výtvarné výchovy

Zdeněk Hosman ve svém díle *Didaktický skicář* uvádí vztah výtvarné didaktiky k teorii výtvarné výchovy. Podle něho se učitelé spíše vnímají jako umělci a jejich didaktika je odvozována převážně z výtvarné praxe. Výtvarné činnosti jsou základním prostředkem formativní působnosti výtvarné výchovy, přičemž slovo formativní má v češtině ekvivalenty jako dávám tvar, podobu, utvářím,

⁸⁸ Projekt Graffiti Aktivity. ZŠ Šoupala [online]. 202 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://zssoupala.cz/statutarni-mesto-ostava/projekt-graffiti-aktivity>

zpracovávám, zobrazuji, uzpůsobuji, vzdělávám, pěstuji, učím.⁸⁹

„Ve výtvarné výchově jsou specifika vyučování určena zvláštnostmi výtvarných činností, jejich procesů a jejich výsledků – výtvarnými produkty. Ve výtvarných aktivitách uvažujeme o interakci ve směru aktivního vztahu tvůrce k výtvarnému objektu, který je zpracováván kresbou, malbou, modelováním atd. Tvůrce svým působením objekt přetváří a zároveň se sám proměňuje, proto užíváme pojem interakce, kdy vzájemně působí vnější a vnitřní, vědomé i neuvědomované, materiální i duchovní atp. Učitel potřebuje umět výtvarné aktivity pro konkrétní výchovné a vzdělávací situace vybírat, rozvíjet a modifikovat nejen na základě důvěrného osobního poznávání praktického i teoretického, ale také ve vztahu k ontogenetickým proměnám a typových inklinacím výtvarného vyjadřování žáků, jakož i k materiálnímu zázemí konkrétní školy.“⁹⁰

Právě proto nestačí, aby byl učitel dobrým výtvarníkem, ale také didaktikem, což je v českém školství zanedbáváno. Zdeněk Hosman popisuje ve svém *Didaktickém skicáři* některé z klíčových dovedností výtvarného pedagoga. Neustále se v pedagogické praxi setkáváme s tím, že by měl učitel mít určité kvalitní analyticko-syntetické schopnosti, čímž je myšlen hlavně výtvarně didaktický rozbor učiva, tj. co, proč a jak mají žáci řešit. Další nezbytnou schopností učitele je přiměřená analýza žákových myšlenkových pochodů, odhadnutí případných problémů a k tomu navržení preventivních postupů. V neposlední řadě je důležitá analýza dalších vyučovacích situací, např. motivační fáze a její plynulý přechod k samostatné práci žáků, přiměřená kritéria hodnocení výtvarného procesu a výsledku.⁹¹

Příkladem může být správná volba výtvarné činnosti tak, aby odpovídala věku, schopnostem, vyměřenému času, nebo také vhodným pracovním postupům. Každý učitel by se měl snažit připravovat a realizovat zážitkové hodiny, aktivně zapojovat žáky do diskusí, měl by usilovat o komplexnost hodin, ale také by neměl zapomínat na návaznost na dříve poznané postupy a techniky.

⁸⁹ [Srov.] HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář – výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007. s. 11.

⁹⁰ Tamtéž, s. 11.

⁹¹ Tamtéž, s. 11.

Ve svém Didaktickém skicáři Zdeněk Hosman dále uvádí, že: „O vytváření a fungování pojmového systému člověka referuje kognitivní lingvistika, a to na základě obsáhlých empirických zkoumání. Pojmový systém je úzce propojený s fyzickou a kulturní zkušeností a je na ní závislý. [...] Primární faktory styku člověka s vnějším prostředím jsou: vnímání, motorická interakce, mentální obraznost a společenský kontext. Uvedené faktory jsou jádrem našich pojmových systémů.“⁹²

Lze tedy předpokládat, že by žáci mladšího školního věku mohli pojmut v adekvátním porozumění a bez zkreslení takové náměty, se kterými se mohou pojit jejich životní a kulturní zkušenosti. V rámci této diplomové práce ověřujeme zralost žáků a jejich schopnost pracovat s tímto tématem tak, aby se jednalo o kvalitní street art a jejich tvorba nebyla prvoplánová a kýčovitá. Ve spojitosti s projektovou částí lze předpokládat, že pro práci s těmito náměty je hraničním ročníkem ročník pátý, protože na ni budou již mentálně zralí. Některé z námětů by se daly kvalitně využít i ve čtvrtém ročníku, ovšem taková témata jako např. ironie jsou vhodnější pro žáky starší.

Z hlediska třech celků aplikovaných výtvarných médií a technik lze projevy street artu zařadit jak do plošných výtvarných činností, prostorové tvorby i intermediální akce. Projevy street artu se z principu dají aplikovat ve výtvarných činnostech díky své rozmanitosti a možnosti práce s různými technikami jako je malba, písmová tvorba nebo kresba v plošných výtvarných činnostech, s tvorbou objektů, instalací nebo land artem v oblasti prostorové tvorby a převážně s happeningem a fotografií z hlediska intermediálních akcí. Všechny tyto oblasti jsou rozmanité a pracují s technikami a médii, které žáci znají.

Co se týče forem výtvarné činnosti, navrhuje Zdeněk Hosman pro univerzálnost aplikace a pro další úvahy konkrétní členění výtvarných aktivit podle uplatnění výtvarných médií na **plošné výtvarné aktivity**, kam řadí kresbu, grafiku, malbu, koláž, fotografii, počítačovou grafiku a písmo. Dále na **trojrozměrnou tvorbu**, kam řadí modelování, tvorbu objektů, materiálovou a prostorovou tvorbu. V poslední řadě odlišuje **intermediální akce**, ve kterých se nachází animace

⁹² HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář – výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007. s. 39.

výtvarného díla, land art, instalace, performance atd.⁹³

Ve výtvarném projevu dětí a dospívajících by měla převládat role výtvarného projevu jako specifické a nezastupitelné formy prožívání, poznávání a vyjadřování svých osobních postojů ve vztahu k okolnímu světu, tak ve vnitřním světě dítěte. Základním smyslem umělecké tvorby je vytvoření díla jako výpovědi právě o vnitřním i vnějším světě a jejich vztazích. Výtvarný projev je určitá forma specifického jazyka i výpovědi. V tomto lze spatřovat společné kořeny a základ výtvarných činností dětí a výtvarné tvorby umělců.⁹⁴

⁹³ HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář – výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007. s. 17.

⁹⁴ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. s. 24.

4 Výtvarně projektové metody

Vyučování na 1. stupni základních škol má jednu velkou výhodu – většinu předmětů vyučuje stejný pedagog, a proto je organizačně jednodušší jednotlivé předměty vzájemně propojit. V rámci školního systému předmětů se zapomíná na to, že škola nejen připravuje žáky na život, ale je i důležitou součástí jejich života. Mimo školní prostředí platí, že pokud se objeví problém, řeší se komplexně, a to přesně můžeme realizovat u projektového vyučování. Při projektové metodě přecházíme od jednotlivostí ke komplexnějšímu pohledu na věc.

Projektové vyučování se popisuje v odborné literatuře rozdílně, a proto se v praxi přístup pedagogů liší. Není zcela specifikováno, co projektové vyučování znamená. Ve své knize Coufalová zmiňuje definici projektového vyučování:

„Projekt jest určité a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitým tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.“⁹⁵

Někdy se v praxi zaměňuje projektové vyučování s integrovaným tematickým vyučováním. Hlavním rozdílem je iniciativa učitele a umožnění žákům samostatně realizovat své nápady při plnění úkolu. Je doporučeno ujasnit si před zahájením projektové výuky jak, kdy a v jaké míře bude učitel iniciativní, např. při zajištění materiálních podmínek, využití studijního materiálu, detailní organizaci výuky a při aktivním nebo pasivním předávání postupů a faktů žákům. Je třeba si rozmyslet působení učitele při vedení výuky, zda se bude jednat o projektové vyučování, nebo integrované tematické vyučování.⁹⁶

Jitka Kašová ve své knize shrnula základní rysy projektu. V první řadě projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte a umožňuje mu uspokojit jeho potřebu získávat nové zkušenosti a být odpovědný za svou činnost. Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace a je interdisciplinární. Práce žáků v projektu přinese konkrétní produkt. Pokud je to možné, je průběh a výsledek zdokumentován. Vznikne výstup, kterým se účastníci projektu prezentují ve škole nebo mimo školu. Projekt se většinou uskutečňuje ve skupině, spojuje školu s širším okolím a umožňuje

⁹⁵ COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2006. s. 9.

⁹⁶ Tamtéž, s. 10.

začlenění školy do života obce nebo širší společnosti.⁹⁷

Zařazení projektového vyučování do výuky je vhodné, protože žákům předkládá jeden nebo více konkrétních, smysluplných a reálných úkolů. Cílem žáků může být např. napsání knihy, výroba časopisu, uspořádání výstavy z vlastních prací, nebo výroba vyučovací pomůcky. Ke splnění tohoto úkolu musí vlastními silami vyhledat mnoho nových informací, využít dosavadní znalosti a dovednosti, musí umět organizovat svůj čas. Také by měli být schopni opravit případné chyby, sdělit svůj vlastní názor bez obav z kritiky. Měli by se učit diskutovat, naslouchat druhým, obecně spolupracovat. Místo aby žáci pasivně přijímali hotové poznatky, měli by je aktivně získávat sami.

Pokud se rozhodneme zařadit projektovou metodu do výuky, musíme zvolit vhodný typ. Budeme se rozhodovat podle účelu, podle vztahu k učivu a důležitá bude i odhadovaná délka trvání, místo konání a počet přítomných žáků.

Používání projektového vyučování je náročné, a ne každý učitel má chuť a odvahu tento způsob zařazovat do své výuky. Dnešní doba vyžaduje tento způsob vyučování, protože praxe podporuje samostatnost žáků, a tím může být dobrou přípravou na život, a to i díky globálnímu pohledu na řešení problému.

⁹⁷ KAŠOVÁ, Jitka. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*. 1. vyd. Kroměříž: IUVENTA, 1995. s. 73.

II. Projektová část

5 Tematická řada „V kůži pouličního umělce“

"Směřuji se tomu, jak si někteří lidé myslí, že graffiti je jen sobecké sprejerství a vandalismus. Promyšlené pouliční umění je jako dobrá beletrie – mluví jménem všech, abychom ho všichni viděli."

- Carla H. Kruegerová

Projektovou část této diplomové práce tvoří tematická řada s názvem „V kůži pouličního umělce“, aplikující tematiku street artu do prostoru výtvarné výchovy na prvním stupni ZŠ. Řada koncepčně navazuje na teoretickou část práce, její obsahová náplň přímo vyplývá z kapitoly věnující se vybraným autorům a jejich tvorbě. Využívá rovněž poznatky z ostatních, obecněji i úzce didakticky zaměřených kapitol a pokouší se je propojit na poli výtvarné výchovy.

Cílem projektové části je v první řadě ověřit nosnost dané tematiky, zvolených výtvarných médií a forem výtvarných činností. Pokud se koncepce výtvarné řady osvědčí jako funkční celek, může se stát inspirací a zdrojem pro učitele, kteří se věnují výuce výtvarné výchovy nejen v pátém, ale i v ostatních ročníchích základní školy. Dalším z cílů je prezentovat žákům i učitelům, že je, v duchu street artového umění, možné vést hodiny výtvarné výchovy poměrně nekonvenčním, a přesto zajímavým způsobem. V přílohách (viz Přílohy III.) se nacházejí přípravy jednotlivých lekcí k využití přímo v hodinách výtvarné výchovy na prvním stupni ZŠ.

5.1 Organizace a příprava tematické řady

K realizaci tematické řady byli vybráni žáci z 5. B ze Základní školy a základní umělecké školy Bezdrevská v Českých Budějovicích. Tato třída byla vybrána cíleně, a to z toho důvodu, že se jedná o jedinou třídu v ročníku, která má hodiny výtvarné výchovy ve dvou hodinách přímo za sebou následujících. Tematickou řadu tvoří dohromady 8 projektů výtvarné výchovy a byly pro ně vyhrazeny vyučovací hodiny v rozsahu 8 týdnů. Na začátku každé lekce proběhla motivace a seznámení s tématem, vysvětlení výtvarného úkolu a samotná realizace s následným zhodnocením a případnou instalací výsledných děl. V hodinách bylo přítomno maximálně 18 žáků. Při přípravě jednotlivých lekcí byl zvažován výběr

výtvarných technik a činností s přihlédnutím nejenom k potřebám a schopnostem žáků, jelikož se ve třídě nachází 6 žáků s různými stupni podpůrných opatření, ale i k možnostem materiálního vybavení žáků a školy. Žáci během lekcí pracovali jak samostatně, tak ve skupinách, v lavicích, na zemi nebo na chodbě, občas i mimo školu. Díky vstřícnosti a ochotě třídní paní učitelky Lindy Zrzavecké Konrádové byly všechny projekty tematické řady realizovány v plném rozsahu bez jakýchkoliv úprav.

Cílem všech 8 projektů bylo mimo jiné seznámit žáky s uměním, jak ho neznají. Ukázat jim nové způsoby práce ve výtvarné výchově, podnítit je k přemýšlení o umění v ulicích a v neposlední řadě v nich různorodými tématy probouzet vnímavost ke světu kolem nás. Prostřednictvím street artových umělců z různých koutů světa a rozdílných kultur byli žáci vedeni k hlubšímu porozumění různých pohledů na problematiku témat dnešního světa. Skrze vybraná umělecká díla byly žákům předloženy možnosti uchopení výtvarných témat různých umělců. Všechny projekty vedly k motivaci a inspiraci žáka a k rozvoji jeho výtvarných dovedností.

5.2 Realizace výtvarné řady

Následující podkapitoly budou obsahovat průběh realizace osmi výtvarných lekcí, které jsou součástí tematické řady „V kůži pouličního umělce“. Při realizaci bylo nutné dobře promyslet a zabezpečit materiální stránku projektů. Jelikož jsem za žáky docházela do jejich kmenové třídy těsně před výukou, musela jsem nosit příslušné materiály s sebou a chystat prostředí lekce bezprostředně před zahájením výuky. Každá lekce byla specifická a vyžadovala různý čas nejen k přípravě, ale i k provedení úkolu a dokončení děl. Přípravy lekcí jsou využitelné pro výuku výtvarné výchovy především v pátém ročníku, ideálně během dvouhodinových bloků.

5.2.1 Lekce první: Blek le Rat

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: projektor + video, noviny, černý sprej, tempery + štětce, bílé čtvrtky A4 a A5, nůžky
- technika: malba, sprejování, stříhání

Cíle

Cílem této lekce je originální přístup žáka při tvorbě a jeho schopnost vžít se do role umělce. Dokáže rozlišit svou tvorbu od ostatních a vytvoří dílo pomocí malby, které následně dotvoří sprejováním pomocí šablony.

Motivace

První lekce byla zároveň úvodem do realizace tematické řady. Na začátku lekce byli žáci 5. B informováni, že je čekají několik následujících týdnů hodiny výtvarné výchovy věnované street artu. Během úvodního povídání z diskuse vyplynulo, že je téma pro žáky poměrně atraktivní, přestože o něm mnoho neví. Žáci rychle a dobře porozuměli hodně obecnému přirovnání street artových umělců ke krysám, ve smyslu jejich tvorby, přesněji ve způsobu jejich tvorby. Uměli si dobře představit, že takoví umělci netvoří svá díla před zraky ostatních, ale spíše pod rouškou noci, nenápadně skrytí ve tmě. Stejně se pohybují ve městech i krysy, většinou bez povšimnutí.

V rámci motivace si žáci prohlédli vybrané části tvorby Blek le Rata. Nejvíce je bavily různé předměty spojované s postavami krysy, i když často postrádali smysl výskytu různých věcí. Následně se žáci podívali na několikasekundový úryvek z videa o dokumentu Exit Through The Gift Shop. Dokument je sice primárně věnovaný Banksymu, ale toto video bylo vybráno do této lekce díky ukázce práce se šablonou. Po krátkém seznámení žáků s postavou Banksyho, a s informací, že právě Banksyho tvorbou zakončíme sérii projektů, se ve třídě ozvaly nadšené komentáře. Nejvíce je zaujalo tajemno kolem jeho postavy, že stále není jasné, kdo Banksy vlastně je.

Výtvarný úkol

Po motivační části jsme se věnovali vysvětlení výtvarného úkolu. V první části

měli žáci za úkol připravit si pozadí pro vlastní krysu. Mohlo to být klidně pozadí podobající se zdi. Žáci vybírali takové barvy, na kterých následně nasprejovaná krysa dobře vynikne. Používali k tomu tempery. Na druhou, menší čtvrtku si v druhé části připravili své krysy. Museli si stále hlídat, aby krysa nebyla moc malá, nebo aby nebyly její součástí moc malé detaily, které by po vystřížení nebyly vidět. Většinou si žáci moc neuměli představit, jak bude výsledná šablona – tedy „negativ“ krysy, vypadat.

Když měli žáci zaschnuté předem připravené pozadí a vystříženou šablonu krysy, mohli se přesunout ke stanovišti na chodbě před třídou, připravenému ke sprejování. Původní myšlenka byla ta, že žáci budou moci sprejovat sami. Bohužel nakonec sprejoval vyučující, jelikož práce se sprejem byla složitá. Musel se používat z určité vzdálenosti a nesmělo se příliš dlouho mířit na jedno místo, aby se nevytvářely kaluže barvy. Dalším důvodem byla také časová tíseň.

Hodnocení lekce

Během obou tvořivých částí hodiny jsme použili metodu „výstava“, kdy žáci přeruší činnost, chodí po třídě a prohlízejí si práci ostatních. Je to metoda vhodná k průběžnému hodnocení jednotlivých prací. Pomáhá také s hodnocením vlastní práce, a nabízí další pohledy na určitou problematiku. Někteřým žákům to pomohlo především v lepší představě o volbě velikosti krysy a jejich doplňků. Po nasprejování všech krys jsme je vystavili ve třídě a důkladně si je prohlédli. Proběhla diskuse, co se komu na které kryse líbí a co nám může připomínat který předmět. Na závěr došlo také ke zhodnocení přístupu žáků k lekci, jejich aktivity a chuti pracovat. Žáky nejvíce bavilo vymýšlení šablon krys a jejich umístování na vytvořené pozadí. Náplň lekce byla naplněna, avšak časová dotace by mohla být klidně o hodinu delší. Aby lekce vyšla na původně zamýšlené dvě vyučovací hodiny, by bylo potřeba například pozadí pro krysy vytvořit jednobarevné.

5.2.2 Lekce druhá: Keith Haring

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: tempery + štětce, velké archy balícího papíru, tužka
- technika: malba

Cíle

Žák plně spolupracuje ve dvojici, aktivně diskutuje a podílí se na práci. Žák originálně vyjadřuje své pocity tak, aby byly v díle jasně srozumitelné.

Motivace

Před hodinou byly do třídy přineseny archy balícího papíru a půllitrové tuby s temperami, což vyvolalo u žáků velikou zvědavost. V úvodu hodiny byl na zemi vyznačen barevnou páskou obdélník a žáci měli za úkol se na jeho plochu všichni vtěsnat. Vešli se tam tak, že sotva stáli. Ti na krajích téměř padali. Poté dostali za úkol opustit svoje místo a dostat se o 5 kroků jinam. Podařilo se to jen těm „dravějším“, několik žáků bylo nuceno vystoupit mimo vyznačenou plochu.

Po této činnosti následovala diskuse, jak se žáci při činnosti cítili. Většinou se necítili moc dobře, nebylo jim příjemné se mačkat s ostatními na tak malém prostoru, někteří žáci měli pocit, že nemohli chvíli pořádně dýchat. Součástí diskuse bylo i povídání o autorovi, který pochází z New Yorku a proslavil se svými kresbami na černé tabule v newyorském metru. Svou tvorbou kritizuje společnost a média, zobrazuje chaos velkoměsta jako je právě New York City. Motivační činnost s obdélníkem symbolizovala právě onen chaotický pohyb lidí v New Yorku. Následovala ukázka některých Haringových děl.

Výtvarný úkol

Po motivační části zakončené ukázkami děl jsme se věnovali vysvětlení výtvarného úkolu, který je založen na práci ve dvojicích. Žáci se nejprve libovolně rozdělili do dvojic. Za úkol měli načrtnout na velký arch papíru postavu v životní velikosti tak, že se jeden žák nastylizoval na papír podle domluvy a druhý jeho postavu tužkou obtáhl. Postavu museli udělat tak, aby bylo z jejího postoje jasné, jak se cítí. Jestli má radost, chvátá, je netrpělivá, je jí zima, nic ji nebaví, zažívá legraci nebo se má prostě jen fajn. Podmínkou bylo, že k sobě musí ladit póza

postavy s její barvou. Samotná silueta postavy byla následně obtažena černou temperou, plocha postavy vybarvena jednou vybranou barvou. Postavu měly obklopotvat různé tvary, například čtverce, trojúhelníky, kolečka, tečky nebo vlnovky. Těmito tvary měl být zaplněn veškerý prostor kolem postavy.

Hodnocení lekce

Při této lekci bylo zajímavé žáky pozorovat a zjišťovat, s jakými náladami a následně pózami přicházeli. Většina dvojic si vybrala náladu pohody se založenýma rukama za hlavou, vyobrazené červeně nebo zeleně. Některé dvojice si však vybraly smutek anebo nervozitu, za použití modré. Negativním jevem této lekce byla několikrát situace, že dvojice pracovala velmi pomalu. Pravděpodobně to bylo způsobené faktem, že se mohli žáci rozdělit do dvojic podle své chuti. Původní úvaha, že budou žáci lépe pracovat, když budou moci spolupracovat s někým dle své svobodné volby, nevyšla moc dobře.

Některým žákům se povedla zajímavým způsobem namíchat původní sytá barva do několika světlejších odstínů pomocí bílé. Žáci nanášeli tmavší odstíny na střed těla a směrem k prstům na jednotlivých končetinách používali stále světlejší odstíny. Tento způsob se ukázal být velmi efektní. Některým žákům dělalo problém zaplnit prostor kolem postavy ornamenty, a zaplňovali zpočátku prostor spíše konkrétními věcmi, jako například knihami, želvami atd. Některá díla bohužel skončila až zašpiněná, vinou velikosti velkoformátového papíru a pohybu žáků kolem něj.

Další neopomenutelnou záležitostí je fakt, že z 18 žáků je ve třídě 6 žáků s podpůrnými opatřeními různého druhu. Tito žáci měli problém si bezpečně zapamatovat jednotlivé kroky úkolu a následně je podle paměti provést. Bylo by vhodné napsat postup tvorby po jednotlivých krocích na tabuli, nebo postup vybraným žákům připravit a vytisknout, aby ho měli stále při ruce a k dispozici.

Před koncem hodiny došlo na společnou výstavu, při které jsme všichni hádali, jaké emoce a nálady která postava vyjadřuje. Všem dvojicím se povedlo ztvárnit jejich zamýšlené nálady, jelikož byly všechny postavy pro celou třídu čitelné. Po uplynulé lekci jsme s paní učitelkou Zrzaveckou Konrádovou a některými žáky provedli instalaci děl do oken u školního vchodu.

5.2.3 Lekce třetí: Chewing Gum Man

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace, studium skutečnosti
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: čtvrtka, fixy, nůžky
- technika: kresba

Cíle

Cílem je žáková snaha kreslit fixem na velmi malý formát. Žák se snaží vybraný motiv ztvárnit čistě a pečlivě. Žák také umí komunikovat své názory ve skupině, a umí si je obhájit. Snaží se věcně argumentovat.

Motivace

Žáci byli rozděleni do šesti skupin po třech. Motivační otázka zněla: „Co hyzdí město?“. Následovalo vysvětlení pojmu „hyzdí“, včetně příkladů a synonym. Z každé skupiny odprezentoval jeden dobrovolník nápady dané skupiny spolu s argumenty. Zazněly názory, že vzhled města ničí například nasprejované nevzhledné nápisy na domech, oprýskané omítky domů nebo cigaretové nedopalky na chodnících. Prezентující žáci byli následně pozváni před tabuli. Zde dostali možnost sáhnout si do neprůhledného látkového sáčku, v němž se skrýval tajemný předmět. Měli ho poznat pouze pomocí hmatu. Poté byli všichni postupně dotázáni, co si myslí, že se v sáčku nachází. Někteří žáci odhadovali, že se jedná o krabičku cigaret, někteří žáci však, že se jedná o balení žvýkaček. Třída odhadovala, o co by se mohlo jednat z výše zmíněného, aby to zároveň souviselo s úvodní otázkou. Krabička cigaret by byla velmi příhodná, vzhledem k nápadu, že město hyzdí zbytky cigaretových nedopalků na chodnících. Při velkém odhalení žáci zjistili, že se v sáčku nacházelo balení žvýkaček.

Když se žáci vrátili opět na svá místa, proběhla hromadná diskuse, zda si uvědomujeme, že žvýkačky hyzdí naše město, a hlásili se ti, kteří si jich někdy všimli. Probrali jsme i otázku ekologickou, jak dlouho se žvýkačky rozkládají na chodníku nebo v přírodě, a co se stane, když takovou žvýkačku spolkneme. Ve společnosti je velmi rozšířený mýtus, že žvýkačka vydrží v trávicím traktu přibližně 7 let. Není to však pravda, spolknutá žvýkačka pouze projde trávicím traktem v nezměněné podobě. Diskusí jsme se dostali ke jménu umělce,

který si říká Chewing Gum Man. Žáci hádali, jak může umělec využít při své tvorbě žvýkačky. Po ukázce umělcovy práce jsme se domluvili, že se dnes staneme žvýkačkovými umělci.

Výtvarný úkol

Po poměrně dlouhé motivaci, která ale žáky zaujala, následovalo vysvětlení výtvarného úkolu. Nebýt současné hygienické situace, tato lekce by se dala provést s opravdovými žvýkačkami, které by se rozžvýkaly, nalepily na tvrdý podklad a následně pomalovaly temperami za použití velmi malého štětce. My jsme ale využili čtvrtky, ze kterých si žáci vystříhli neurčitý tvar s oblými okraji přibližně velikosti dlaně. Tyto tvary si každý vystříhl tři, přičemž každý byl trochu jinak velký a jinak tvarovaný. Na tyto připravené „žvýkačky“ následně žáci fixem kreslili tvary, čáry, puntíky nebo jiné konkrétní drobné obrázky. Někteří žáci pracovali velmi pečlivě a povedly se jim opravdu precizní obrázky. Jiní žáci provedli výtvarný úkol o něco rychleji, takže stihli udělat více „žvýkaček“, ale bohužel někdy na úkor kvality.

Hodnocení lekce

Na závěr této lekce jsme šli před školu symbolicky nainstalovat naše žvýkačky na chodník. Přilákali jsme pozornost několika zvědavých žáků z jiných tříd, kterým naši žáci 5. B ochotně vysvětlili, co před školou právě děláme. Během diskuse a hodnocení vzorů na žvýkačkách proběhla fotodokumentace děl. Žáky tato lekce velmi bavila, sami od sebe mi říkali, že jim téma přišlo zajímavé, že je celá hodina velmi bavila. Jedna vystavená žvýkačka byla náhodně vylosována, a její majitel získal balení opravdových žvýkaček, použité při úvodní motivaci.

5.2.4 Lekce čtvrtá: Invader

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace, studium skutečnosti
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: barevné papíry, lepidlo, nůžky, tužka, pravítko, kusy kartonu
- technika: lepení

Cíle

Žák se seznámí s počátky her na počítači. Snaží se být při práci originální a odlišit se od ostatních. Na konci lekce každý žák vybírá vhodné místo pro instalaci svého díla.

Motivace

V úvodní části nám hozená kostka spravedlivě vybrala tři žáky tak, že první hod vybral mezi žáky 1-6, druhý hod mezi žáky 7-12 a třetí hod mezi žáky 13-18. Tito tři žáci byli předvoláni k tabuli, a ve stejném pořadí, ve kterém byli vybráni, dostali možnost si zahrát online hru na webové stránce freeinvaders.org. Každý z nich měl vždy na začátku hry tři životy, a když o ně přišel, dostal se na řadu další žák. Tito žáci sice hráli hru na počítači, ale obraz se promítal na interaktivní tabuli a zbytek třídy po celou dobu hraní bouřlivě fandil.

Když všichni vybraní žáci přišli ve hře o své životy, následovala diskuse o umělci, který si říká Invader. Jedná se tentokrát o francouzského umělce, který tvoří keramické mozaiky inspirované osmibitovými hrami z 80. let. Jeho umění lze nazvat pixelovým uměním. Žáci bez problémů odhalili, že se v Invaderových dílech skrývají mimozemšťané a vetřelci právě z arkádové hry Space Invaders (Vetřelci z vesmíru) z roku 1987.

Výtvarný úkol

Po úvodní motivaci byli žáci nadšení a plní chuti do práce. Výtvarný úkol byl během této lekce opravdu složitý a obsahoval mnoho kroků. Žáci se dozvěděli, že budou tvořit právě takové mozaiky jako umělec Invader. Všichni ode mě dostali kus kartonu čtvercového tvaru. Sami si vybrali dva barevné papíry dle své volby a k tomu černý papír. Karton si měli zastříhnout tak, aby se jim později pohodlně vešel na papír velikosti A4. Z jednoho barevného papíru si nastříhali proužky o šířce 2 cm a z proužků následně nastříhali čtverečky o velikosti 2x2 cm. Na karton si uspořádali čtverečky tak, jak je následně budou lepit. Teprve poté, kdy měli čtverečky na kartonu připravené do požadované podoby, mohli začít lepit. Na závěr podlepili karton černým papírem o velikosti A4.

Hodnocení lekce

Lekce věnovaná Invaderovi byla zatím ze všech lekcí nejnáročnější, ale žáky velmi zaujala a bavila. V průběhu lekce jsme použili dvakrát metodu „výstava“, která

byla již vysvětlena v lekci první. Během činnosti žáků docházelo také průběžně k hodnocení učitelem. Tato lekce obsahovala velké množství kroků, jdoucích za sebou. Někteří žáci s tím měli problém, přestože byly na tabuli rozepsány jednotlivé kroky výtvarného úkolu.

Někteří žáci bohužel nestihli práci dokončit. Ti, kteří měli dílko hotové, šli přilepit svého invadera na chodbu. Lepili své výtvary na zcela náhodná místa, ale tak, aby byly dobře viditelné. Motivace se ukázala být účinnou, jelikož mě žáci během hodiny prosili, zda si mohou také zahrát hru Space Invaders. Na konci lekce jsme se domluvili, že si ji mohou zahrát doma, protože jsme si nasdíleli odkaz ke hře v našem týmu v MS Teams.

5.2.5 Lekce pátá: Ben Eine

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: kartony různých velikostí, barevné papíry, černý fix, nůžky, lepidlo, tužka, děrovačka, provázek
- technika: lepení, kresba

Cíle

Cílem páté lekce byla žákova originalita při vymýšlení nápisu. Žák se snaží při vytváření díla pracovat čistě. Žák je schopný rozlišit svou tvorbu od ostatních.

Motivace

Každý žák dostal malý sáček s různými písmeny uvnitř. Dostali za úkol z těchto písmen složit slova. Žáci složili slova jako např.: láska, radost, štěstí, úsměv, kouzlo. Nastala diskuse nad otázkami, co mají tato slova společného, proč taková slova vlastně dostali, na co paní učitelka myslela, když tato slova připravovala. Postupně diskuse směřovala k odpovědi, že daná slova mají zlepšit den, udělat radost nebo zvednout náladu. Bohužel během skládání slov jedna žákyně nezvládla složit jediné slovo a byla z toho natolik frustrovaná, že začala plakat. Bohužel i taková situace může nastat, přestože záměrem bylo zvednout žákům náladu.

Výtvarný úkol

Výtvarný úkol této lekce sestával z mnoha kroků a byl pro žáky poměrně složitý. Prvním krokem bylo vymyslet své vlastní slovo. Všechna slova poté zazněla nahlas, aby nedošlo k opakování. Kdo nedokázal nic vymyslet, tomu pomohl vyučující nebo ostatní žáci. Každý žák si vybral dva barevné papíry takové, aby spolu barevně ladily. Žáci měli k dispozici kartony různých rozměrů. Museli si vybrat karton velký tak, aby se na něj pohodlně vešlo připravené slovo. Na vybraný karton si pro lepší představu tužkou vyznačili přibližnou polohu a velikost písmen. Vedeni touto představou napsali písmena na jeden z barevných papírů. Následně písmena žáci vystříhali, což byl pro někoho velmi náročný úkol. Druhým papírem polepili svůj karton z obou stran a vystřihaná písmena z jedné strany nalepili. Stejným způsobem ozdobili druhou stranu kartonu. Tužkou si připravili „stíny“ písmen, které jim dodaly trojrozměrný vzhled. Poté stíny a obrysy písmen obtáhli žáci černým fixem. Na závěr udělali do kartonu děrovačkou otvor na horní straně uprostřed a provlékli provázek. Vzniklo dílo určené k zavěšení do prostoru.

Hodnocení lekce

Po provedení výtvarného úkolu proběhla ve třídě prohlídka, kdy každý žák prošel před ostatními se svým slovem nad hlavou. Na konci proběhla diskuse, které slovo na koho zapůsobilo, jaké pocity vyvolalo. Bohužel byl úkol této lekce pro některé žáky technicky velmi náročný, nepodařilo se jim ho dokončit. Možná by bylo lepší příště napsat zhotovit pouze temperou a nevystřihovat ho z barevného papíru. Bohužel se stalo, že někteří žáci v rozporu s pravidly zhotovili slovo, které již ztvárňoval jejich spolužák, takže se opakovalo. Po vyučovací hodině celá třída pomohla s instalací slov na schodišti ve škole.

5.2.6 Lekce šestá: Jean – Michel Basquiat

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace, studium skutečnosti
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: čtvrtka velikosti A3, vodovky/anilinky + štětce, černá tempera + větší štětec
- technika: kresba, malba

Cíle

Cílem šesté lekce bylo vcítění se do postavy s určitým příběhem a vyjádření emocí postavy. Žák se aktivně podílí na utváření myšlenkové mapy. Žák dokáže originálně ztvárnit pocity jiné osoby.

Motivace

Motivace byla zahájena položením hlav na lavice se zavřenýma očima. Žáci si utvářeli postupně rozvíjenou představu na základě učitelova povídání. Představa v žákově mysli začala pokynem, ať si představí, že se procházejí po městě. Někde, kde to znají, ať už je to v centru, na náměstí nebo na sídlišti. Všimli si žáci někdy nějakého bezdomovce? Pokud ano, ať si ho představí detailně. Jak vypadá, jaké má na sobě oblečení, jestli má nějaké věci. Jak se asi takový bezdomovec cítí? Především teď v zimním období. Kde asi v noci spí? Co asi může jíst? Má vůbec nějaké kamarády? Představ si, že jsi teď bezdomovcem. O co všechno jsi přišel oproti svému dosavadnímu životu? O teplou postel, dobré jídlo, určitě nebudeš mít každý den čisté a pěkné oblečení. Na co myslíš jako bezdomovec, když jsi sám?

Po poměrně dlouhé, ale velmi účinné první části motivace následovala tvorba myšlenkové mapy. Úvodním slovem byl BEZDOMOVEC, k tomuto slovu třída pojila slova jako např. zima, špína, hnus, křik, soucit, smrad, strach, lítost, zkažené zuby, úkryt, samota, hlad, alkohol, chudoba, krádeže, žebrání, odpor a další. Následovala žáky iniciovaná spontánní diskuse, jak se někdo může stát bezdomovcem, jaké faktory v takové situaci hrají roli, jaké má člověk možnosti se z takové role vymanit a podobně.

V závěru motivace byla žákům představena vybraná díla Basquiatory tvorby spolu s krátkým popisem umělceho života. Basquiat žil v New Yorku, kde byl nějaký čas bezdomovcem, než byla veřejností zaregistrována jeho díla a on se stal slavným. Hojně užíval drog, díky kterým se zapsal do klubu 27, což znamená, že zemřel ve věku 27 let.

Výtvarný úkol

Jako první si žáci tužkou načrtli obrys, siluetu postavy nebo torza, představující postavu bezdomovce. Následně postavu vyplnili černou temperou. Kolem postavy vytvářeli tužkou symboly, tvary, znaky, popisná slova, citoslovce, která asi bezdomovec slyší nebo cítí. Snažili se vyjádřit emoce. Poté přidávali různé

barevné linky a křivky. Následně vše, co připravili tužkou, obtáhli voskovkami různých barev. Na závěr pomocí vodovek nebo anilinek vyplnili celé pozadí kolem postavy.

Hodnocení lekce

Úvod lekce provázely obavy z přijetí tématu žáky. Obavy zůstaly naštěstí nenaplněny, protože žáci přijali téma opravdu vážně a seriózně, úplně všichni se snažili co nejlépe se vcítit do role bezdomovce a přicházeli následně s fascinujícími názory a představami. V průběhu lekce jsme aplikovali metodu „výstava“, aby žáci získali na nějaký čas odstup od svého díla a viděli ho i z dálky. Cíle šesté lekce byly splněny nad očekávání.

5.2.7 Lekce sedmá: Interesni Kazki

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: projektor + video, obyčejná tužka č. 1, barevné pastelky, bílé čtvrtky A3
- technika: kolorovaná kresba

Cíle

Cílem této lekce je co nejzajímavější zpracování tématu, precizní kresebný projev a zajímavá barevnost. Schopnost nepoužívat výtvarná kliše. Být, pokud možno, originální.

Motivace

Sedmá lekce byla logickým pokračováním tematické řady. Žáci se těšili na dalšího street artového umělce a jeho dílo. Zaujalo je již jméno umělce, které v souvislosti s ukrajinským jazykem napovídá v překladu Zajímavé pohádky.

V rámci motivace žáci řešili hádanky z různých oborů. Po vyslovení správné odpovědi určili písmeno podle požadované pozice ve slovu, např. páté písmeno. Příslušné písmeno žáci vylovili z krabičky s demonstrační abecedou, z písmen žáci na závěr pomocí přesmyčky složili tajenku.

- jiným slovem obranyschopnost (imunita, třetí písmeno).
- výraz pro výhodné soužití dvou rostlin (symbióza, první písmeno).
- muž, který slaví svátek 6. 12., nosí dětem dárečky, skutečně existoval, dnes bývá spojován s postavami andělů a čertů (Mikuláš, první písmeno).
- jiným slovem najedený (sytý, poslední písmeno).
- schopný vyjednávač, zastupuje zájmy státu (diplomat, poslední písmeno).

Tajenku žáci objevili bez obtíží, hledaným slovem byl pojem mýtus. Co je mýtus objasnil jeden žák, který v nedávné době četl Staré řecké báje a pověsti. Poté učitel přečetl právě z této knihy mýtus nazvaný Pandořina skříňka. Následovala diskuse o obsahu tajemné skříňky, žáci živě reagovali, měli mnoho osobních příspěvků. Nejvíce reagovali na slova strach, nemoc a bolest. Učitel v krátkosti představil tvorbu umělce Kazkiho s tím, že tento umělec rád výtvarně zpracovává ukrajinské pohádky a mýty velkoformátově, například na zdech domů. V jeho dílech je spousta fantazie, nelogických prvků a mnoho výrazných barev.

Výtvarný úkol

Po motivační části jsme se zabývali popisem výtvarného úkolu. V první fázi měli žáci promyslet a tužkou nakreslit obsah Pandořiny skříňky. Různé formy strachu či nemoci, případně smrt. Důraz byl kladen na propracovanou kresbu s mnoha detaily a rozložení objektů na ploše. V druhé fázi měli žáci dodat svému dílu barvy takové, aby výrazně zapůsobily na případného pozorovatele díla, aby vyvolaly emoce.

Hodnocení lekce

V první části hodiny bylo patrné, že se žáci hluboko ponořili do svých vlastních zkušeností se strachem či bolestí, pracovaly tiše a soustředěně. Asi po dvaceti minutách začali potichu hovořit se sousedy v lavici, vysvětlovali si vzájemně pohnutky, které je vedly při kresbě. Někteří žáci využili možnost konzultovat s učitelem své nápady a rozložení objektů na ploše. Někdo nevyváženou plochu řešil obříznutím, respektive zmenšením formátu. Volba barev byla intuitivní, mnohde se objevila červená, zřejmě v souvislosti s psychologií barev. Jeden z žáků uvedl, že červená na jeho obrázku má provokovat.

Metoda „výstava“ posloužila k hodnocení vlastních prací a k doplnění některých detailů. Po dokončení výtvorů byla uspořádána výstava na chodbě u třídy, kde žáci své práce položili na zem do dvou řad. Dva vylosovaní žáci vybrali práci, která na ně nejvíce zapůsobila a krátce odůvodnili svůj výběr. Autoři oceněných prací krátce sdělili, jaké pocity při tvorbě měli a zda je to bavilo. Obecně žáky nejvíce bavilo vymyšlení objektů, které budou kreslit. Náplň lekce byla splněna, nicméně časová dotace by mohla být klidně o hodinu delší, aby žáci mohli práci dokončit podle svých představ. Bylo by též možné kreslit fixami pro výraznější barevný efekt.

5.2.8 Lekce osmá: Banksy

- výtvarná činnost: výtvarné vyjádření imaginace
- časový úsek: 2 vyučovací hodiny
- pomůcky: tempery, sprej, velký arch papíru, čtvrtky
- technika: malba, sprejování

Cíle

Cílem závěrečné lekce je výtvarné vyjádření nějakého problému, který žáka trápí nebo štve. Žák zvládne efektivně pracovat ve skupině a aktivně se podílí na činnosti skupiny.

Motivace

Závěrečný projekt jsme zahájili diskusí o tom, co je to ironie. Zda žáci někdy slyšeli věty typu: „No ty jsi teda chytrolín!“, „Ta zase vypadá!“, „To se ti teda povedlo!“, nebo „Aby ses nepředřel!“. Vysvětlili jsme si, že ironii používáme tehdy, když vyslovíme pravý opak toho, co máme na mysli. Často se ironie využívá za účelem někoho kritizovat a poznáme ji podle změny intonace hlasu. Žáci dávali sami příklady ironie, které někdy slyšeli.

Po třídě kolovaly knihy s Banksyho tvorbou. Proběhla také ukázka vybraných děl, ve kterých používá ironii. Banksy tvoří na základě společenských jevů, které mu vadí. Svou tvorbou na ně poukazuje.

Výtvarný úkol

Výtvarným úkolem žáků bylo vymyslet, co je štve a co by chtěli změnit. Následně měli tuto myšlenku výtvarně zpracovat pomocí ironie v přibližně čtyřčlenných

skupinách. Skupiny byly určeny libovolně. K dispozici měli žáci balicí papír přibližně o velikosti 1x1 m. Měli do díla zakomponovat jak nějaký výjev, tak nápisy, klidně i symboly. Žáci si ve skupinách nejprve připravili svůj nápad nanečisto, aby byla organizace nápadu a jeho následná realizace čistá. Jelikož se jednalo o závěrečnou lekci, měli žáci na výběr z mnoha technik, které mohli využít. Důležitou součástí zadání byl úkol vyvolat v divákovi nějaký pocit, předat stěžejní myšlenku.

Hodnocení lekce

První část lekce se dařila poměrně dobře. Téma ironie je pro žáky páté třídy stále ještě náročné, ale díky jednoduchým příkladům s dodatečným vysvětlením porozuměli významu ironie všichni. Jako chybné se ukázalo být určení způsobu pracovních skupin, kdy žáci často sklouzávali ke konverzaci nad různými tématy místo práce na projektu. Také se bohužel vyskytla jedna skupina „odpadlíků“, kteří už se nevešli do ostatních skupin, a takzvaně na sebe zbyli. V závěru hodiny se paradoxně ukázalo, že tato skupina pracovala nejlépe, i když původní úmysl byl takový, že žáci budou efektivněji pracovat a lépe se domluví v rámci dobrovolných skupin.

Jedna skupina ztvárnila nápad svého člena, který byl velmi smutný z důvodu vážné nemoci svého otce. V díle je vyobrazen chlapec, který sedí v prázdné kuchyni u stolu a pláče. Ačkoli to bylo bolestné, skupina po společné domluvě použila nápis „štěstí“. Cíle závěrečné lekce lze považovat za naplněné.

5.3 Reflexe realizace výtvarné řady

Tematickou řadu „V kůži pouličního umělce“ lze hodnotit jako zdařilou. Realizace tematické řady ve třídě 5. B ukázala, že ji lze považovat za funkční z mnoha hledisek. Žáci pracovali s novými technikami a byli obohaceni nejen o nové poznatky a zkušenosti, ale také o prožitky v mnoha oblastech. Svým obsahem byly projekty pro žáky atraktivní, vyzkoušeli si předem nepoznanou techniku práce se šablonami a sprejování. Výtvarná řada poskytla žákům vhled do myslí pouličních umělců z různých koutů světa. Žáci pracovali jak na základě svých předchozích zkušeností, které byly během jednotlivých lekcí obohacovány, tak

i na základě úplně nových poznatků a myšlenek. Některé lekce řešily problémy dnešní společnosti. V těchto lekcích byla ukryta snaha přimět žáky k zamyšlení se nad životními hodnotami a přání, abychom obecně nebyli ke svému okolí lhostejní.

Uskutečnění výtvarné řady bylo náročné z pohledu přípravy na jednotlivé lekce i v oblasti materiálního zajištění. Dále lekce odhalily možná úskalí, která je potřeba při další potenciální realizaci řady vylepšit, či eliminovat. Jedná se především o příliš složité postupy při práci. Na druhé straně je ale důležité také uznat, že žáci často vylepšili a oživili výtvarné úkoly svými zajímavými nápady a podněty. Tuto výtvarnou řadu bych doporučila realizovat spíše se žáky středního školního věku, tedy ve čtvrté a páté třídě. Často se řada totiž opírá o témata, kde je potřeba již určitá životní zkušenost, kterou pravděpodobně žáci mladší mít ještě nebudou.

Tematická řada si kladla za cíl seznámit žáky s dosud nepoznaným světem street artu netradičním způsobem, což se zajisté povedlo splnit. Navzdory faktu, že žáci ve třídě pochází z velmi rozdílných prostředí, se úplně všichni snažili podle svých možností plnit zadané úkoly na maximum. Ani jednou nenastala situace, že by nějaký žák nebyl dost motivovaný nebo nechtěl pracovat z jiného důvodu. Během realizace tematické řady bylo ověřeno, že témata lekcí žáci přijímali s nadšením, s očekáváním něčeho nového.

Realizování jednotlivých lekcí žákům ukázalo rozdílné způsoby, jakými lze nahlížet na svět kolem sebe. V mnoha případech se povedlo žákům být vnímavější vůči svému okolí, vůči spolužákům, vůči lidem a prostředí, ve kterém se denně pohybují.

Závěr

"Umění by mělo uklidňovat znepokojené a znepokojuvat pohodlné."

- Banksy

V předložené práci jsme se zabývali využitím street artu ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy, jeho rozmanitostí a možnostmi tvůrčího uchopení tohoto tématu. Definovali jsme důležité a stěžejní pojmy jako street art i rozdíl mezi ním a graffiti. Věnovali jsme se pouličnímu umění z historického a vývojového hlediska a popsali jsme jeho formy. Dále jsme poskytli prostor vybraným autorům, zabývajícím se tímto uměním. Následně jsme se věnovali využití tematiky v souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem a možnostmi začlenění umění ulice do vzdělávání ve výtvarné výchově na prvním stupni ZŠ. V závěru teoretické části jsme podrobně popsali výtvarně projektové metody.

Projektová část této práce obsahuje tematickou řadu s názvem „V kůži pouličního umělce“, která se skládá z osmi lekcí. V této části bylo stěžejní představit a realizovat výtvarnou řadu v praxi výtvarné výchovy zajímavou a poutavou formou. V průběhu realizace řady byla žákům představena širší škála výtvarných technik. Většina lekcí byla zaměřena převážně na výtvarnou imaginaci. Výtvarná řada nabídla žákům prostředí pro vytváření nového pohledu na dané téma a připravila prostor, který žáci využili s nadšením a naplno.

Považuji za důležité se pozastavit nad otázkou, zda je street art blízký současné nejmladší generaci. Zda stále nese atributy určitého „vzdoru“ vůči autoritám, které jsou typické pro postoje žáků ve středním školním věku. Dříve sloužil street art a graffiti často k vyjádření postojů, především nesouhlasu. Dnes se s uměním v ulicích setkáváme tak často, že se z něho stává naprosto běžně rozšířená záležitost, kterou žáci jen těžko vnímají jako „svoji“ výpověď. Všeobecně se mohou žáci jevit jako uzavření a jejich preference jako těžce dešifrovatelné. To se ale nevyklučuje s tím, že přijímají informace. Klíčovou otázkou je, zda může street art tuto specifickou „uzavřenou“ digitální „generaci Z“ přivést k uvědomělejšímu vnímání životního prostoru. Může v nich probudit zájem o témata, která toto umění zprostředkovává?

Během realizace lekcí projektové části byl vytvářen prostor pro bezpečnou diskusi o tématech a problémech vyplývajících z povahy námětů jednotlivých lekcí. Byla otevřena možnost různých pohledů na problémy spojené s empatií, se schopností představit si cizí osud a vcítit se do jeho příběhu, nebo se spoluprací s ostatními. Například při realizaci výtvarné lekce inspirované Jean-Michelem Basquiatem došlo u žáků k rozvíjení prosociálního myšlení a empatie, žáci se otevírali novému tématu. Některé lekce dostaly ráz až mírně psychologizující a ukázalo se, že nakonec obsahovaly určitý přesah směrem k vnitřní harmonizaci, reflexi a sebereflexi nebo hlubší diskusi v závěru. Přestože výtvořiny nebyly vždy výtvarně velkolepé, lekce pokaždé splnily svůj cíl.

Závěrem bych chtěla zmínit, že pro mě byla samotná příprava a realizace nejen tematické řady novou zkušeností, svým způsobem výzvou, ale především nesmírným přínosem. Objevila jsem mnoho nových informací a získala tak cenné zkušenosti pro budoucí realizaci výuky výtvarné výchovy. Věřím, že tato diplomová práce poslouží jako inspirační zdroj ostatním pedagogům, kteří projeví zájem o tuto tematiku a budou chtít obohatit své dosavadní zkušenosti.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

Banksy: *Wall and Piece*. Vyd. 1. London: Century, 2006. 238 s. ISBN 1-8441-3787-2.

BENEŠ, Bohuslav a Václav HRNÍČKO. *Nápisy v ulicích*. Vyd. 1. Brno, 1993. 206 s. ISBN 80-210-0323-5.

BOUDNÍK, Vladimír. *Mezi avantgardou a undergroundem*. Vyd. 1. Praha: Gallery, 2004. 368 s. ISBN 80-86010-77-5.

CARLSSON Benke a Hop LOUIE. *Street Art Cook Book: A Guide to Techniques and Materials*. Vyd. 1. Årsta, 2011. 140 s. ISBN 9789185639465.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 2006. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.

ČERMÁKOVÁ, Blanka. *Metropolis. Legendy českého street artu a graffiti*. Vyd. 1. Praha, 2010. 98 s. ISBN 978-80-254-6922-4.

GANZ, Nicholas. *Graffiti world: street art from five continents*. Vyd. 1. London: Thames & Hudson, 2004, 375 s. ISBN 978-050-0511-701.

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. 129 s. ISBN 80-7290-237-7.

HEARTNEY, Eleanor. *Art & today*. Vyd. 1. London, 2008. 440 s. ISBN 978-0-7148-4514-2.

HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář – výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007. 94 s. ISBN 978-80-7394-001-0.

HUNTER, Garry. *Světový street art*. Přeložila Katarína BELEJOVÁ. Vyd. 1. Brno: CPress, 2017. 128 s. ISBN 978-80-264-1702-6.

KAŠOVÁ, Jitka. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*. Vyd. 1. Kroměříž: IUVENTA, 1995, 81 s.

KOLOSSA, Alexandra. *Keith Haring: 1958-1990; život pro umění*. Vyd. 1. Praha: Slovart, 2007, 96 s. ISBN 80-7209-762-8.

LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. Vyd. 1. London: Tate, 2009. 160 s. ISBN 978-185-4378-750.

MANCO, Tristan. *The Stencil Graffiti Handbook*. Vyd. 1. London: Thames & Hudson, 2020, 288 s. ISBN 978-050-0022-856.

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. Vyd. 2. Překlad Petr Kratochvíl, Pavel Halík. Praha: Dokořán, 2010, 224 s. ISBN 978-80-7363-303-5.

OVERSTREET, Martina. *In graffiti we trust*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, 230 s. ISBN 80-204-1325-1.

PROU, Sybille. *Blek le Rat: Getting Though the Walls*. Vyd. 1. London: Thames & Hudson, 2008, 127 s. ISBN 978-0-500-28735-4.

STANĚK, Luděk. Banksy – Terorista Superstar. Příběh Banksyho: Když se z grafitáka z Bristolu stane globální hvězda. *Reflex 20*. 2011. ISSN 0862-6634.

Veřejný prostor, veřejná prostranství: sborník z konference AUÚP, Znojmo 21.-22.11.2013. Brno: Ústav územního rozvoje, 2013. Urbanismus a územní rozvoj, 6/2013. ISBN 978-80-87318-27-0.

Internetové zdroje

AEC Interesni Kazki. *Story*. [online]. 2020. [cit. 2021-12-3]. Dostupné z:

<https://streetartmankind.org/artists/aec-interesni-kazki/>

Artsy Editors. Street Art Duo OSGEMEOS On Their „Extended Studio“, the City of Sao Paulo. *Artsy* [online]. 2014 [cit. 2021-12-3]. Dostupné z:

<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-street-art-duo-osgemeos-on-their-extended-studio>

BEARD, Matthew. Aguilera invests in Banksy. *The Independent* [online]. 2006

[cit. 2021-12-5]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/aguilera-invests-163-25-000-in-banksy-6104457.html>

BELLO, Manuel. Blek le Rat Interview. *fecalfacedotcom* [online]. 2008 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z:

http://www.fecalface.com/SF/index.php?option=com_content&task=view&id=1056&Itemid=92

Ben Eine. Biography. *Ben Eine* [online]. 2020. [cit. 2021-10-28]. Dostupné z:

<https://beneine.co.uk/>

Ben's story. *Ben Wilson Chewing Gum Man*. [online]. 2012 [cit. 2021-11-11].

Dostupné z: <https://benwilsonchewinggumman.com/home-2/about>

BETTERS, Elyse. Space Invaders: Blast from the past that still inspires. *BBC News*. [online]. 2013 [cit. 2021-12-1]. Dostupné z:

<https://www.bbc.com/news/technology-22714047>

Blek le Rat Biography. *Street Art Bio* [online]. 2020 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z:

<https://www.streetartbio.com/artists/blek-le-rat-biography/>

CICIRKAITE, Ieva. What is a Flashmob? *davidcharlesfox.com* [online]. 2020 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z:

<https://davidcharlesfox.com/what-is-a-flashmob-history-meaning/>

GLENN, Martina. Keith Haring. *Art Museum* [online]. 2008 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: http://artmuseum.cz/umelec.php?art_id=291

HRDINA, Matouš. Magazín Metropolis 387. Popletené město. *Issuu* [online]. 2010 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: https://issuu.com/mediametropolis/docs/387_magazin_metropolis

MANOVÁ, Kateřina. Vyzkoušeli jsme si street art s Khomou. *Masarykovo gymnázium Příbor* [online]. 2020 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.gypri.cz/vyzkoušeli-jsme-si-street-art-s-khomou/>

MARALÍK, Jakub. *Využití uměleckých forem graffiti a street artu v marketingové komunikaci* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/z0v4cz/>. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta multimediálních komunikací. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Šula.

MATOUŠEK, Ivan. Street art [online]. Brno, 2009 [cit. 2021-12-2]. Dostupné z: <https://is.muni.cz./th/h7qw2/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Petr KAMENICKÝ.

PACÁKOVÁ, Pavlína. Mister Brainwash – paradox současného street artu. *Časopis Hybris* [online]. 2010 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <http://www.hybris.cz/mister-brainwash-paradox-soucasneho-streetartu>

PHILBY, Charlotte. Blek le Rat: This is not a Banksy. *The Independent* [online]. [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/artsentertainment/art/features/blek-le-rat-this-is-not-a-banksy-811130.html>.

PODOBSKÝ, Milan. Tank Davida Černého je zpátky na Smíchově, i když jen dočasně. *Náš region* [online]. 2018 [cit. 2021-11-5]. Dostupné z: <https://nasregion.cz/tank-davida-cerneho-je-zpatky-na-smichove-i-kdyz-jen-docasne-58542/>

Projekt Graffiti Aktivity. *ZŠ Šoupala* [online]. 202 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://zssoupala.cz/statutarni-mesto-ostrava/projekt-graffiti-aktivity>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/

Roa. Biography. Artsy [online]. 2021. [cit. 2021-10-29]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artist/roa>

SIEGL, Norbert. Definition des Begriffs Graffiti. *Graffiti Europa*. [online]. 2010 [cit. 2021-11-4]. Dostupné z: <http://www.graffitieuropa.org/definition.htm>

Street art a Banksy na školních chodbách. *Malostranské školy* [online]. 2019 [cit. 2021-11-24]. Dostupné z: <https://www.malostranskeskoly.cz/novinka/street-art-banksy-na-skolnich-chodbach>

ŠEVČÍKOVÁ, Šárka. Jsme Havlovi teenageři, tvrdí Roman Týc ze skupiny Ztohoven. *Radiozurnal.rozhlas.cz* [online]. 2013 [cit. 2021-11-5]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/jsme-havlovi-teenageri-tvrdi-roman-tyc-ze-skupiny-ztohoven-6221277>

ŠMEJDOVÁ, Ivana. Street art ve škole aneb Výtvarka trochu jinak na základce v Libnici. *Nymburský deník* [online]. 2016 [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: https://nymbursky.denik.cz/zpravy_region/street-art-ve-skole-aneb-vytvarka-trochu-jinak-na-zakladce-v-libici-20161102.html

ŠTĚPÁNKOVÁ, Alice. Co je veřejný prostor a kdo jej utváří? *Mediální a komunikační servis Říčany* [online]. 2017 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z - <https://www.maks-ricany.cz/maks/co-je-verejny-prostor-a-kdo-jej-utvari>

TRUSCOTT, Claire a Martin HODGSON. Banksy targets Paris Hilton. 'Guerrilla artist' replaces heiress's CDs in shops with doctored versions. *The Independent* [online]. 2006 [cit. 2021-11-27]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/banksy-targets-paris-hilton414468.html>

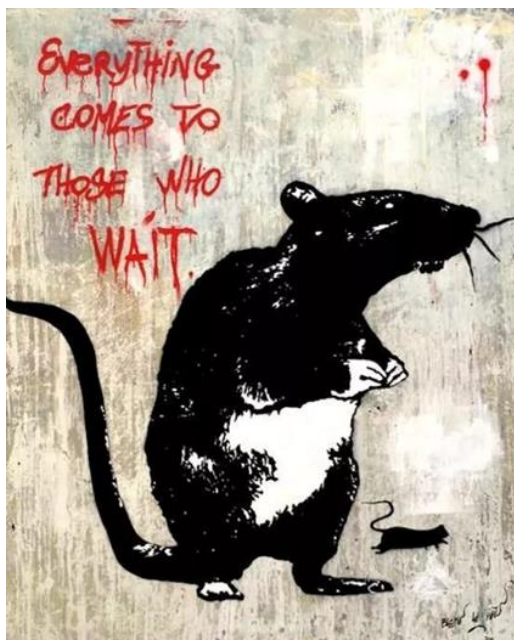
VONDRÁKOVÁ, Darja. Street art a graffiti (vandalství vs. umění) [online]. Brno, 2006 [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yz8rz/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Radek HORÁČEK.

ZETOVÁ, Lenka a Tereza VRÁNOVÁ. Street art v 5. třídách. *ZŠ a MŠ Pod Ralskem* [online]. 2021 [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.zsamspodralskem.cz/zakladni-skola/stalo-se/street-art-v-5-tridach-401cs.html>

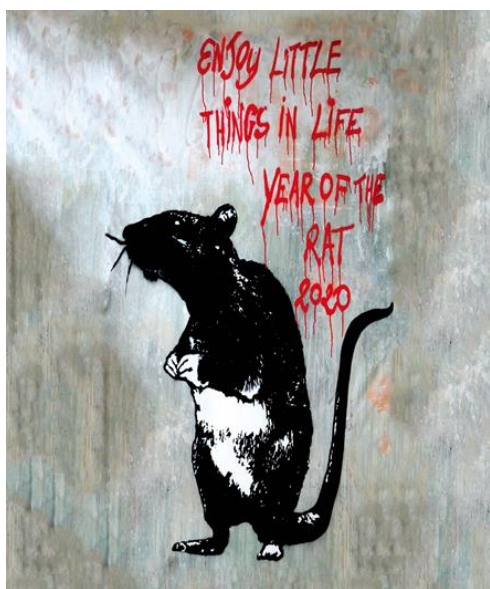
Životopis Taki 183. *Taki 183* [online]. 2017 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z <http://taki183.net/#biography>

Přílohy

Přílohy I. Obrazové přílohy k teoretické části

Obr. 1: Banksy – Everything comes to those who wait

Obr. 2: Banksy – Enjoy little things in life – year of the rat 2020

Obr. 3: Blek le Rat – An Inspiration

Obr. 4: Keith Haring – Untitled

Obr. 5: Keith Haring – Puzzle

Obr. 6: Keith Haring

Obr. 7: Chewing Gum Man

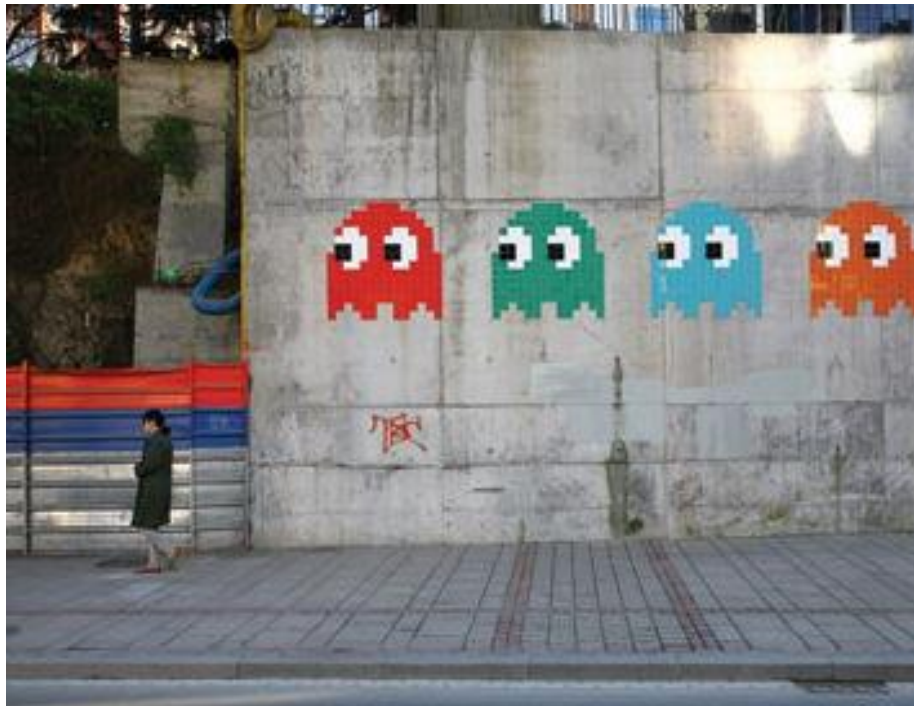
Obr. 8: Chewing Gum Man – The Millenium Bridge

Obr. 9: Chewing Gum Man

Obr. 10: Invader – Sonic

Obr. 11: Invader – Space Invaders

Obr. 12: Invader – Homer Simpson

Obr. 13: Jean – Michel Basquiat

Obr. 14: Jean – Michel Basquiat – Smrt si říká rock'n'roll

Obr. 15: Jean – Michel Basquiat

Obr. 16: Ben Eine – Love

Obr. 17: Ben Eine – You saw it in the tears of those who survived

Obr. 18: Ben Eine – Revolution

Obr. 19: Roa

Obr. 20: Roa in Ghent

Obr. 21: Roa in Wynwood walls

Obr. 22: Interesni Kazki – The Earth Is Flat

Obr. 23: Interesni Kazki

Obr. 24: Interesni Kazki

Obr. 25: Os Gemeos in Milan

Obr. 26: Os Gemeos – Boombox

Obr. 27: Os Gemeos – Giants

Obr. 28: Banksy – There is always hope

Obr. 29: Banksy – Maid in Chalk Farm

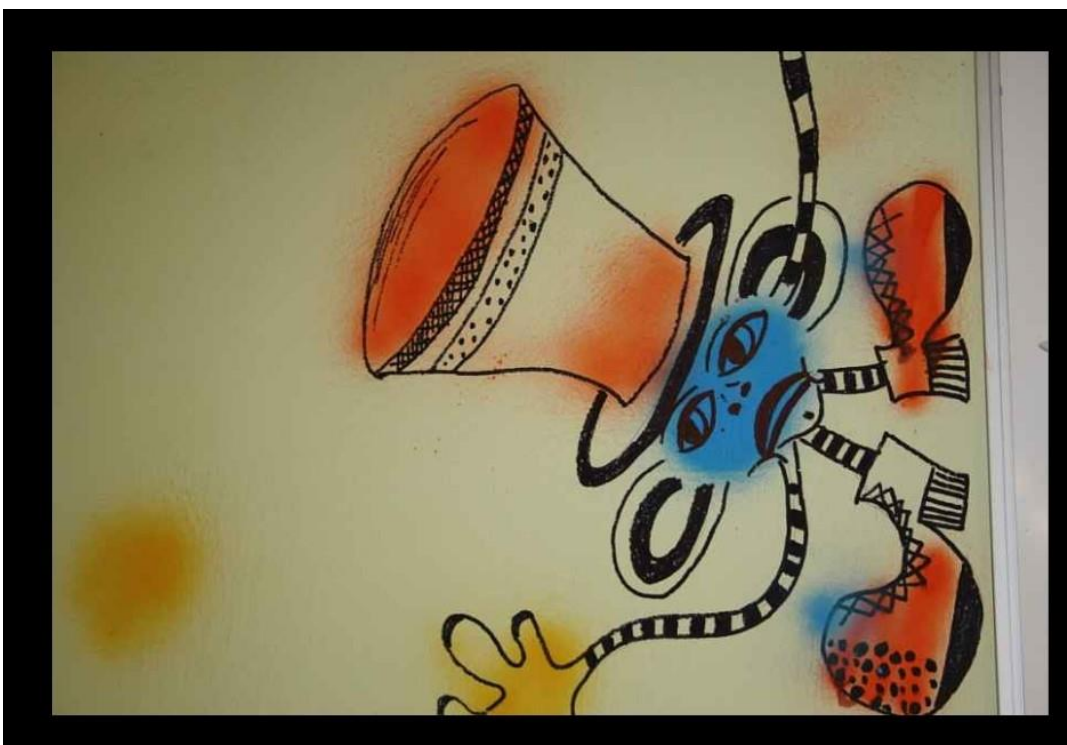
Obr. 30: Banksy – The Flower Thrower

Obr. 31: Street art na základní škole v Libici nad Cidlinou

Obr. 32: Street art na základní škole v Libici nad Cidlinou

Obr. 33: Street art na základní škole v Libici nad Cidlinou

Obr. 34: Street art - ZŠ a MŠ Pod Ralskem

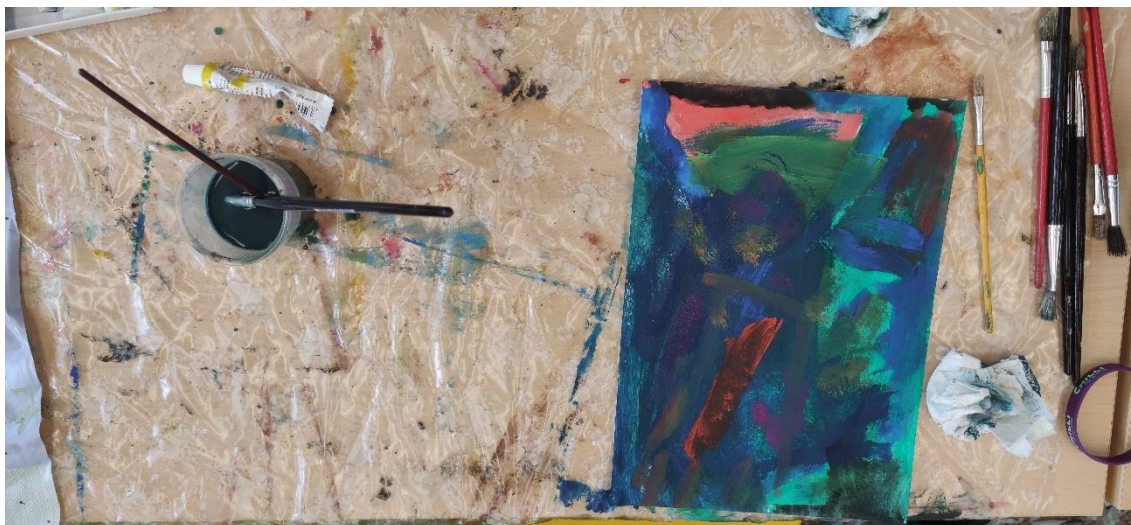

Obr. 35: Malostranská základní škola v Praze – Street art a Banksy na školních chodbách

Obr. 36: Masarykovo gymnázium Příbor – Vyzkoušeli jsme si street art

Přílohy II. Fotodokumentace projektové části

Obr. 1: Blek le Rat – Příprava pozadí pro krysou

Obr. 2: Blek le Rat – Krysák sprejer

Obr. 3: Blek le Rat – Krysa se sýrem

Obr. 4: Blek le Rat – Kloboučník

Obr. 5: Blek le Rat – Milovník pizzy

Obr. 6: Keith Haring – Vymýšlení emocí

Obr. 7: Keith Haring – Místo činu 1

Obr. 8: Keith Haring – Místo činu 2

Obr. 9: Keith Haring – Místo činu 3

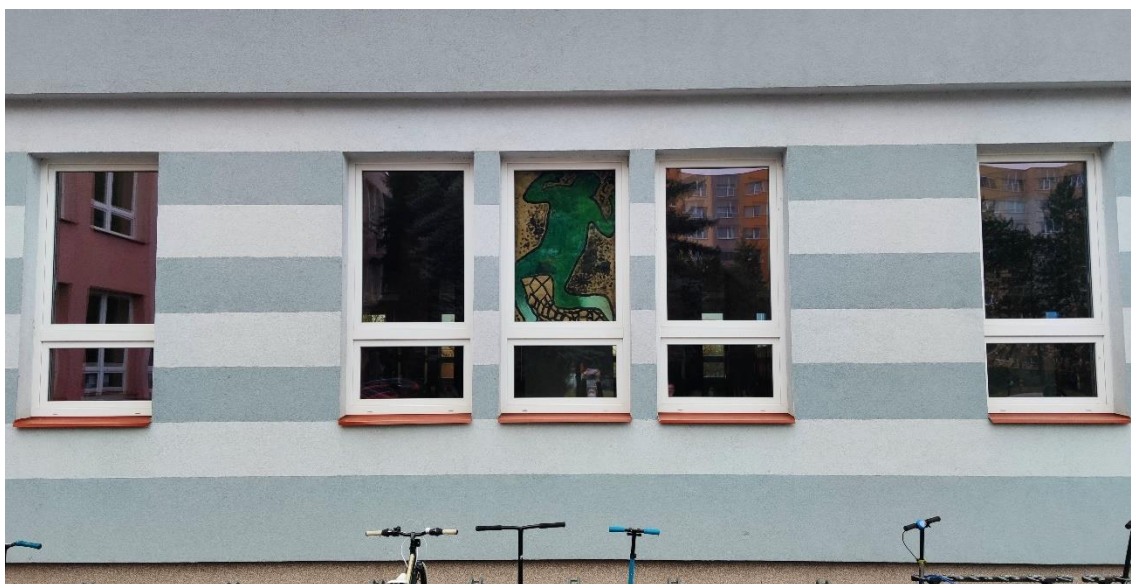
Obr. 10: Keith Haring – Pohoda 1

Obr. 11: Keith Haring – Pohoda 2

Obr. 12: Keith Haring – Nervozita

Obr. 13: Keith Haring – Instalace 1

Obr. 14: Keith Haring – Instalace 2

Obr. 15: Chewing Gum Man – Britská vlajka

Obr. 16: Chewing Gum Man 1

Obr. 17: Chewing Gum Man 2

Obr. 18: Chewing Gum Man – Na chodníku 1

Obr. 19: Chewing Gum Man – Na chodníku 2

Obr. 20: Invader 1

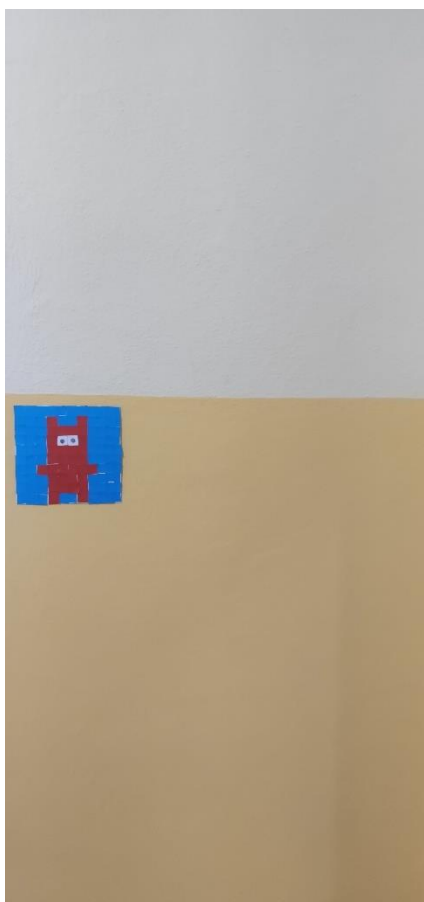
Obr. 21: Invader 2

Obr. 22: Invader 3

Obr. 23: Invader 4

Obr. 24: Invader v našich chodbách

Obr. 25: Invader na chodbě

Obr. 26: Invader na sloupu

Obr. 27: Ben Eine – Motivační slova

Obr. 28: Ben Eine – Dárek

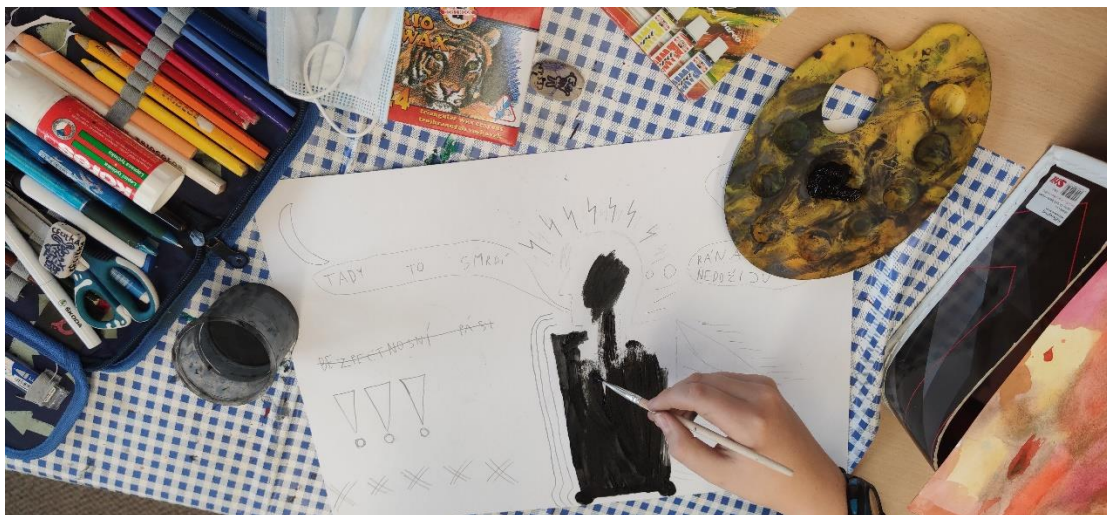
Obr. 29: Ben Eine – Hudba

Obr. 30: Ben Eine – Instalace 1

Obr. 31: Ben Eine – Instalace 2

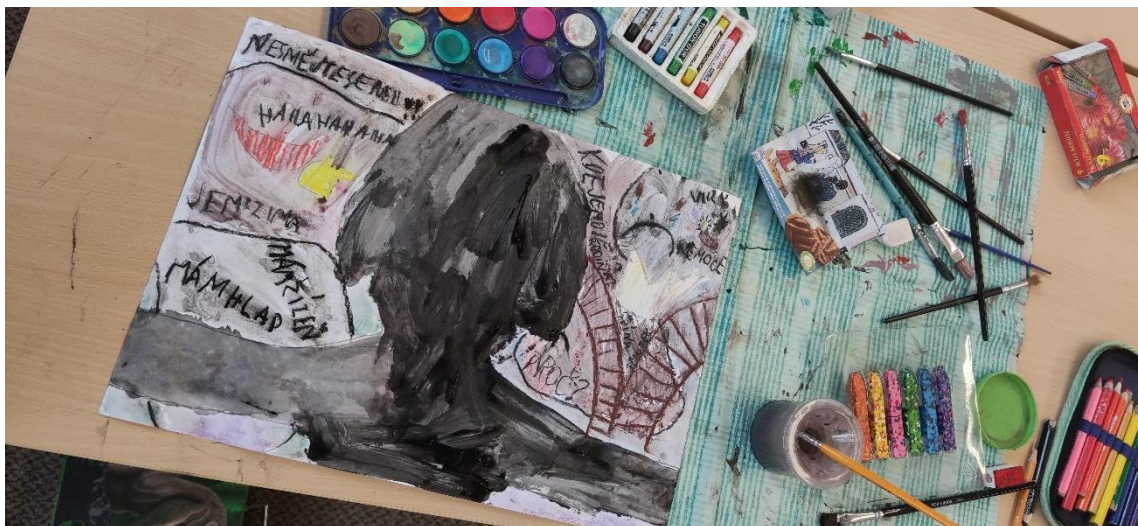
Obr. 32: Jean-Michel Basquiat 1

Obr. 33: Jean-Michel Basquiat 2

Obr. 34: Jean-Michel Basquiat 3

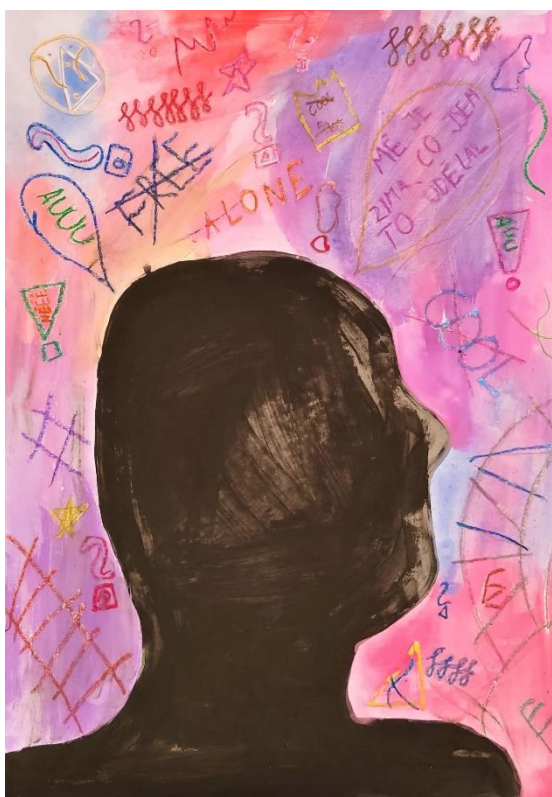
Obr. 35: Jean-Michel Basquiat 4

Obr. 36: Jean-Michel Basquiat 5

Obr. 37: Jean-Michel Basquiat 6

Obr. 38: Jean-Michel Basquiat 7

Obr. 39: Jean-Michel Basquiat 8

Obr. 40: Jean-Michel Basquiat 9

Obr. 41: Interesni Kazki – Zdrtič

Obr. 42: Interesni Kazki – Hrad

Obr. 43: Interesni Kazki – Okřídlený mravenec

Obr. 44: Interesni Kazki – Mozek

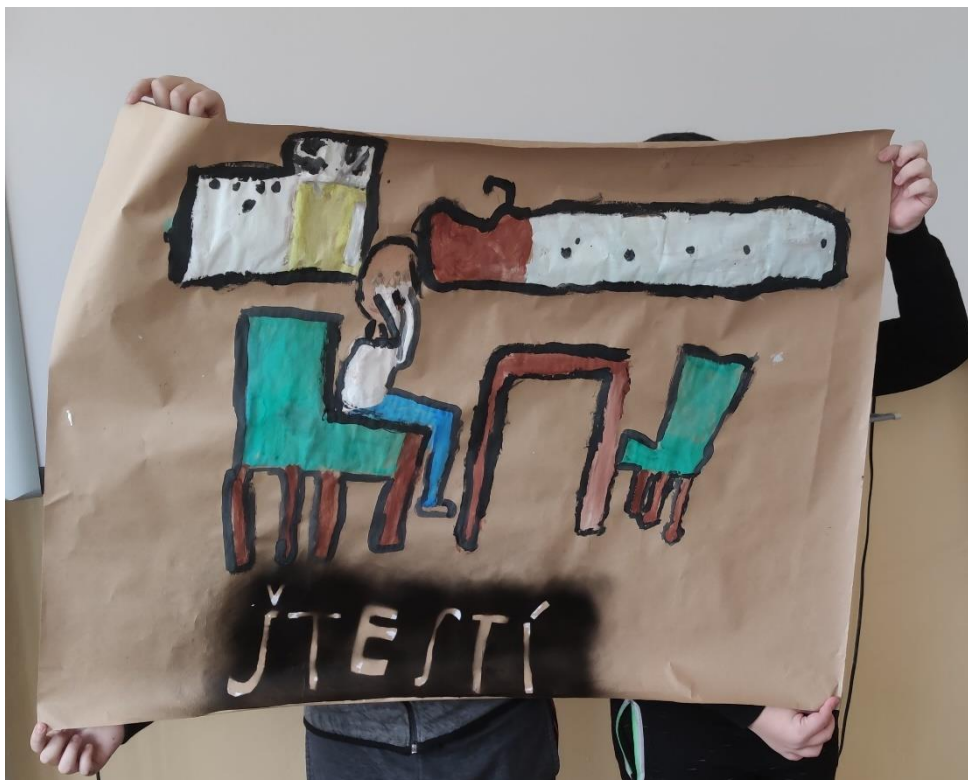
Obr. 45: Interesni Kazki – Vlasy pod proudem

Obr. 46: Interesni Kazki – Létající banán

Obr. 47: Interesni Kazki – Hrad

Obr. 48: Banksy – Štěstí

Obr. 49: Banksy – Nesnášíme přírodu

Obr. 50: Banksy – Nezáleží na tom, co si myslí ostatní

Obr. 51: Banksy – Všichni se mají hrozně rádi

Obr. 52: Banksy

Přílohy III. Strukturované přípravy lekcí

Lekce 1.

Námět: Blek le Rat

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák je při své tvorbě originální
- žák dokáže rozpoznat svou tvorbu od ostatních
- žák se snaží vžít do role umělce
- žák vytvoří dílo pomocí sprejování a techniky šablon

Motivace:

- žáky motivujeme formou diskuse:
- povídání o krysách ve street artu
- vysvětlení práce se šablonami a ukázka typů šablon
- ukázka tvorby Blek le Rata
- ukázka práce se šablonami – úryvek filmu Exit Through The Gift Shop

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Na čtvrtku si připravte pozadí, namalujte zeď, na kterou následně nasprejujeme krysou.

Druhá část:

Ze druhé čtvrtky si vystřihněte šablonu krysy – my využijeme „negativ“ té šablony. Pomocí toho, co nám ze čtvrtky zbylo nasprejujeme na připravené pozadí krysou.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- originalita
- pozadí zakrývá celou plochu

- čistota při práci se sprejem

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):

Pomůcky:

- projektor + video
- noviny jako podložka při sprejování
- nůžky
- 2 bílé čtvrtky – A4 a A5
- tempery, štětce na tempery
- černý sprej

Technika:

- malba

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky a od učitele dostanou čtvrtky

Motivace 0–20 min

- diskuse o krysách – ve městě žijí volně a dostanou se všude; street artoví umělci jsou nuceni se pohybovat ve městech pod rouškou noci, podobně jako krysy
- anagram art = rat
- ukázka vybrané tvorby Blek le Rata
- ukázka úryvku filmu Exit Through The Gift Shop, kde žáci vidí, jak se pracuje se šablonami – okrajová zmínka Banksyho

Formulace výtvarného úkolu 20–25 min

první část: Vaším úkolem bude na čtvrtku připravit pozadí, „zed“, na kterou budeme následně sprejovat krysu nebo krysy. Použijete k tomu tempery. Vybírejte barvy tak, aby následně nasprejovaná krysa černou barvou dobře vynikla.

druhá část: Na čtvrtku si tužkou připrav obrysy šablony krysy. Krysa může něco držet, nebo mít něco oblečeného, nedělej ovšem malé detaily, nebyly by po vystřížení vidět. Vystříhni krysu a pomocí „negativu“ co ti zbyl nasprejuj krysu na své zaschlé pozadí.

Hlavní činnost 25–75 min

příprava pozadí – samostatná činnost žáků

pohybujeme se po třídě a radíme žákům, korigujeme je a individuálně hodnotíme

příprava šablony – samostatná činnost žáků

pohybujeme se po třídě a radíme žákům, směřujeme je k jasným obrysům bez zbytečných detailů, které by po nasprejování mohly nesrozumitelně splynout

žáci by měli vytvořit šablony co největší, jelikož malé šablony se špatně vystřihují a nevyniknou

sprejování s pomocí šablony – skupinová práce žáků

žáci si v menších skupinkách pomáhají, vždy jeden drží přiloženou šablonu na pozadí a druhý sprejuje

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- průběžné hodnocení – metoda „STOP – Výstava“, kdy žáci přeruší činnost a během několika minut obchází třídu a prohlíží si, jak pracují ostatní; případně se inspirují
- závěrečná diskuse – u koho poznáme, co s krysou zamýšlel? Kdo mohl jaké detaily vynechat, u koho je zamýšlený výsledek hůře čitelný

Úklid 85–90 min

- otření všech ploch, na kterých mohl ulpět sprej

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni individuálně v průběhu činnosti
- učitel je neustále k dispozici ke konzultaci jednotlivých kroků
- v závěru hodiny se všichni podíváme na díla ostatních a hádáme, která krysa zobrazuje jakou činnost, případně u kterých to lze nejlépe poznat a proč
- hodnotíme prožitek žáků z činnosti

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Úryvek filmu Exit Through The Gift Shop:

<https://youtu.be/a0b90YppquE?t=280>

Lekce 2.

Námět: Keith Haring

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák dokáže spolupracovat ve skupině, ve dvojici
- žák malbou vyjadřuje své pocity tak, aby byly srozumitelné pro pozorovatele díla
- žák dokáže rozpoznat svou tvorbu od ostatních
- žák se snaží vžít do role umělce
- žák vytvoří dílo pomocí kresby a malby temperou

Motivace:

- aktivita pro všechny žáky, kdy se mají vtěsnat do vymezeného území – evokace stísněnosti a chaosu s odkazem na tvorbu Keitha Haringa
- ukázka tvorby Keitha Haringa
- spolupráce ve dvojicích na jednom výtvarném díle
- výtvarné zpracování pocitu

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Rozdělení do dvojic dle vlastního výběru. Načrtnutí lidské postavy na velký formát papíru s tím, že jeden žák si lehne na arch papíru dle domluvených pravidel a druhý žák siluetu postavy obkreslí tužkou.

Druhá část:

Zvýraznění siluety postavy černou temperou a následné vybarvení jednou vybranou barvou.

Třetí část: Dokreslení pozadí, respektive okolí postavy na archu různými tvary a vzory černou temperou.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- originalita nápadů při zpracování pózy člověka na archu papíru
- schopnost efektivní spolupráce ve dvojici
- volba barev
- schopnost dokončit práci v daném čase

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):

Pomůcky:

- velké archy papíru
- obyčejné tužky
- tempery, velký obsah balení
- štětce, kelímky na vodu, hadříky, zástěry

Technika:

- kresba tužkou a temperou, malba temperou

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky a od učitele dostanou archy papíru a velká balení temper

Motivace 0–20 min

- aktivita pro všechny žáky, kdy se mají vtěsnat do vymezeného území
- evokace stísněnosti a chaosu s důrazem na prožitek, odkaz na tvorbu Keitha Haringa
- ukázka tvorby Keitha Haringa
- spolupráce ve dvojicích dle vlastního výběru na společném výtvarném díle
- výtvarné zpracování pocitu

Formulace výtvarného úkolu 20–25 min

První část: Rozdělte se do dvojic podle vlastního výběru. Načrtněte lidskou postavu na velký formát papíru tak, že jeden žák z dvojice si lehne na arch papíru podle domluvených pravidel a druhý žák siluetu postavy obkreslí tužkou.

Druhá část: Zvýrazněte siluetu postavy černou temperou a následně vybarvěte vnitřek postavy jednou vybranou barvou.

Třetí část: Dokreslete pozadí, respektive okolí postavy na archu různými tvary a vzory černou temperou tak, aby celé okolí postavy bylo zaplněno.

Hlavní činnost 25–75 min

- dvojice žáků společně vymyslí, jakým způsobem si jeden z nich lehne na připravený arch papíru, jakou polohu zvolí, aby vyjádřil emoce – samostatná činnost žáků s možností konzultace s učitelem
- kresba tužkou, obkreslení siluety postavy – samostatná činnost žáků
- obtažení linie černou temperou, při níž pracují oba žáci z dvojice
- vybarvení vnitřku postavy jednou barvou podle domluvy v dané dvojici
- dokreslete pozadí, respektive okolí postavy na archu papíru různými tvary a vzory černou temperou tak, aby celé okolí postavy bylo zaplněno

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- průběžné hodnocení učitelem během práce
- vzájemné hodnocení mezi žáky ve dvojici
- sebehodnocení – jak se mi povedla namíchat barva, jak jsem vyjádřil svůj pocit
- závěrečné vyjádření žáků – během společné výstavy všech prací před koncem hodiny možnost hádat, jaké emoce se skrývají v dílech spolužáků

Úklid 85–90 min

- uklizení tužek, štětců, kelímků, hadříků, temper

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni učitelem individuálně v průběhu činnosti
- hodnotíme schopnost efektivně spolupracovat ve dvojici
- hodnotíme schopnost dokončit práci v daném čase
- žáci dostanou prostor pro sebehodnocení i hodnocení spolužáků, které se úzce pojí s prožitky během tvorby

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Lekce 3.

Námět: Chewing Gum Man

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace, studium skutečnosti

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák je při své tvorbě originální
- žák dokáže rozpoznat svou tvorbu od ostatních
- žák se snaží vžít do role umělce
- žák vytvoří dílo pomocí kresby fixami

Motivace:

- diskuse navozená otázkou „Co hyzdí město?“
- práce ve trojicích, možnost prezentovat své názory
- tajemný předmět v neprůhledném sáčku, jeho identifikace hmatem
- ukázka tvorby

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Vystřížení fiktivní žvýkačky z bílé čtvrtky ve velikosti dlaně, každý žák 3 kusy.

Druhá část:

Kresba fixami.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- originalita
- pečlivé provedení kresby
- barevné kombinace

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):

Pomůcky:

- bílá čtvrtka A4
- tužka

- nůžky
- fixy různých barev

Technika:

- kresba

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky a od učitele dostanou čtvrtky

Motivace 0–30 min

- práce ve trojicích na téma „Co hyzdí město?“, předchozí upřesnění pojmu *hyzdí*
- prezentace názorů žáků
- tajemný předmět v neprůhledném sáčku, jeho identifikace hmatem
- Chewing Gum Man na fotografiích při výtvarné tvorbě
- ukázka umělcových prací

Formulace výtvarného úkolu 30–35 min

- první část: Z bílé čtvrtky vystříhnete neurčitý tvar s oblými okraji přibližně velikosti dlaně, může vypadat jako loužička vylité tekutiny. Každý žák bude potřebovat tři takové tvary.
- druhá část: Fixami ozdobte své „žvýkačky“, použijte různé čáry, tečky, proužky, vzory nebo konkrétní předměty, zvířata či osoby. Vše je ovlivněno velmi malým formátem.

Hlavní činnost 35–75 min

- předkreslení tvaru „žvýkačky“ a jeho vystřížení – samostatná činnost žáků s možností konzultace a nápovědy učitele
- kresba fixami – samostatná činnost žáků
- symbolická instalace „žvýkaček“ na chodníku před školou, fotodokumentace
- diskuse žáků o zvolených motivech na „žvýkačkách“

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- průběžné hodnocení učitelem během práce
- vzájemné hodnocení mezi žáky při symbolické instalaci „žvýkaček“ před školou
- sebehodnocení – která žvýkačka se mi nejvíc povedla, proč

- závěrečné vyjádření žáků – hodina mě bavila/ nebavila

Úklid 85–90 min

- uklizení tužek, nůžek, odstřížků a fixů

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni individuálně v průběhu činnosti
- žáci dostanou prostor pro sebehodnocení
- hodnotíme prožitek žáků z činnosti, atraktivitu úkolu

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Lekce 4.

Námět: Invader

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace, studium skutečnosti

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák se seznámí s počátky her na počítači
- žák se dokáže odlišit svou tvorbou od ostatních
- žák dokáže vybrat vhodné místo pro instalaci svého díla
- žák vytvoří dílo pomocí stříhání a lepení

Motivace:

- aktivita pro tři vylosované žáky – hraní online hry před zraky ostatních
- informace o umělci, který si říká Invader a ve své tvorbě se inspiroje osmibitovými hrami z 80. let 20. století
- ukázka tvorby Invadera
- dílo tvořené netradičně pomocí pixelů

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Zastřížení kartonu do požadované velikosti.

Druhá část:

Výběr dvou barev ze sady barevných papírů, rozstříhání barevného papíru na čtverečky o velikosti cca 2x2cm.

Třetí část:

Uspořádání čtverečků na podklad tak, aby vytvořily požadovaný obrazec.

Čtvrtá část:

Nalepení čtverečků a vytvoření finální podoby díla.

Pátá část:

Podlepení kartonu černým papírem o velikosti A4.

Šestá část:

Výběr vhodného místa pro instalaci díla.

Kritéria hodnocení:

- aktivita a chuť pracovat
- schopnost postupovat při práci krok za krokem dle předepsaného postupu
- snaha vytvořit originální dílo
- volba barev
- nápaditost při hledání vhodného místa pro instalaci díla
- schopnost dokončit práci v daném čase

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):**Pomůcky:**

- sada barevných papírů
- lepidlo
- nůžky
- obyčejná tužka
- pravítko
- kusy kartonu

Technika:

- stříhání, lepení

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky a od učitele dostanou kusy kartonu

Motivace 0–20 min

- aktivita pro tři vylosované žáky, kteří před zraky ostatních hrají online hru
- informace o umělci, který si říká Invader a ve své tvorbě se inspiruje osmibitovými hrami z 80. let 20. století
- ukázka umělcových děl vytvořených pomocí pixelů

Formulace výtvarného úkolu 20–25 min

První část: Zastříhněte karton do takové velikosti, aby se vešel na papír velikosti A4.

Druhá část: Vyberte si dvě barvy ze sady barevných papírů, rozstříhejte je na proužky široké 2 cm a proužky následně na kousky po 2 cm, vzniknou tím čtverečky o velikosti cca 2x2 cm.

Třetí část: Uspořádejte čtverečky na podklad tak, aby vznikl požadovaný obrazec.

Čtvrtá část: Nalepte čtverečky a vytvořte finální podobu díla.

Pátá část: Podlepte karton černým papírem o velikosti A4.

Šestá část: Vyberte vhodné místo pro instalaci díla. Může to být náhodné místo, které však bude dobře viditelné.

Hlavní činnost 25–75 min

- zastřížení kartonu do požadované velikosti – samostatná činnost žáků
- výběr dvou barev ze sady barevných papírů – samostatná činnost žáků s možností konzultovat svoji volbu s učitelem
- rozstříhání barevného papíru na čtverečky o velikosti cca 2x2cm – samostatná práce s nápovědou a dopomocí učitele
- uspořádání čtverečků na podklad tak, aby vytvořily požadovaný obrazec – samostatná práce žáků
- nalepení čtverečků a vytvoření finální podoby díla – samostatná práce žáků
- podlepení kartonu černým papírem o velikosti A4 – samostatná práce žáků
- výběr vhodného místa pro instalaci díla – práce žáků po konzultaci s učitelem

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- průběžné hodnocení učitelem během práce
- použití metody „výstava“
- sebehodnocení – jak se mi povedlo seskupení čtverečků, jak se mi povedlo najít vhodné místo pro vlastní výtvar

Úklid 85–90 min

- uklizení kartonových odstřížků, barevných papírů, nůžek, tužek, pravítek, lepidel

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni učitelem individuálně v průběhu činnosti
- žáci dostanou prostor pro sebehodnocení
- hodnotíme prožitek žáků z činnosti

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Lekce 5.

Námět: Ben Eine

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace, experimentace

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák je při své tvorbě originální
- žák dokáže rozlišit svou tvorbu od ostatních
- žák se snaží vžít do role umělce
- žák vytvoří dílo pomocí stříhání a lepení

Motivace:

- žák skládá z vystřihaných písmen slovo s pozitivní konotací (láska, radost, štěstí, úsměv, kouzlo atd.)
- diskuse, proč mají všichni taková slova, a co mají jejich slova společného

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Vymyslet si své pozitivní slovo, musí být originální a nesmí se s nikým shodovat.

Vybrat si dva barevné papíry tak, aby k sobě barvy ladily.

Vybrat si karton o takové velikosti, aby se na něj pohodlně vešlo vybrané slovo.

Druhá část:

Na karton si tužkou vyznačit přibližnou polohu písmen.

Přenést si velikost těchto písmen na jeden z barevných papírů.

Napsat tužkou všechna písmena slova tak, aby bylo možné je vystříhnout.

Slovo napsat ještě jednou, budeme ho potřebovat dvakrát, na obě strany kartonu.

Třetí část:

Vystříhnout svá slova.

Druhým barevným papírem oblépit karton z obou stran.

Naaranžovat svá písmena na jednu stranu, následně nalepit. Provést to samé z druhé strany.

Čtvrtá část:

Tužkou si připravit „stíny“ písmen, které jim dodají trojrozměrný vzhled. Poté tyto stíny obtáhnout černým fixem. Obtáhnout také obrysy písmen, aby písmena více vynikla.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- originalita
- čistota při práci s lepidlem

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):**Pomůcky:**

- barevné papíry
- kartony různých velikostí
- nůžky
- černý fix
- lepidlo
- tužka
- děrovačka
- provázek

Technika:

- lepení, kresba

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky

Motivace 0–15 min

- žák skládá z vystřihaných písmen slovo s pozitivní konotací (láska, radost, štěstí, úsměv, kouzlo atd.)
- diskuse, proč mají všichni taková slova, a co mají jejich slova společného

Formulace výtvarného úkolu 15–30 min

První část: Vymysli si své pozitivní slovo, musí být originální a nesmí se s nikým shodovat.

Vyber si dva barevné papíry tak, aby k sobě barvy ladily.

Vyber si karton o takové velikosti, aby se ti na něj pohodlně vešlo tvé slovo.

Druhá část: Na karton si tužkou vyznač přibližnou polohu písmen.

Přenes si velikost těchto písmen na jeden z barevných papírů.

Napiš tužkou všechna písmena slova tak, aby bylo možné je vystříhnout.

Slovo napiš ještě jednou, budeš ho potřebovat na obě strany kartonu.

Třetí část: Vystříhni si svá slova.

Druhým barevným papírem oblep karton z obou stran.

Naaranžuj svá písmena na jednu stranu, následně nalep. Proveď to samé z druhé strany.

Čtvrtá část: Tužkou si připrav „stíny“ písmen, které jim dodají trojrozměrný vzhled.

Poté tyto stíny obtáhni černým fixem. Obtáhni také obrysy písmen, aby písmena více vynikla.

Hlavní činnost 30–75 min

- žáci vymyslí své pozitivní slovo, musí být originální a nesmí se s nikým shodovat, učitel může dopomoci s vymýšlením
- všichni si vyberou dva barevné papíry tak, aby k sobě barevně ladily
- žáci si vyberou si karton o takové velikosti, aby se na něj pohodlně vešlo jejich slovo
- na karton si tužkou vyznačí přibližnou polohu písmen
- přenesou si velikost těchto písmen na jeden z barevných papírů
- napíší tužkou všechna písmena slova tak, aby bylo možné je vystříhnout
- slovo napíší ještě jednou, budou ho potřebovat na obě strany kartonu
- vystříhnou svá slova
- druhým barevným papírem oblepí karton z obou stran
- naaranžují svá písmena na jednu stranu, následně nalepí, to samé provedou i z druhé strany
- tužkou si připraví „stíny“ písmen, které jim dodají trojrozměrný vzhled
- poté tyto stíny obtahují černým fixem
- obtahují také obrysy písmen, aby písmena více vynikla

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- prohlídka a závěrečná diskuse – které slovo na koho jak působilo, jaké pocity vyvolalo
- instalace slov na školním schodišti

Úklid 85-90 min

- uklizení všech materiálů, vyhození odstřížků papíru do koše na tříděný papír

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni v průběhu činnosti učitelem
- metoda „výstava“
- prohlídka a závěrečná diskuse – které slovo na koho jak působilo, jaké pocity vyvolalo
- hodnotíme prožitek žáků z činnosti

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Lekce 6.

Námět: Jean-Michel – Basquiat

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace, studium skutečnosti

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák je při své tvorbě originální
- žák se dokáže vcítit do postavy s určitým příběhem a vyjádří její emoce
- žák se aktivně podílí na utváření myšlenkové mapy

Motivace:

- žáci rozvíjejí představu se zavřenýma očima na základě učitelova povídání
- žáci společně s vyučujícím tvoří myšlenkovou mapu
- diskuse

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Tužkou si načrtnout obrys, siluetu postavy nebo torza, představující postavu bezdomovce.

Následně postavu vyplnit černou temperou.

Druhá část:

Kolem postavy vytvořit tužkou symboly, tvary, znaky, popisná slova, citoslovce, linky, křivky.

Obtáhnout tužku voskovkami různých barev.

Třetí část:

Vodovkami nebo anilinkami vyplnit celé pozadí kolem postavy.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- originalita
- pozadí zakrývá celou plochu
- čistota práce s vodovkami nebo anilinkami

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):

Pomůcky:

- čtvrtka velikosti A3
- vodovky/anilinky + štětce
- černá tempera + větší štětec

Technika:

- kresba
- malba

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky a od učitele dostanou čtvrtky

Motivace 0–15 min

- žáci si rozvíjejí představu se zavřenýma očima na základě učitelova povídání o tom, jaké je to být bezdomovcem, co každý den zažívá, co mu chybí v životě apod.
- žáci společně s vyučujícím tvoří myšlenkovou mapu
- diskuse

Formulace výtvarného úkolu 15–30 min

První část: Tužkou si načrtni obrys, siluetu postavy nebo torza, představující postavu bezdomovce. Následně postavu vyplň černou temperou.

Druhá část: Kolem postavy vytvořit tužkou symboly, tvary, znaky, popisná slova, citoslovce, linky, křivky. Obtáhnout tužku voskovkami různých barev.

Třetí část:

Vodovkami nebo anilinkami vyplnit celé pozadí kolem postavy.

Hlavní činnost 30–75 min

- žáci načrtnou obrys, siluetu postavy nebo torzo, představující postavu bezdomovce
- postavu vyplní černou temperou
- kolem postavy vytvoří tužkou symboly, tvary, znaky, popisná slova, citoslovce, linky, křivky
- tužku obtáhnou voskovkami různých barev
- vodovkami nebo anilinkami vyplní celé pozadí kolem postavy

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- výstava

Úklid 85-90 min

- uklizení všech materiálů, otření znečištěných ploch

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni individuálně v průběhu činnosti
- učitel je neustále k dispozici ke konzultaci jednotlivých kroků
- v závěru hodiny si všichni prohlédneme díla ostatních
- hodnotíme prožitek žáků z činnosti

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Lekce 7.

Námět: Interesní Kazki

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák je při své tvorbě originální
- žák dokáže rozpoznat svou tvorbu od ostatních
- žák se snaží vžít do role umělce
- žák vytvoří dílo pomocí kresby tužkou a pastelkami

Motivace:

- pomocí hádanek vyluštění slova mýtus
- poslech čteného řeckého mýtu Pandořina skříňka
- žáky motivujeme formou diskuse: návrhy žáků, co může být skryto v Pandořině skříňce
- ukázka tvorby

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Kresba tužkou na čtvrtku formátu A3 včetně různých detailů.

Druhá část:

Kolorování kresby pastelkami.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- originalita
- kompozice
- barevné kombinace

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):

Pomůcky:

- bílá čtvrtka A3

- tužka
- pastelky – minimálně 12 barev

Technika:

- kolorovaná kresba

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky a od učitele dostanou čtvrtky

Motivace 0–30 min

- hádanky s tajenkou, vyluštění slova mýtus
- vysvětlení pojmu mýtus
- předčítání řeckého mýtu Pandořina skříňka učitelem
- diskuse na téma, co skrývá Pandořina skříňka (strach, nemoc, smrt...)
- zmínka o umělci Interesni Kazki, který zpracovává mýty své země, maluje na zdi domů velké obrazy, provokuje k zamyšlení
- ukázka vybrané tvorby: Interesni Kazki

Formulace výtvarného úkolu 30–35 min

- první část: Vaším úkolem bude na čtvrtku nakreslit, co podle vás skrývala Pandořina skříňka, pokusíte se tužkou nakreslit – ztvárnit, jak asi vypadá strach, nemoc, smrt, čeho se lidé bojí.
- druhá část: Oživíte svou kresbu barvami tak, aby vaše práce zapůsobila na diváka.

Hlavní činnost 35–75 min

- kresba tužkou – samostatná činnost žáků
- umožníme žákům diskutovat ve dvojicích na dané téma
- učitel poskytne žákům radu, pokud je o to požádán
- kolorování pastelkami

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- metoda „STOP – Výstava“, kdy žáci přeruší činnost a během několika málo minut obcházejí třídu a prohlížejí si, jak vypadají práce ostatních; případně se ještě inspirují
- závěrečná diskuse – U koho poznáme, čeho se člověk obvykle bojí? Kdo mohl vynechat (přidat) některé detaily a proč? U koho je zamýšlený

- výsledek hůře čitelný? Kdo mohl zvolit jinou barevnost a proč?

Úklid 85–90 min

- uklizení tužek a pastelek

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni individuálně v průběhu činnosti
- žáci dostanou prostor pro sebehodnocení
- v závěru hodiny mohou někteří žáci (určení losem) vybrat dvě až tři práce, které považují za nejvíce působivé, měli by svůj výběr zdůvodnit
- hodnotíme prožitek žáků z činnosti

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Lekce 8.

Námět: Banksy

Vypracovala: Eva Kučerová

Typ výtvarné činnosti: výtvarné vyjádření imaginace

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Výchovně vzdělávací cíle:

- žák je při své tvorbě originální
- žák dokáže vyjádřit své myšlenky a pocity
- žák vytvoří dílo pomocí kombinace technik

Motivace:

- diskuse o to, co je to ironie
- ukázka knih o Banksym
- ukázka vybraných Banksyho děl

Formulace výtvarného úkolu:

První část:

Žáci přemýšlí, co je števce a co by chtěli změnit.

Následně musí vymyslet, jak své myšlenky výtvarně zpracovat s pomocí ironie ve čtyřčlenných skupinách.

Do díla by měli zakomponovat jak nějaký výjev, tak i nápisy nebo symboly.

Skupiny si připraví své nápady nanečisto na bílý papír.

Druhá část:

Následně dostanou balicí papír o velikosti přibližně 1x1,5 m, na který čistě realizují své nápady.

Kritéria hodnocení:

- aktivita, chuť pracovat
- úroveň práce ve skupině
- originalita
- čistota práce

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály):

Pomůcky:

- tempery
- sprej
- velký arch papíru
- čtvrtky

Technika:

- malba
- sprejování

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností):

- před výukou si žáci nachystají potřebné pomůcky

Motivace 0–15 min

- diskuse o to, co je to ironie, jednoduché příklady ironie
- ukázka knih o Banksym
- ukázka vybraných Banksyho děl

Formulace výtvarného úkolu 15–30 min

První část: Přemýšlej, co je tě štve a co bys chtěl změnit.

Následně vymysli, jakým způsobem můžeš své myšlenky výtvarně zpracovat s pomocí ironie.

Do díla zakomponuj jak nějaký výjev, tak i nápisy nebo symboly.

Ve skupině si připrav své nápady nanečisto na bílý papír.

Druhá část: Na balicí papír o velikosti přibližně 1x1,5 m realizuj své nápady podle přípravy.

Pracuj čistě. Měj na paměti, že má tvé dílo vyvolat v divákovi nějaký pocit.

Hlavní činnost 30–75 min

- žáci pomocí ironie zvěční své nápady nejprve na papír nanečisto
- poté realizují své nápady podle přípravy na balicí papír
- v díle používají nejen různé výjevy, ale i nápisy nebo symboly

Hodnocení výtvarné činnosti 75–85 min

- výstava
- společné prohlédnutí všech děl
- diskuse, co které dílo vyjadřuje a jaké pocity vyvolává

Úklid 85-90 min

- uklizení všech materiálů, otření znečištěných ploch

Způsob hodnocení:

- žáci jsou hodnoceni individuálně v průběhu činnosti
- učitel je neustále k dispozici ke konzultaci jednotlivých kroků
- v závěru hodiny si všichni prohlédneme díla ostatních
- hodnotíme také prožitek žáků z činnosti

Poznámky/odkazy/náčrty/ukázky:

Zdroje příloh

Přílohy I. Obrazový materiál k teoretické části

Obr. 1:

<https://www.artsy.net/artwork/blek-le-rat-everything-comes-to-those-who-wait>

Obr. 2:

<https://www.vinylpulse.com/2020/12/mindstyle-presents-blek-le-rats-enjoy-little-things-in-life.html>

Obr. 3:

<https://medium.com/@GlennNetworks/blek-le-rat-an-inspiration-c7c4c88166c7>

Obr. 4:

<https://www.slavneobrazy.cz/haring-keith-untitled-ido-679>

Obr. 5:

<https://www.passion-estampes.com/puzzles/puzzle-keith-haring-collages.html>

Obr. 6:

<http://www.bhimavaramhospital.com/elite.asp?iid=133953434&cid=21>

Obr. 7:

<https://www.isupportstreetart.com/interview/ben-wilson-chewing-gum-man/>

Obr. 8:

<https://inspiringcity.com/2019/09/04/ben-wilson-paints-a-chewing-gum-trail-across-the-millennium-bridge/>

Obr. 9:

<https://inspiringcity.com/2019/09/04/ben-wilson-paints-a-chewing-gum-trail-across-the-millennium-bridge/>

Obr. 10:

<https://theunheardnerd.com/invader-sonic-street-art-paris/>

Obr. 11:

<https://www.tes.com/teaching-resource/introduction-to-street-artist-space-invader-11567993>

Obr. 12:

<https://www.neilhillman.com/1880/local-street-art-invader.html>

Obr. 13:

<https://www.digi-art.pl/pl/p/Jean-Michel-Basquiat/4148>

Obr. 14:

https://www.ireport.cz/fotogalerie/19456-smrt-si-rika-rocknroll-jean-michel-basquiat-151?photo=Jean-Michel_Basquiat_philistines.jpg

Obr. 15:

<https://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/basquiat-ve-svetovem-rekordu-a-dalsi-uspechy>

Obr. 16:

<https://www.artsy.net/artwork/ben-eine-love-34>

Obr. 17:

<https://www.riseart.com/artist/24266/ben-eine>

Obr. 18:

https://streetartnews.net/2014/08/ben-eine-new-mural-for-urban-nation_8.html

Obr. 19:

<https://gohighbrow.com/roa/>

Obr. 20:

<https://www.isupportstreetart.com/street-art-ghent-street-art-guide/roa-street-art-in-ghent/>

Obr. 21:

<https://thewynwoodwalls.com/past-walls/roa>

Obr. 22:

<https://www.booooooom.com/2018/01/10/the-earth-is-flat-by-artist-aec-of-interesni-kazki/>

Obr. 23:

<https://streetartunitedstates.com/interview-interesni-kazki-aec/>

Obr. 24:

<https://streetartmankind.org/artists/aec-interesni-kazki/>

Obr. 25:

<https://streetartnews.net/2016/04/efemero-by-os-gemeos-in-milan-italy.html>

Obr. 26:

<https://www.isupportstreetart.com/da-boombox-by-os-gemeos/>

Obr. 27:

<https://inhabitat.com/giants-os-gemeos-convert-six-enormous-silos-into-awesome-works-of-colorful-street-art-in-vancouver/>

Obr. 28:

<https://cc.cz/slavny-poulicni-umelec-banksy-v-praze-vystavuje-svuj-street-art-ale-jen-napul-protoze-copyright-je-pro-luzry/>

Obr. 29:

<http://www.ouvaly.cz/2010/07/30/banksy-anglicky-kral-street-artu/>

Obr. 30:

<https://artrevue.cz/zahadny-banksy-bude-mit-prvni-vystavu-v-praze/>

Obr. 31:

<https://nymbursky.denik.cz/galerie/street-art-na-zakladce-v-libici-nad-cidlinou.html?back=2062676148-1884-42&photo=11>

Obr. 32:

<https://nymbursky.denik.cz/galerie/street-art-na-zakladce-v-libici-nad-cidlinou.html?back=2062676148-1884-42&photo=4>

Obr. 33:

<https://nymbursky.denik.cz/galerie/street-art-na-zakladce-v-libici-nad-cidlinou.html?photo=15&back=2062676148-1884-42>

Obr. 34:

<https://www.zsamspodralskem.cz/zakladni-skola/fotogalerie/2020-2021/street-art-v-5-tridach-402cs.html#&gid=1&pid=9>

Obr. 35:

<https://www.malostranskeskoly.cz/galerie/zakladni-skola/2061>

Obr. 36:

<https://www.gypri.cz/vyzkouseli-jsme-si-street-art-s-khomou/#jp-carousel-7518>

Přílohy II. Fotodokumentace projektové části

Fotografie pochází ze soukromého archivu diplomantky.